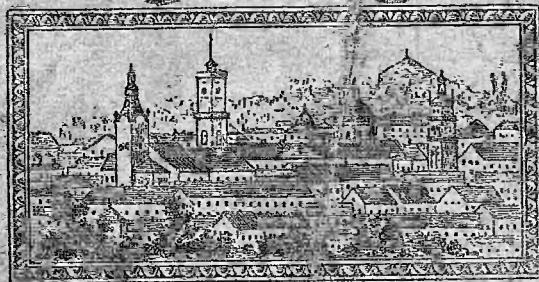

40x
ILUSTROWANY PRZEWODNIK
PO LWOWIE
I POWSZECHNEJ WYSTAWIE
KRAJOWEJ.

Z planem i widokami miasta, wystawy
i 18 rycinami ważniejszych budynków

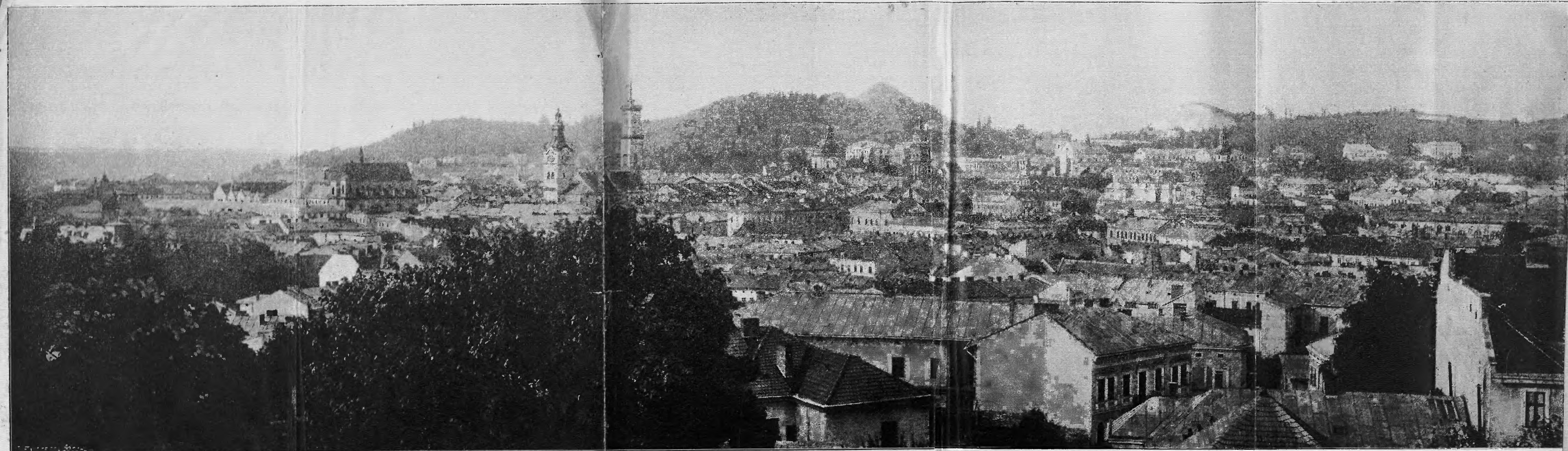
wydany przez

TOWARZYSTWO
DLA ROZWOJU I UPIĘKSZENIA
MIASTA.

1894

Z drukarni Wł. Łozińskiego. (Zarządca Wł. J. Weber).

Widok Lwowa z góry Wronowskich (Cytadeli).

ILUSTROWANY PRZEWODNIK

PO LWOWIE

I POWSZECHNEJ WYSTAWIE KRAJOWEJ

WYDANY PRZEZ

TOWARZYSTWO DLA ROZWOJU I UPIĘKSZENIA
MIASTA.

Z planem i widokami miasta, wystawy i 18 rycinami ważniejszych
budynków.

WE LWOWIE.

Z drukarni Wł. Łozińskiego. (Zarządca Wł. J. Weber).

1894.

K1c8

323673

I

K.-71/5001

3.4.

45,-

Lwów z radością oczekuje otwarcia *Powszechnej Wystawy krajowej r. 1894*. Będzie ona bowiem stanowiła — da Bóg — ważny punkt zwrotny, początek nowego okresu w pracy nad ekonomicznym odrodzeniem kraju, ubóstwem przygnębianego, i nad ogólnym jego rozwojem cywilizacyjnym. Tem samem zajmie Wystawa — jak się spodziewamy, chlubne miejsce w dziejach naszego starodawnego grodu.

Kroniki lwowskie zapisały niejedną piękną chwilę w jego przeszłości. Były to wypadki, nieraz krwawe, nieraz opromienione blaskiem szczytnie pojętego poczucia obowiązków obywatelskich, wysokiego rozumu i bohaterskiego animuszu.

Teraz inne nastały czasy. W walce patryotycznej inteligencji z ciemnotą i zacofaniem, z lenistwem i lekkomyślnem niedbalstwem o przyszłość, z rozstrojem społecznym — jednym słowem z tem wszystkim, co złożyło się na wytworzenie owej osławionej „nędzy Galicyi“, nastaje teraz nowy okres, odznaczający się śmiałą inicjatywą i energią. *Powszechna Wystawa krajowa r. 1894* ma przedstawić wierny i dokładny obraz dokonanych w tym kierunku prac dotychczasowych, i ma wskazać dalsze drogi postępu, drogi dalszej pracy samodzielnej i samorządnej nad zniweczeniem moralnej i materialnej „nędzy Galicyi.“

Lwów pojmuje całą doniosłość zadań Wystawy, odczuwa poważny jej cel. I dlatego oczekujemy w uroczystym nastroju ducha tej chwili, gdy uwaga

całego narodu polskiego, tudzież jego przyjaciół i nieprzyjaciół zwróci się na miasto nasze z powodu Wystawy, którą trafnie nazwał Marszałek krajowy, ks. Eustachy Sanguszko, przy zagajeniu tegorocznej sesyi sejmowej „egzaminem dojrzałości“ młodego samorządu naszego kraju.

Miasto nasze nie zaniedbuje też niczego, ażeby stanąć na wysokości honorowych obowiązków gospodarza Wystawy — i aby godnie przyjąć tych wszystkich gości miłych, którzy przybędą do Lwowa z okazji Wystawy z bliskich i dalekich stron naszej Ojczyzny — i z po za jej granic....

Wydział *Towarzystwa dla rozwoju i upiększenia miasta Lwowa* ofiaruje gościom wystawowym niniejszą książeczkę. Znajdą oni w niej w zwięzłym zarysie wiadomość o jego pięknej przeszłości dziejowej, o jego teraźniejszym stanie, a wreszcie różne wskazówki, potrzebne przybywającemu do obcego miasta. Niech ta książeczka będzie naszym gościom pożytecznym przewodnikiem w mieście i na Wystawie — niechaj będzie dla nich miłą pamiątką pobytu we Lwowie. Z tem też życzeniem zasyłamy im niniejszem serdeczne pozdrowienie powitalne.

Wydział

*Towarzystwa dla rozwoju i upiększenia
miasta Lwowa.*

Spis treści.

I. Wskazówki dla przyjezdnych	. od str.	1— 13
Muzea, biblioteki i archiwa	. „ „	14— 20
Wyższe zakłady fachowe i zakłady naukowe	. „ „	21— 23
Zakłady wyznaniowe	. „ „	23— 25
Redakcye dzienników i czasopism	. „ „	25— 27
Apteki	. „ „	27
Doktorowie wszech nauk lekarskich	. „ „	28— 32
Adwokaci	. „ „	32— 35
Notaryusze	. „ „	35
Inżynierowie, architekci i geometrzy	. „ „	36
II. Skorowidz urzędów i zakładów publicznych	. „ „	37— 48
Audyencye i posłuchania	. „ „	48— 49
Spis ulic i placów miasta	. „ „	49— 60
III. Nazwa, topografia, stosunki fizyograficzne, statystyka	. „ „	61— 66
IV. Rys dziejów Lwowa	. „ „	67— 90
V. Rozwój Lwowa w okresie samorządu	. „ „	91— 97
VI. Opis szczegółowy miasta i jego pamiątek	. „ „	98—144
Cmentarze lwowskie	. „ „	144—153
VII. Powszechna Wystawa krajowa 1894 r.	. „ „	154—170
Inseraty.		

I. Wskazówki dla przyjezdnych.

(Podał Leon Herzmanek).

Ruch przewozowy i środki komunikacyjne.

Koleje żelazne: Lwów posiada trzy dworce kolejowe: 1. dworzec Główny kolei państwowych (pl. 70 B. 5)*) dla linii Lwów-Kraków, Lwów-Czerniowiec (Jassy), Lwów-Stryj i Lwów-Belzec; 2. dworzec Podzamcze (pl. 136 L. 1) jako stacya przejściowa w kierunku Krasne-Brody i Krasne-Podwołoczyska; 3. dworzec kolei Czerniowieckiej (pl. 71 B. 6) dla pociągów towarowych.

Biura informacyjne kolei żelaznych: ul. Trzeciego Maja l. 3 (hotel Imperial) sprzedaż biletów strefowych, okrężnych, taryf, rozkładów jazdy, informacye w sprawach taryfowych i przewozowych.

Taryfa posługaczy kolejowych (tragaryzy): za każdy pakunek z powozu do wagi i do wagonu i z wagonu do powozu do 12 klg. wagi 3 ct., nad 12 do 25 klg. wagi 5 ct., nad 26 klg. wagi 10 ct. Najmniejsza należytość wynosi 10 ct.

Odebrawszy pakunek, bądź to osobiście, bądź to za pośrednictwem posługacza, którego numer zapamiętać należy, wsiada się do fiakra, lub dorożki, które przed dworcami kolejowymi zawsze stoją w pogotowiu. Wynagrodzenie za jazdę opłaca się według następującej taryfy:

---

*) Litera i cyfra w nawiasie oznaczają kwadrat planu miasta, w którym dotyczącego przedmiotu szukać należy.

Taryfa fiaków i dorożek.

Taryfa fiaków i dorożek.	Fiakier	Dorożka	
	2-konny	2-konna	1-konna
Za jazdę z lekkim pakunkiem : z miasta do dworca gł., lub odwrotnie, w dzień	1·00	0·60	0·45
w nocy	1·10	0·70	0·50
Z miasta do dworca Podzamcze lub odwrotnie, w dzień	0·90	0·50	0·40
w nocy	1·00	0·60	0·45
Za większy pakunek umieszczony na koźle	0·20	0·20	0·20
Za jazdę pojedynczą bez zatrzymania się i powrotu, w dzień	0·45	0·30	0·25
w nocy	0·50	0·35	0·30
Jazdy za wynagrodzeniem czasu :			
za pierwszych 30 minut, w dzień	0·70	0·45	0·35
w nocy	0·80	0·50	0·40
za każde następne 15 minut, w dzień	0·25	0·15	0·12
w nocy	0·30	0·20	0·15
Za jazdę spacerową za pierwszych 30 minut, w dzień	0·80	0·60	0·40
w nocy	0·90	0·70	0·50
za każde następne 15 minut, w dzień	0·30	0·20	0·14
w nocy	0·35	0·25	0·17
Jazdy : na Wysoki Zamek, do ogrodu Kisielki, do Pohulanki, na Zofijówkę, do Żelaznej wody, na Wulkę, do woj-skowej pływalni, na Bajki, do cmen-tarzy i dworca czerniowieckiego			
w dzień	0·70	0·40	0·30
w nocy	0·80	0·50	0·35
Do rogatek : janowskiej, Łyczakowskiej, stryjskiej, wuleckiej, zielonej ; do toru wyścigowego, Cetnerówki, Krasuczyna, Snopkowa i bram Wystawy krajowej,			
w dzień	0·80	0·50	0·35
w nocy	0·90	0·60	0·45
Jazdy na hale publiczne lub z balów	0·80	0·50	0·35

Ilość wsiadających do dorożki jednokonnej oznaczono na dwie dorosłe osoby i jedno dziecko, lub jedną dorosłą osobę i troje dzieci, a do fiakra cztery osoby dorosłe. Czas nocny liczy się od 1 listopada od 1 kwietnia od 8

godziny wieczorem do 6 rano, w innych miesiącach od godziny 10 wieczorem do 5 rano. Przy jazdach na koleje, bale i publiczne zabawy obowiązany jest wóznica żądać zapłaty naprzód. Taryfa umieszczona jest w każdym powozie z tyłu kozła.

Stanowisko fiaków i dorożek: na dworcach kolei żelaznych przed każdym pociągiem osobowym, w mieście: Rynek, plac Smolki, plac Gołuchowskich, wzdłuż wałów Hetmańskich przy ul. Karola-Ludwika, ul. Ossolińskich, koło kościoła Karmelitów, plac Bernardyński, plac Akademicki, ul. Akademicka, ul. Batorego, dla fiaków parokonnych plac Maryacki.

Przed dworcem głównym stoją także wozy tramwaju elektrycznego i konnego, jakoteż omnibusy.

Tramwaj elektryczny: prowadzi od dworca głównego kolei państwowych ulicami: Leona Sapiehy, Kopernika, Ossolińskich, Sykstuską, Hetmańską, placem Maryackim, ulicą Batorego, Pańską, Zyblikiewicza i św. Zofii do parku Kilińskiego. Druga linia prowadzi z ulicy Hetmańskiej, Kilińskiego, plac Kapitulny, ulicą Ruską, Czarnieckiego, ul. Łyczakowską. Szlak kolei elektrycznej dzieli się na kilka sekeyi: dworzec koło stawu Pełczyńskiego (pl. 84 G. 7).

Tramwaj konny: Główna linia od dworca głównego do placu Cłowego dzieli się na trzy sekeye: 1. od dworca ul. Gródecką do koszar Ferdynanda, 2. od koszar Ferdynanda ul. Kazimierzowską do placu Gołuchowskich, 3. od placu Gołuchowskich ul. Karola Ludwika, placem Maryackim, Halickim, Bernardyńskim, ul. Czarnieckiego do placu Cłowego. Boczna linia prowadzi od placu Gołuchowskich placem Krakowskim i ul. Żółkiewską do rogatki Żółkiewskiej, i dzieli się na dwie sekeye: 1. od placu Gołuchowskich do dworca Podzamecze i 2. od dworca Podzamecze do rogatki żółkiewskiej.

Za przejazd jednej sekcji płaci się w I. klasie 4 ct., a w II. klasie 3 ct. Za jazdę pod górę w sekcji od koszar Ferdynanda do dworca głównego dopłaca się w I. klasie 4 ct., w II. klasie 3 ct. Za przejazd części jednej sekcji, płaci się należytość za całą sekcję.

Omnibusy kursują trzema szlakami: Pierwszy od dworca Głównego do placu Cłowego, dzieli się na trzy sekcje: od dworca ul. Gródecką do kościoła św. Anny, ztąd ul. Kazimierzowską, Kołłątaja, Jagiellońską do Kasy Oszczędności. Od Kasy Oszczędności ul. Karola Ludwika, placem Maryackim, Halickim i Bernardyńskim do placu Cłowego. Drugi idzie z placu Cłowego ul. Łyczakowską i dzieli się na 2 sekcje: plac Cłowy-kościół św. Antoniego, i ztąd do Górnego Łyczakowa. Trzeci (tylko w porze letniej) od placu Halickiego do parku Kilińskiego, dzieli się również na 2 sekcje: od placu Halickiego ul. Akademicką i św. Mikołaja do Zyblikiewicza. Ztąd ul. Zyblikiewicza, Stryjską i Dąbrowskiego do parku Kilińskiego.

C e n a :	I.	II.
	klasa	klasa
	centów	
Za przejazd 1 sekcji lub części takowej na wszystkich szlakach	5	4
z placu Cłowego (ewentualnie Rynku) na dworzec Główny i odwrotnie	12	9
z placu Cłowego do Kasy Oszczędności	4	3
„ „ do ulicy Kołłątaja	5	4
„ „ do kościoła św. Anny lub ulicy Bema	8	6
od Kasy Oszczędności do dworca Głównego	10	8
od ul. Kołłątaja (lub kościoła św. Anny i ulicy Bema) na dworzec	8	6
z dworca do ul. Kołłątaja	5	4

Hotele. Przyjezdnym na czas krótszy zalecić można tylko hotele pierwszo- i drugorzędne. W hotelach pierwszorzędnych płaci się za jeden pokój, względnie do jego położenia i komfortu od 1 do 5 złr. Światło i usługa liczy się zwykle osobno. W hotelach drugorzędnych są ceny przecięciowo tańsze. Wskazaniem jest, dowiedzieć się poprzód o cenach, a przy dłuższym pobycie domagać się w pewnych krótszych odstępach czasu rachunku. Śniadania najlepiej spożywać w kawiarniach lub cukierniach, objady i kolacje można spożywać także w hotelach, które zwykle z restauracją są pałaczone.

Hotele pierwszorzędne: Hotel Żorza, (plac Maryacki 1), Grand Hotel, (ul. Karola Ludwika 13 oświetlenie elektryczne), Hotel Imperial, (ul. Trzeciego Maja 3), Hotel Metropole, (ul. Pańska 1 oświetlenie elektryczne), Hotel Victoria, (ul. Hetmańska 8), Hotel Europejski, (plac Maryacki 4), Hotel Francuski, (plac Maryacki 5), Hotel Centralny, (ul. Karola Ludwika 11).

Hotele drugorzędne: Hotel Angielski, (ul. Karola Ludwika 21), Hotel Warszawski, (plac Bernardyński 5), Hotel Krakowski, (plac Bernardyński 8), Hotel Szwajcarski, (ul. Batorego 20).

Hotel Garni (pokoje meblowane) od 60 ct : Breitmaiera, (ul. Trybunalska 10), Stadtmüllera, (ul. Krakowska 9).

Mieszkania prywatne. Przy dłuższym pobycie wskazaniem jest wynajęcie prywatnego pomieszkania. Pokoje meblowane, zwykle bez pościeli, od 12 złr. miesięcznie. Do pokoiów niemebLOWANYCH dostarczają składy mebli potrzebnego urządzenia za cenę miesięczną od 3 złr. Kartki na domach i inseraty w dziennikach ogłaszają wolne pomieszkania. Bramy

domów zamykają o godzinie 10 w nocy (za otwarciu bramy 5 do 10 ct.).

Restauracye. Większa część pomienionych hoteli posiada restauracye. Oprócz nich zaliczają do pierwszorzędnych: Stadtmüllera, (ul. Krakowska 9), Breitmajera, pod 3 Koronami, (ul. Trybunalska 10), Ludwiga, pod Gruszką, (ul. Krakowska 7), Voisego, (plac Maryacki 9).

Obiady podają w restauracyach tylko podług karty według cen uwidocznionych, lub przy dłuższym pobycie w abonamencie. Pora obiadowa od 12 do 2. Wieczorem od 7 godziny począwszy.

Piwiarnie i winiarnie. Każda z pomienionych restauracyi jest zarazem piwiarnią i winiarnią. Oprócz tych należy piwiarnia Pilzneńska Najsarka, w Rynku do więcej uczęszczanych.

Specyalne winiarnie utrzymują: Hotel Żorza, Stadtmüller i Breitmajer (jak powyż).

Handle delikatesów i win z pokojami do śniadań: Musiałowicza, (ul. Trzeciego Maja 2), Szkowrona, (plac Maryacki 7), Baczyńskiego. (ul. Akademicka 3), Wojciechowskiego, (ul. Akademicka 6), Bayera, (ul. Krakowska 11), Wąznego, (ul. Czarneckiego 2).

Kawiarnie. Do najbardziej uczęszczanych, z komfortem i elegancją urządzonych i w dobór gazet zaopatrzonych należą kawiarnia: w „Grand Hotelu“, (ul. Karola Ludwika 13), w „Hotelu Metropole“, (ul. Pańska 1, obie elektrycznie oświetlone), Kawiarnia Teatralna w gmachu teatralnym, Schneidra, (ul. Akademicka 7), Centralna, (plac Halicki 7), Wiedeńska, (ul. Hetmańska 16), Kremera, (ul. Jagiellońska 7), Dobrowolskiego, (ul. Krakowska 10) (mała porcja

białej kawy 14 ct., cała poręba 20 do 24 ct., czarna kawa 10 do 12 ct., herbata czysta 14 ct.).

Cukiernie. Grossa, (ul. Akademicka 10), Hausera i Bieniedzkiego, (ul. Karola Ludwika 11), Wierzbickiego, (ul. Akademicka 5), Kruszyńskiego, (ul. Jagiellońska 5), Żurowskiego, (ul. Kilińskiego 2), Zimmera, (ul. Akademicka 2), Schneidra, (ul. Bato-rego 32), Piotrowskiego, (ul. Gródecka 75), Tretera, (ul. Kopernika 3), Staffa, (ul. Skarbkowska 11), Schimanek, (ul. Jagiellońska 15). Nasalskiego, (ul. Sykstuska 22).

Tytonie i cygara doborowe i osobliwsze gatunki (Specialität), skład ulica Karola Ludwika 3.

Napiwki (tringeldy) należą do codziennych wydatków, które w pewne normy ująć się nie dadzą. W restauracyach płaci się od 4 ct., w kawiarniach od 2 ct., w hotelach stosownie do ważności usługi.

Kąpiele. 1) Zakład kąpielowy św. Anny, (ul. Akademicka 10), w parterze dla pań, na piętrze dla panów. Ceny wraz z tuszem, bielizną i mydłem: wanna I. klasy 1 złr., II. klasy 55 i 75 ct., III. klasy 30 ct.; w abonamencie za 10 kąpeli I. klasy 8 złr., II. klasy 6 złr. i 4 złr. 50 ct. Wielki basen jako pływalnia. Tusze, kąpiele parowe i lecznicze. 2) Łazienki Diany, (ul. Słowackiego 8), wanna od 40 ct. do 1 złr., za prześcieradło i mydło po 5 ct.; 3) Łaźnia miejska fundacyi Duchén-skiego, (plac Dąbrowskiego 3). W poniedziałki zamknięta, we wtorki, czwartki, soboty i niedziele przez cały dzień, a w środy i piątki do 1 godziny w południu dla pań. Ceny: I. klasa 40 ct., II. klasa 30 ct., tusz 15 ct.; w abonamencie 12 kąpeli natryskowych 1 złr. 20 ct. Za bieliznę płaci się osobno.

4) Parowa łaźnia. (ul. Żółkiewska 40). W poniedziałki zamknięta. Wstęp w dnie powszednie 30 ct., w świąteczne 20 ct. W abonamencie 12 biletów 3 złr.

Kąpiele stawowe w lecie: 1) Staw Kamińskiego (Żelazna Woda) przy ul. Snopkowskiej; 2) staw Pełczyński (pływalnia wojskowa) przy ul. Pełczyńskiej, z kąpielami tuszowymi obok stawu; 3) staw na Wulce; 4) staw przy ul. Janowskiej.

Zakłady wodolecznicze: Maryówka pode Lwowem przy gościńcu Łyczakowskim, cena od osoby 3 do 4 złr. dziennie za wszystko. 2) Dr. Majewskiego obok parku Kilińskiego przy ulicy Dwernickiego. 3) Kiselki, u stoku Wysokiego Zamku.

Policya. Biura Dyrekcji policyi plac Smolki 4. Żołnierzy straży policyjnej, którzy udzielają na żądanie chętnie wyjaśnień, znaleźć można we wszystkich ożywionych punktach miasta. Ekspozytury policyjne znajdują się na dworcach.

Poczta, telegraf i telefon. Dyrekcya i główny urząd: ulica Słowackiego 1. Filie pocztowe:

- I. ulica Czarnieckiego 8,
- II. „ Skarbkowska 5,
- III. „ Kazimierzowska 33,
- IV. „ Sobieskiego 2,
- V. na głównym dworcu kolejowym (urząd pocztowy i telegraficzny),
- VI. na dworcu Podzamecze (urząd pocztowy i telegraficzny),
- VII. w gmachu Namiestnictwa (stacya telegraficzna),
- VIII. ulica Łyczakowska 85,
- IX. „ św. Mikołaja 18,

Telefoniczna główna stacya w gmachu teatralnym.

Posługacze publiczni mają swe stanowiska w Rynku i w kilku punktach placu Maryackiego i placu Halickiego. Należy żądać markę. Taksa za posyłkę 20 ct., do odleglejszych części miasta 25 i 30 ct. Za usługę wedle czasu 35 ct. za godzinę.

Zakłady przewozowe i spedycyjne: Walichiewicz, (plac Halicki 7), Tuszyńskiego, (plac Maryacki 1), Wajdy, (ul. Krzywa 2), Gawlikowskiego, (ul. Wałowa 8), „Express“ (ul. Sykstuska 17).

Księgarnie: Gubrynowicz i Schmidt (księgarnia, wypożyczalnia nut i czytelnia), (ul. Teatralna 9), Seyfarth i Czaykowski, (Rynek 24), Starzyk (Milikowski), (Rynek 34), Altenberg, (plac Maryacki 5), Księgarnia Polska, (plac Halicki 14), Jakubowski i Zadurowicz, (ul. Karola Ludwika 1), Ruska (Stauropigialna), (ul. Ruska 5), Köhlera (antykwarnia czytelnia i przybory do pisania), ul. Batorego 28, Igła, (ul. Sykstuska 8).

Domy bankowe i kantory wymiany: Schellenberg, (ul. Karola Ludwika 1), Kreyser i Schellenberg, (plac Halicki 1), Nirenstein, (ul. Sykstuska 23), Jonasz, (ul. Jagiellońska 3), Kitz i Stoff, (plac Halicki 1), Sokal i Lilien, (ul. Hetmańska 8), Max, (ul. Hetmańska 4), Goldstern i Löwenherz, (ul. Hetmańska 10), Samuely i Landau, (ul. Kilińskiego 3), Klarfeld i Stroh, (ul. Hetmańska 6), Werfel, (ul. Hetmańska 4), Korman i Feigenbaum, (ul. Kilińskiego 2).

Zakłady zastawnicze: 1) uprzyw. Zakład zastawniczy „Pius mons“, (ul. Ormiańska 9), i 2. konc. prywatny, (ul. Czarnieckiego 1).

Teatra, koncerty, ogrody i zabawy publiczne.

Teatra. Przedstawienia rozpoczynają się w sezonie zimowym o godzinie 7, w letnim o godzinie w pół do ósmej wieczorem. W niedziele i święta oprócz przedstawień wieczornych dawane bywają przedstawienia popołudniowe o godzinie 3 a względnie 4, po zniżonych cenach. Wskazaniem jest zaopatrzyć się możliwie wcześniej w bilety wstępu, które nabyć można w administracyi „Dziennika Polskiego“, plac Maryacki 6.

Teatr zimowy hr. Skarbka (pl. 61 J. K. 3. 4) w gmachu teatralnym i Teatr letni (pl. 44 l. 3) na wałach Gubernatorskich.

Ceny miejsc w teatrze zimowym	Opera	Dramat	przedstawie- nia popołu- dniowe
	złr.		
Łoża parterowa i I. piętra	8·00	6·00	3·50
„ II. piętra	5·00	4·00	2·50
„ III. „	3·00	2·60	1·60
Fotel w parterze	2·00	1·50	1·00
Krzesło pierwszorzędne w parterze	1·50	1·10	0·75
„ drugorzędne	1·00	0·80	0·50
Fotel na I. balkonie	2·00	1·50	1·00
Krzesło na II. balkonie	1·20	0·80	0·50
Miejsce numerowane na III. piętrze	0·60	0·50	0·30
„ do stania	0·40	0·30	0·20
„ numerowane na galeryi	0·30	0·25	0·15
„ do stania	0·25	0·20	0·12

Ceny miejsc w teatrze letnim: Łoża parterowa i I. piętra 5 złr., łoża w proscenium 6 złr., fotel w łoży parterowej 2 złr., fotel w łoży I. piętra 1 złr. 50 ct., krzesło w łoży balkonowej 1 złr., fotel w parterze 1 złr. 50 ct., krzesło pierwszorzędne w parterze 1 złr., krzesło drugorzędne w parterze 50 ct., krzesło pierwszorzędne na balkonie 1 złr. 20 ct., krzesło drugorzędne na balkonie 70 ct., krzesło trzeciorzędne na balkonie 50 ct., parter stojący 40 ct., miejsce na galerii do siedzenia 30 ct., do stania 20 ct.

Koncerta: W sali „Sokoła“, ul. Zimorowicza 8 w niedzielę i święta o godzinie 5 po południu koncerta muzyki wojskowej. Wstęp 30 ct.

Produkcye muzyk wojskowych: w porze letniej według programu, co miesiąc naprzód ogłaszanego: w ogrodzie Miejskim, w parku Kilińskiego, na Wysokim Zamku, na placu św. Ducha przed głównym odwachem, przed Komendą korpuśną, przed Namiestnictwem, na Strzelnicy miejskiej i przed gmachem Inwalidów.

Ogrody i spacery publiczne: 1) Ogród Miejski (pl. G. H. 5. 6) na przestrzeni 18 morgów, położony jest prawie w Śródmieściu i dlatego najbardziej uczęszczany. Wzorowo utrzymywany, posiada w górnej swej części cieniste aleje, a w dolnej części piękne trawniki, klomby kwiatowe i ładną kolekcję róż. W restauracyi codziennie wieczorem muzyka wojskowa. Wstęp wolny.

Park Kilińskiego (Stryjski), (pl. J. K. 9. 10) założony w nowszych czasach na 83 morgowej przestrzeni, poprzerynanej głębokimi jarami i dominującymi wyniosłemi wzgórzami, stał się ozdobą i osobliwością miasta Lwowa i świadczy chlubnie o pomyślowości zarządu plantacyi miejskich. Zacisze leśne,

wdzięk natury i sztuka ogrodnicza, liczne ozdobne kioski, sztuczne ruiny, łączą się w harmonijną całość i ściągają w każdej porze dnia doborową publiczność. W dolnej jego części stanie ofiarnością mieszczan lwowskich pomnik Kilińskiego, niespełna 10 metrów wysoki (dłuta J. Markowskiego). Na wzgórzu restauracya, z której odsłania się piękny widok na miasto, a opodal łączy się bezpośrednio powszechna Wystawa krajowa, której wspaniałe budowle wznoszą się nad parkiem. Opis po budowlach i pamiątkach miasta, komunikację ułatwiają omnibusy i kolej elektryczna, dochodząca do samej Wystawy.

Wysoki Zamek (Góra Franciszka Józefa) w północnej części miasta (pl. L. M. N. 2. 3) na wyniosłym wzgórzu ze zalesionemi stokami, cienistemi alejami spacerowemi, z kądem z trzech stron wspaniały widok na rozsiadłe u stóp jego miasto, z czwartej zaś, północnej, rozległy widok na obszerną równinę, miejsce krwawych bojów króla Jana III. z Turkami i Tatarami, i na okoliczne wsie. Na północnym cyplu góry Zamkowej ustawiono w r. 1883, w dwusetną rocznicę oswobodzenia Wiednia, głaz pamiątkowy na cześć króla Jana Sobieskiego.

Na plantacyach Wysokiego Zamku zajmujących przestrzeń 46 morgów wznosi się drugie wzgórze, na którem znajdują się szczątki murów zamkowych i k o p i e c U n i i L u b e l s k i e j, patryotyczne dzieło Dr. Franciszka Smolki, z którego rozległy widok aż po góry Złoczowa, Białego kamienia, Podhorzec i Winnik z jednej, a karpát Stryjskich z drugiej strony.

Strzelnica miejska (pl. 132 Nr. 4.) przy ulicy Kurkowej l. 23, z restauracją i budynkiem strzeleckim w kształcie zameczka, mieszczącym piękną salę i zbiór pamiątkowych tarcz strzeleckich. Na wstępie do ogrodu pomnik z popiersiem króla Jana III. Plan-

tacye pięknie założone i starannie utrzymywane, po nad któremi ze wzgórza widok na miasto.

Strzelnica miejska zajmuje plac nabyty przez kompanię strzelców milicyi miejskiej 1775 r. uporządkowany 1823 r., zaś 1890 r. znacznym nakładem przeistoczony i upiększony. Stowarzyszenie strzeleckie (*confraternitas jaculatorum*) sięgające początkiem wieku XIV. obdarzone przywilejami przez królów polskich, miało pierwotnie strzelnicę swoją na gruntach dzisiejszego placu Strzeleckiego, później na miejscu dzisiejszego seminarjum łacińskiego, następnie na łanie Zaliborskim na przedmieściu Halickiem.

Ogród botaniczny obok Uniwersytetu (pl. K. L. 7.) przy ulicy św. Mikołaja l. 4, wzorowo urządzony i starannie utrzymywany, posiada ładne klomby kwiatowe, bogatą kolekcję roślin i drzew swojskich i pozakrajowych, oraz piękną palmiarnię.

Plantacye i skwery: Wały Hetmańskie (pl. I. K. 45) wzdłuż ul. Karola - Ludwika z jednej, a Hetmańskiej z drugiej strony i nad zasklepieniem korytem rzeczki Pełtwi w centrum miasta założone, i dla tego o każdej porze dnia bardzo ożywione. Zajmują przestrzeń 2·2 morgów, i tworzą bulwar prawie $\frac{1}{2}$ kilometra długi, przy którym pomnik hetmana w. kor. Stanisława Jabłonowskiego. Z tymże prawie bezpośrednio łączy się z jednej strony skwer na placu Gołuchowskich (J. 3.4.), z drugiej zaś strony skwer na placu Maryackim (pl. K. 5.) z posągiem Matki Boskiej. Z tąd o podal znajduje się skwer na placu Halickim (pl. L. 5.) z posągiem Switezianki. Nieco dalej skwer na placu Bernardyńskim, a w pobliżu tegoż wzdłuż ulicy Czarnieckiego z jednej, a Podwale z drugiej strony, rozciągają się na przestrzeni 5·3 morgów Wały Gubernatorskie, (pl. L. M. 4.5.), które sięgają prawie do stoku Wysokiego Zamku.

Muzea, biblioteki i archiwa.

Zakład narodowy imienia Ossolińskich przy ul. Ossolińskich Nr. 2. (pl. 90. J. 6.). Składa się zbiorów Ossolińskich, obejmujących księgi i rękopisy, i z muzeum im. Lubomirskich, obejmującego przedmioty archeologiczne, historyczne, zbrojownię i dzieła sztuki.

Założycielem tej instytucyi był Józef Maksymilian hr. Ossoliński, (ur. w Woli Mieleckiej r. 1748, † 1826), który już w r. 1804 zamierzał wcielić swoje księgozbiory do ordynacyi Zamojskich, odstąpił jednakże od tego zamiaru, gdy Zamość przeszedł pod panowanie rosyjskie. Postanowiwszy następnie założyć bibliotekę we Lwowie, uzyskał od cesarza Franciszka I. dnia 4 czerwca 1817 zatwierdzenie projektu swojej fundacyi, której przekazał dochody z swoich dóbr ziemskich.

Na mocy umowy, zawartej r. 1823 z hr. Ossolińskim, przyłączył Henryk ks. Lubomirski do biblioteki swoje zbiory ksiąg, medali, obrazów i starożytności, tworząc z nich oddzielnie pomieszczone muzeum im. ks. Lubomirskich, i objął po śmierci fundatora biblioteki, kuratoryę Zakładu.

Fundacya wzrosła w następnych latach wielu patryotycznymi zapisami, z których najważniejszym jest zapis Marcelli hr. Worcellowej.

Zakład im. Ossolińskich oddany do użytku publicznego r. 1827, mieści się w budynku zniesionego klasztoru i kościoła pp. Karmelitanek, kupionym przez Ossolińskiego r. 1812, przebudowanym.

Biblioteka Zakładu, pomieszczona w prawem skrzydle zabudowania, posiada dwie czytelnie, górną

dla szerszej publiczności, i dolną dla pracujących naukowo. Obie otwarte od godziny 9 rano do 2 po południu, z wyjątkiem niedzieli, świąt i dni ferjalnych. Wstęp bezpłatny.

Podług sprawozdania za r. 1893 posiada biblioteka

dzieł drukowanych	unikatów	92076
»	»	dubletów 8200
autografów		2839
dypłomatów		1169
rękopisów		3538
atlasów i map		1881

Zbiór obrazów należących do muzeum im. Lubomirskich, składa się z 866 dzieł przeważnie artystycznej wartości, a między temi: Nr. 462 **Mikołaj Poussin**, wskrzeszenie Łazarza, 463 **Giorgione Barbarelli**, zesłanie św. Ducha, 275 **Tintoretto**, cudowna studnia, 457 **Alexander Varotari** zwany **il Padovanino**, Adam i Ewa nad ciałem Abla, 415 **Domenichino**, złożenie Chrystusa do grobu, 280 **Jan Bilewert**, Dawid z głową Goliata. i 283 Judyta z głową Holofernesa, 335 Zdjęcie z krzyża ze szkoły holenderskiej, 484 **Bonifacy Veneziano**, Chrystus oddaje klucze św. Piotrowi, 487 **Mazzuolo** zwany **il Parmegianino**, zdjęcie z krzyża, 488 **Rafael Mengs**, św. Rodzina, 489 **Subleyras**, wniebowzięcie, 497 **Barbieri** zwany **Guercino**, Madonna z dzieciątkiem, 498 **Giordano**, Samson, 253 **Franciszek Smuglewicz**, bitwa Konstantyna W. z Maxencyuszem, 460 **Bourguignon**, bitwa, 265 **Canaletto**, widok Drezna, 206 **Collot**, widok Eskurialu, 255 **Marcin Zaleski**, widok wnętrza kościoła św. Jana w Warszawie, 442, 447 **Józef Brandt**, kraj-obrazy 536 **Van Dyck**, krajobraz, **Canaletto**, wjazd Jerzego Ossolińskiego do Rzymu, 261 Papież Sykstus V. ze szkoły weneckiej, 198 **Gerard Starzeńska** z Jaworskich, portret, 433 **Bacciarelli**, Sołtyk biskup Krakowski, 38 tegoż, Stanisław August, 326 **Dolabella**, portret, 220 **Aleksander Orłowski**, portret Jerzego Lubomirskiego, hetmana W. Kor. 77 Portret Michała Każ. Paca ze szkoły flamandzkiej, 93 **Rigaud**, Stuart, zięć Jana III.

Muzeum im. Lubomirskich, pomieszczone w lewem skrzydle gmachu Zakładu im. Ossolińskich, otwarte codziennie z wyjątkiem niedziel i dni świąt.

tecznych od 9 rano do 1 z południa, we wtorek i piątek także popołudniu od 3—5.

Składa się:

z rzeczy muzealnych	2237
medali	4237
monet	17513
banknotów polskich i obcych	812
rycin	25511
zbrojowni Przeworskiej	668

W dziale archeologiczno - historycznym zasługuje na uwagę Nr. 1241 wykopalisko popielnic, garnków i misek z cmentarzyska na polach wsi Pełczyna w powiecie Sre-dzkim, Nr. 1248 popielnice, garnki i miseczki wykopane w Smiłowie i Lgowie w pow. Wrzesińskim, Nr. 1—6, 1195, 1329, 1387 popielnice, garnki, kaganki wykopane w Galicyi. Zbiór wykopalisk z Wysokiego Zamku Lwow-skiego, relikwiarze, krzyżyki i inne przedmioty z brązu, żelaza i innych metali.

Muzeum im. Dzieduszyckich ulica Tea-tralna 18 (pl. 18. K. 4.) otwarte z wyjątkiem feryi wakacyjnych w środy i soboty od 11 do 3, w nie-dziele i święta od 10 do 11, dla przyjezdnych także w inne dni, za zgłoszeniem się u kustosa. Wstęp bezpłatny.

Muzeum to jest tem dla nauk przyrodniczych, czem Zakład Ossolińskich dla historyi i literatury pol-skiej. Założone przez hr. Włodzimierza Dzieduszy-ckiego pierwotnie w Poturzycy, przeniesione nastę-pnie do Lwowa, oddane zostało do użytku publicznego w r. 1880.

W podsieni mieszczą się okazy drzew i węgli kra-jowych i próbki kamieni budowlanych. Na pierwszym pię-trze zbiory zoologiczne, a między temi jedyny w swoim rodzaju zbiór ptaków krajowych, tychże jaj i gniazd, na-stępnie okazy zwierząt ssących, ryb, gadów i płazów. Zbiór zwierząt bezkręgowych składa się z dwóch części:

ze z biorów właściwych, z poglądowego zestawienia charakterystycznych odmian każdej rodziny i oznaczenia jej użyteczności lub szkodliwości. Zbiory pajęczaków, skorupiaków i owadów zestawione są poglądowo na stopniowy rozwój życia. Następują zbiory roślin z rozmaitych stron Galicyi, a wreszcie preparata anatomiczne i entymologiczne.

Na drugiem piętrze znajdują się zbiory mineralogiczne, petrograficzne, geognostyczne, geologiczne i paleontologiczne zebrane przeważnie w Galicyi; tudzież zbiór etnograficzny z okazami kraszanek, wyrobów przemysłowych ludu naszego, rzeczy domowego użytku, strojów itp.

Przy muzeum pomieszczoną jest cenna biblioteka zwana Poturzycką, z dziełami odnoszącymi się przeważnie do nauk przyrodniczych.

Muzeum przemysłowe miejskie umieszczone tymczasowo w gmachu ratuszowym na 1 piętrze od strony północnej, otwarte jest w dnie powszednie od 9 do 1 rano, i od 3 do 6 wieczorem, w niedziele i święta od 10 do 1. Wstęp w poniedziałki 50 ct., w inne dnie powszednie 20 ct., w niedziele bezpłatny.

Tymczasowo podzielone jest muzeum na dziewięć grup, a mianowicie:

- I. wyroby plecione z słomy, drzewa i sitowia,
- II. » stolarskie, tokarskie, snycerskie i be-
dnarskie,
- III. » ze szkła.
- IV. » z gliny, fajansu, porcelany i terakoty,
- V. » szmuklerskie, sukiennicze, tkaniny i ko-
ronki,
- VI. » z żelaza i innych metali, oraz modele
maszyn,
- VII. » drobnego przemysłu i galwanoplasty-
czne,
- VIII. » ze skóry i ceraty, oraz introligatorskie,
- IX. » z papieru.

W skład muzeum wchodzi bogato w dzieła muzealne, fotodruki, fotografie, ryciny, akwarele zaopatrzona biblioteka.

Inicjatywę założenia muzeum przemysłowego podjął r. 1873 profesor J. Zacharjewicz, a gdy jego zabiegi u rządu nie odniosły pożądanego skutku, zaopiekował się tym projektem ówczesny burmistrz Florian Ziemiałkowski i przy ofiarności pojedynczych osób i instytucji krajowych, wprowadził go w czyn. Zapis Probusa Barczewskiego kwoty 20000 złr., a przedewszystkiem fundacya pamiątkowa galic. Kasy Oszczędności, na wybudowanie w najbliższym czasie nowego gmachu na placu Castrum (pl. 20. K. 4.) zapewniły rozwój i trwały byt tej instytucji

Zarząd muzeum stoi pod zwierzchnim nadzorem Rady miejskiej, oraz delegatów Wydziału krajowego, Izby handlowej i przemysłowej, Politechniki, Towarzystwa politechnicznego i gal. Kasy Oszczędności.

Nieustająca wystawa Towarzystwa przyjaciół sztuk pięknych, ul. Teatralna 10 (pl. K. 4.) otwarta codziennie od 10 rano do 5 wieczór.

Wstęp w dnie powszednie 30 ct., w niedziele i święta 15 ct. Członkowie mają wstęp wolny.

Powstałe w roku 1866 Towarzystwo przyjaciół sztuk pięknych we Lwowie, złączyło się w r. 1886 z podobnem, lecz wiekiem starszem i środkami zasobniejszym stowarzyszeniem Krakowskiem pod nazwą „**Zjednoczone Towarzystwo przyjaciół sztuk pięknych w Krakowie**“, które od-tąd tak we Lwowie jak i Krakowie nieustającą wystawę sztuk pięknych utrzymuje, gdzie na przemian wystawiane bywają dzieła artystów polskich.

Członkiem Towarzystwa można zostać przez nabycie jednej akcyi za 5 złr. 10 ct., i tem samem uzyskać prawo do corocznych premii, udziału w losowaniu zakupionych dzieł sztuki i bezpłatnego wstępu wraz z rodziną na wystawy we Lwowie i Krakowie.

Biblioteka uniwersytecka w gmachu Uniwersytetu przy ul. św. Mikołaja 4. (pl. 106. K. L. 7.). Otwarta codziennie z wyjątkiem niedziel, świąt i feryi wakacyjnych w porze zimowej od godziny 8 rano do 1 z południa, w porze letniej od 9—1 przedpołudniem, i od 3—5 popołudniu. Wstęp bezpłatny.

Biblioteka złożona z dzieł z wszelkich gałęzi wiedzy ludzkiej w języku polskim, niemieckim, łacińskim, francuzkim liczy przeszło 120.000 tomów, a nadto posiada bogaty zbiór numizmatyczny, rękopisów i dyplomatów.

Zawiazkiem biblioteki uniwersyteckiej była biblioteka Garelego, której część cesarz Józef II. r. 1784 przeznaczył dla nowo powstałego Uniwersytetu. Pomnożona następnie księgozbiorami zniesionych klasztorów, darami Treterów, Kuropatnickiego, a od roku 1807 obowiązkowymi egzemplarzami dzieł drukowanych w wschodniej Galicyi, liczyła biblioteka w r. 1848 przeszło 51.000 tomów. Tegoż roku uległ jednakowoż ówczesny gmach Uniwersytetu wraz z biblioteką pożarowi, z którego zaledwie 13.000 dzieł uratować zdołano. Pozostałe resztki biblioteki, przeniesione r. 1852 do dzisiejszego gmachu, powiększyły się wkrótce zakupioną biblioteką Kurzmajera, darami biblioteki Nadwornej, Ossolińskich i ofiarnościami pojedynczych osób a między tymi należy się przedewszystkiem proboszczowi parafii św. Marcina, ks Formanieszowi zaszczytna wzmianka, który zapisem w r. 1885 swój księgozbiór liczący 10000 tomów, przekazał bibliotece uniwersyteckiej.

Biblioteka Politechniki w budynku głównym przy ul. Leona Sapiehy (pl. 79. F. G. 6). Otwarta codziennie, z wyjątkiem poniedziałków, od 10 do 1 rano i od 4 do 8 wieczorem, w niedziele i święta od 10 do 12 rano. Wstęp bezpłatny.

Biblioteka bogata w dzieła fachowe z wszystkich zawodów technicznych, liczy przeszło 12.000 tomów.

Biblioteka Wiktora hr. Baworowskiego przy ul. Lipowej l. 2, (pl. G. 6.) w dawnym arsenale Sieniawskich. Posiada kilkanaście tysięcy dzieł drukowanych i liczne zbiory rękopisów, rycin, obrazów, starożytności, i innych pamiątek. Wstęp za zgłoszeniem się u zarządcy Zakładu.

Biblioteka Pawlikowskich przy ulicy Trzeciego Maja l. 5 (pl. J. 5.), zawiera 18.500 dzieł pol-

skich, 2500 obcych, 1000 dubletów, 400 rękopisów i cenny zbiór rycin, odnoszących się przeważnie do miast Polski. Wstęp za zgłoszeniem się u zarządcy biblioteki w środę i sobotę od 11—1.

Archiwum aktów grodzkich i ziemskich pomieszczone w budynku klasztorным OO. Bernardynów (pl. 32. L. 5). Zajmuje wybitne miejsce między sądowymi archiwami Monarchii. W skład archiwum wchodzi 6944 tomów folio i 1356 fascykułów.

Założone r. 1787 z dawnych aktów grodzkich i ziemskich sądów prowincjonalnych, zostało kosztem 600.000 zł. m. k. w ciągu 13 lat uporządkowane, i r. 1869 pod zarząd Wydziału krajowego oddane. Opłata za poszukiwane akta ustanowiona na 3 złr.

Archiwum miejskie w ratuszu, jest cennym źródłem dla dziejów miasta i Rusi od XIV wieku począwszy.

Podzielone jest na sześć działów: 1. dokumenta i dyplomy pergaminowe od r. 1359 do 1796, 2. akta odnoszące się do sporów gminy, fundacyi, statuta korporacyi i stowarzyszeń i t. p. w 1512 fascykułach, 3. a) księgi pisane odnoszące się do rachunkowości miejskiej, kontrybucyi i wyborów dygnitarzy miejskich, zawierające kopie dyplomów, przywilejów, inwentarze dóbr i składów miejskich, w 429 tomach, 3. b) księgi drukowane, 4. listy królewskie, miast i osób prywatnych 3022 sztuk, 5. księgi i akta dawnych sądów i władz miejskich, 6. oddział składający się z dyplomów, planów, rycin, portretów, pieczęci cechowych, monet, medali, wykopalisk, dział i innej broni pamiątkowej i starożytnej — tworzy zawiązek **Muzeum historycznego miejskiego**. Powstało w r. 1893.

Archiwum i Muzeum stauropigialne w zabudowaniu Stauropigii obok Wołoskiej cerkwi (pl. 28. L. 4.) (dostępne za osobnem pozwoleniem seniora instytucyi). Obfituje w ważne dokumenta, dotyczące się historyi wyznania gr. kat., i zakonów na Rusi, oraz w cenne zabytki muzealne.

Wyższe i fachowe zakłady naukowe.

Uniwersytet im. Franciszka Józefa I. przy ul. św. Mikołaja l. 4 i ul. Długosza l. 4, (pl. 106, K. L. 7). Składa się na teraz z trzech wydziałów: teologicznego, prawniczego i filozoficznego. Gmach główny zbudowany w r. 1844 z fundacyi ks. Głowińskiego. Budynek od ulicy Długosza przeznaczony głównie dla pomieszczenia laboratoryów i muzeów, wybudował rząd w r. 1891. Za lat kilka zostanie Uniwersytet uzupełniony wydziałem czwartym medycznym i przynależnemi doń klinikami, które zostaną pomieszczone w budujących się obecnie gmachach przy ulicy Piekarskiej l. 24 (pl. 118 O. 6) i ulicy Pijarów (pl. 120 O. 5).

W skład Uniwersytetu wchodzi obecnie: 1. biblioteka i gabinet numizmatyczny, 2. muzeum fizyczne z zakładem fizycznym, stacją spostrzeżeń meteorologicznych i magnetycznych i pracownią fizyczno-mechaniczną, 3. laboratorium mineralogiczno-farmakognostyczne ze zbiorem przyrządów i preparatów, 4. muzeum mineralogiczne, geologiczne i geognostyczne z osobnym zbiorem fundacyi hr. Borkowskiego, 5. muzeum botaniczne z zielnikami, pracownią botaniczną i zbiorem preparatów, 6. ogród botaniczny z zakładem dla kształcenia ogrodników, 7. muzeum zoologiczne z pracownią, 8. zbiór anatomiczny, 9. zbiór farmakognostyczny.

Gremium nauczycielskie liczy: profesorów 40, docentów 18, nauczycieli 6. Słuchaczy: teologii, praw, filozofii, farmaceutów, ogółem 1.301.

Politechnika przy ul. Leona Sapiehy l. 8 (pl. 79 F. G. 6) wraz z laboratorium chemicznem przy placu św. Jura. Wybudowane według planu prof. Zacharjewicza 1877 r. zaliczone bywa do najpiękniejszych gmachów we Lwowie.

W skład Politechniki wchodzi: 1. obserwatorium astronomiczne, 2. stacya doświadczalna ceramiczna, tudzież następujące muzea z dotyczącymi laboratoryami, 3. fizykalne, 4. inżynieryi, 5. technologii chemicznej, 6. mechaniki, 7. budowy machin, 8. budownictwa, 9. architektury, 10. geodetyczne, 11. budowy dróg i robót wodnych, 12. geologiczno-mineralogiczne, 13. zoologiczne i botaniczne, 14. elektro-techniczne.

Ciało nauczycielskie liczy: profesorów 19, docentów 18, nauczycieli 5, asystentów 17. Słuchaczy w roku 1893: 207.

Szkoła weterynaryi wraz z szkołą kucia koni, ul. Kochanowskiego l. 33 (pl. 117 N. 7) Otwarta kosztem rządu r. 1881.

Profesorów 6, docentów i asystentów 8, słuchaczy 114. Z tą szkołą są połączone: 1. lecznica zoologiczna i 2. apteka szkolna.

C. k. państwowa szkoła przemysłowa, ul. Teatralna l. 17 (pl. 17 K. 4). Otwarta r. 1882. Składa się z działów: 1. szkoła dla przemysłu budowlanego, 2. szkoła dla przemysłu artystycznego, 3. szkoła rysunków dla pań, i 4. wieczorna szkoła przemysłowa uzupełniająca.

Do szkół średnich zaliczamy: 5 gimnazjów, a mianowicie: 1. Akademickie z językiem wykładowym ruskim ul. Teatralna 22 (pl. 19 K. 4) w Narodnym domie. 2. Tak zwane Niemieckie z językiem wykładowym niemieckim ul. Podwale 2. (pl. 39 L. 4). 3. Franciszka Józefa, ul. Batorego 5 (pl. 101 L. 6). 4. IV. gimnazjum przy ul. Maryi Magdaleny (obok Politechniki) (pl. 81 G. 6). 5. V. gimnazjum przy ul. Wałowej l. 18 w zabudowaniu Bernardyńskim (pl. 32 L. 5). Trzy ostatnie gimnazya z językiem wykładowym polskim. Następnie wyższą Szkołę Realną z językiem wykładowym polskim, przy ul. Kamiennej 3 (pl. 102

L. 6), Seminarjum nauczycielskie męskie, przy ul. Kaleczej 5 (pl. K. 6), Seminarjum nauczycielskie żeńskie, przy ul. Skarbko-wskiej 39 (pl. 41 L. 4) z językiem wykładowym polskim i ruskim, a w końcu Szkoła gospodarstwa lasowego, przy ul. Zyblikiewicza 28 (pl. K. 7, 8).

Szkoły niższe, fachowe i zakłady wychowawcze poszczególnione są w skorowidzu urzędów i zakładów publicznych. (Obacz poniżej).

Zakłady wyznaniowe.

I. Konsystorz metropolitarny obrz. łac. ul. Czarnieckiego 32 (pl. 43 L. 3) w pałacu arcybiskupim, rozciąga swą władzę na powiaty: brzeżański, czortkowski, kołomyjski, lwowski, stanisławowski, stryjski, tarnopolski, złoczowski, żółkiewski i na Bukowinę. We Lwowie podlegają oprócz kleru świeckiego, zakony i instytucye:

a) PP. Benedyktynki obrz. łac., pl. Benedyktyński l. 2 (pl. 47 K. L. 3) od 1595 r.

b) OO. Bernardyni, pl. Bernardyński l. 3 (pl. 32 L. 5) od 1360 r.

c) OO. Dominikani, pl. Dominikański l. 2 (pl. 26 L. 4) od 1270 r.

d) PP. Felicjanki, ul. Żółkiewska l. 60 (pl. N. 1) od 1867 r.

e) OO. Franciszkani Minoryci, pl. Franciszkański l. 1 (pl. 131 N. 4) od 1370 r.

f) PP. Franciszkanki N. Sakramentu, ul. Kurkowa 33 (pl. 126 O. 4) od 1873 r.

g) OO. Jezuici pl. Trybunalski l. 2 (pl. K. 4) od 1590.

h) OO. Karmelici trzewieczkowi, ul. Czarnieckiego l. 20 (pl. 38 M. 4) od 1443 r. i od 1614 r.

i) PP. Karmelitanki bose ul. Kurkowa l. 35 (pl. O. 4) od 1889 r.

k) SS. Miłosierdzia, ulica Teatyńska l. 1 i Klasztorna l. 2 (pl. 45, 46 L., M. 3) og. 1783 r.

l) SS. Opatrzności (Teresianki lub Szarytki) ul. Leona Sapiehy l. 20 (pl. 75 E. 6) od 1855.

m) PP. Sakramentki, ul. Sakramentek l. 9 (pl. 116 N. 6) od 1718 r.

n) PP. Serca Jezusowego (Sercanki lub Sacra Coeur), ul. Karpińskiego l. 2 (pl. 77 F. 6) od 1844.

o) Seminarium obrz. łac., ul. Czarnieckiego l. 30 (pl. 42 M. 4) od 1790 r.

p) Teologiczny instytut kleru zakonnego, od 1829 r.

r) Arcybiskupie seminarium obrz. łac. ul. Teatyńska l. 4 (pl. M. 3) od 1843 r.

II. Konsystorz metropolitalny obrz. gr. kat. plac św. Jura l. 5 (pl. 76 F. 5). Przemieniony 1806 r. z biskupstwa zaś 1539 r. rozciąga swą władzę na powiaty bobrecki, brodzki, brzeżański, doliniański, gródecki, janowski, kamionecki, kałuski, lwowski, podhajecki, przemysłański, rohatyński, stryjski, trembowelski, złoczowski, żydaczowski. We Lwowie oprócz kleru świeckiego podlegają mu zakony i instytucje:

a) OO. Bazylianów, ul. Żółkiewska l. 36 (pl. 53 K. 2) od 1292 r.

b) PP. Bazylianki. ul. Zyblikiewicza l. 24 (pl. 108 L. 7) od 1882 r.

c) Seminarjum obrz. gr. kat., ul. Kopernika l. 36 (pl. 88 H. 6) od 1784 r.

d) Instytut dla wspierania wdów i sierót po kapłanach gr. kat. od 1855 r.

III. Konsystorz metropolitalny obrz. ormiańskiego, ulica Ormiańska l. 9 (pl. 23 K. 4) założony około 1362 r. (początkowo Nestoryanie zaś od r. 1626 katolicy), rozciąga swą władzę na Wschodnią Galicyę i Bukwinę, we Lwowie nad:

PP. Benedyktynkami obrz. orm. (pl. 22 K. 4) od 1691 r.

IV. Seniorat wyznania augsburskiego i helweckiego, ulica Zielona l. 7 (pl. 113 M. 6) istnieje od 1785 r.

V. Kapelania wyznania grecko-orientalnego (nieunickiego), ulica Franciszkańska l. 3 (pl. M., N. 4) istnieje od 1785 r.

VI. Rabinat wyznania starozakonnego, ul. św. Stanisława l. 5.

Redakcye dzienników i czasopism.

(Cz. = Czasopismo, dz. = dziennik, hm. = humorystyczne).

„Batkiwszczyzna“, cz., Akademicka 8.

„Chata i Nowiny“, cz. lud., plac Bernardyński 7.

„Czasopismo techniczne“, cz., Rynek 30.

„Czasopismo Towarzystwa Aptekarskiego“, cz., Czarneckiego 10.

- „Diło“, dz., Batorego 24.
- „Dziennik Polski“, dz., plac Maryacki 6.
- „Dzwignia“, cz., Batorego 34.
- „Ekonomista Polski“, cz., Teatralna 5.
- „Gazeta Handlowa i Przemysłowa“, cz., pl. Maryacki 1.
- „Gazeta Kościelna“, cz., plac Kapitulny 7.
- „Gazeta Lwowska“, dz., Czarnieckiego 8.
- „Gazeta Narodowa“, dz., Karola Ludwika 3.
- „Gazeta Urzędnicza“, cz., plac Maryacki 6.
- „Hałyczanyn“, dz., Ruska 3.
- „Kosmos“, cz., na Uniwersytecie.
- „Kurier Lwowski“, dz., Chorążczyzny 5.
- „Kwartalnik Historyczny“, cz., Zimerowicza 7.
- „Lwowianin“, cz., Trybunalska 6.
- „Łowiec“, cz., Kopernika 30.
- „Miesięcznik Towarzystwa ochrony zwierząt“, cz., plac Bernardyński 7.
- „Mały Świątek“, cz., Grodzickich 3.
- „Muzeum“, cz., Zielona 30.
- „Myśl“, cz.
- „Nadzieja“, cz. bankowe, Karola Ludwika 1.
- „Naród“, cz.
- „Niedziela“, cz. lud., pl. Bernardyński.
- „Prawnik“, cz., Sykstuska 27.
- „Przedświt“, cz., Szeptyckiego 31.
- „Przegląd“, dz., Sykstuska 45.
- „Przegląd Prawa i Administracyi“, cz., Pańska 7.
- „Przegląd Społeczny“, cz., Jagiellońska 16.
- „Przegląd Weterynarski“, cz., Kochanowskiego 33.
- „Przewodnik Gimnastyczny“, cz., ul. Zamoyskiego 18.
- „Przewodnik Pożarniczego Związku“, cz., Rynek 17.
- „Przyszłość“, cz., Sobieskiego 13.
- „Rolnik“, cz., Ossolińskich 15.
- „Ruskaja Besida“, cz., plac św. Jura 5.
- „Śmigus“, cz. hm., Skarbkowska 17.

- „Słowo Polskie“, cz., Kopernika 6.
 „Sylwan“, cz., Zimorowicza 7.
 „Światelko“, cz., Kopernika 28.
 „Szczutek“, cz. hm., Karola Ludwika 3.
 „Szoła“, cz., Sokoła 4.
 „Wiek młody“ cz., Chorążczyzny 18.
 „Zagłoba“, cz., Trzeciego Maja 21.
 „Zorya“, cz., Akademicka 8.
 „Związek Stow. Zarobkowych i Gospodarczych“, cz.,
 Hetmańska 12.

A p t e k i.

- Beisera pod „Opatrznością“, Karola Ludwika 23.
 Blumenfelda pod „Słoniem“, Żółkiewska 6.
 Kochanowskiego pod „ces. Tytusem“, Czarnieckiego 10.
 Krzyżanowskiego pod „złotym Lwem“, Kazimierzowska 28.
 Łazowskiego, Gródecka 77.
 Mikolascha pod „Gwiazdą“, Kopernika 1.
 Piepesa pod „Węg. Koroną“, plac Bernardyński 1.
 Rappaporta pod „złotym Jeleniem“ Rynak 29.
 Ruckera pod „srebrnym Orłem“, Krakowska 23.
 Sklepińskiego, Grodziekich 2.
 Tepy pod „Aniołem Stróżem“, Pańska 23.
 Wewiórskiego pod „złotym Orłem“ Halicka 5.
 Witkiewicza (Zarzyckiego) pod „Nadzieją“, Żółkiewska 61.
-

Doktorowie wszech nauk lekarskich we Lwowie.

(Skrócenia : op. operator, kob. kobiecych, ok. okulista, dent. dentysta, krt. krtani, ak. akuszer, w. i sk. wenerycznych i skórnych, prym. prymaryusz, prof. profesor, rad. zdr. radca zdrowia.

- Askenazy Z., ak. ul. Chorążczyzny 11.
 Aurerbach Em., Skarbkowska 2.
 Bałaban T., ok., Wałowa 7.
 Barański A., prof., Chorążczyzna 24.
 Barącz R., op., Teatralna 11.
 Berezowski K., Brajerowska 7.
 Berthleff K., rad. zdr., plac św. Ducha 3.
 Bett M., Skarbkowska 3.
 Bieńkowski B., dent., Kościuszki 8.
 Błotniki T., kob., plac Smolki 3.
 Bogdański W., Blacharska 1.
 Braun J., ul., Karola Ludwika 29.
 Bylicki W., ak., Kościuszki 7.
 Chądzyński I., prym., Sobieskiego 4.
 Chomin A., Zimorowicza 3.
 Czyżewicz A., kob., prof., Cłowa 2.
 Dekąński St., Pańska 6.
 Dębicki K., Piekarska 8.
 Dobiński W., psychiatra, Puławskiego 3.
 Dubanowicz P., wen., Ormiańska 27.
 Durst A., Kaźmierzowska 23.
 Ehrlich D., Gródecka 58.
 Elektorowicz E., lek. miej., Łyczakowska 6.
 Fenstenburg E., kob. ak. Dominikańska 11.
 Fijałkowski A. W., Syktuska 13.
 Flecker O., Jagiellońska 20.

- Fuchs F., dent. pl. Maryacki 9.
 Fuchs L., Jagiellońska 18.
 Gidlewski M., ok., Kościuszki 20.
 Gluziński L., krt. i płuc., Wałowa 14.
 Głowacki B., dyr. szp., Batorego 24.
 Gońka A., dent., Kopernika 1.
 Gostyński J., op., Kościuszki 2.
 Gross L., Boimów 5.
 Gussmann J., Żółkiewska 38.
 Hawranek Maryan, plac Kapitulny 2.
 Hellmann D., Jagiellońska 16.
 Hoszard F., Ossolińskich 4.
 Jana Stan., Wałowa 27.
 Janda Fran., op., Pańska 25.
 Jasiński Wład., ch. piersi, Kurkowa 3.
 Jendl T., ch. nerw., Akademicka 5.
 Kaczorowski, dent., Sykstuska 23.
 Kadyi Henryk, prof., Zielona 15.
 Kicki Tytus, ok., Kopernika 3.
 Kniaziołucki Z., ch. dzieci, Kopernika 15.
 Kowalski K., Skarbkowska 25.
 Kosiński F., Skarbkowska 37.
 Kossak S., wen. i sk., Wałowa 29.
 Kozierowski E., Czarnieckiego 4.
 Krokiewicz Ant., Kopernika 9.
 Krygowski T., Jagiellońska 13.
 Krzyżanowski K., pl. Bernardyński 12.
 Krobicki T., lek. miej., Skarbkowska 2.
 Kucharski Piotr, pl. Akademicki 1.
 Kuhn A., Wałowa 31.
 Kwiatkiewicz St., Pańska 6.
 Lachowicz Zdz., plac Halicki 14.
 Landau Fr., Karola Ludwika 37.
 Lateiner E., dent., Kopernika 9.
 Lech Stanisław, Łyczakowska 5.

- Legieżyński W., Trzeciego Maja 10.
 Link J., op. Kopernika 3.
 Longchamps B., op. Rynek 10.
 Lukas A., Blacharska 8.
 Lopacki L., lek. miej., Chorążczyzna 13.
 Machek E., ok., Wałowa 14.
 Mahl J., ch. krt. i pł., Jagiellońska 24.
 Merczyński E., ak. prym., Kopernika 1.
 Mehrer H., prym., Jagiellońska 13.
 Merunowicz J., protomedyk, Wałowa 31.
 Mossing K., op. ak., Wałowa 13.
 Mukowicz E., Kaźmierzowska 24.
 Nowiński S., Syktuska 48.
 Obtulowicz F., fizyk pow., plac Smolki 5.
 Obst S., Dominikańska 12.
 Opolski W., prym. rad. zdr., Wałowa 13.
 Pawlikowski A., fizyk m., Dąbrowskiego 2.
 Piotrowski G., ch. nerw., Akademicka 15.
 Pisek Wilh., Jagiellońska 12.
 Podlewski K., wen. i sk., Chorążczyzny 16.
 Pokorny E., pl. Akademicki 3.
 Prus J., chor. nerw., Kościuszki 7.
 Rappaport J., Zygmuntowska 17.
 Rapp Leon, wen. i sk. Wałowa 11.
 Reinhold S., Jagiellońska 2.
 Reinhold S., Kopernika 5.
 Reizes Dawid, Skarbkowska 37.
 Riwczes F., Grodecka 3.
 Roicki A., wen. i sk., Zimorowicza 5.
 Rosner Jan, Cłowa 2.
 Rosner Ignacy, rad. zdr., lek. m. Sykstuska 14.
 Rosenbusch L., ch. pł., Kopernika 14.
 Rosenkranz M., homeopata, Batorego 6.
 Rosenzweig L., ok., Teatralna 7.
 Rożański J., prym., Sykstuska 36.

- Sawicki Edw., prym., Batorego 32.
 Sawicki-Stella Jan, insp. szp., Długosza 13.
 Schmidt Edm., lek. m., Akademicka 11.
 Schney J., Żółkiewska 69.
 Schramm H., op., Halicka 20.
 Selzer J., Sykstuska 4.
 Sielski S., Akademicka 8.
 Sieradzki A., ch. dz., Bielowskiego 2.
 Seifman Piotr, prof., Kochanowskiego 33.
 Singer-Menele, Kotlarska 1.
 Skałkowski W., Teatralna 16.
 Skałkowski B., ak. op., Kościuszki 14.
 Smitowski M., Sobieskiego 7.
 Smutny K., Bielowskiego 1.
 Sobolewski K., w Szpitalu powszech.
 Sochanik S., wen. i sk., plac Bernardyński.
 Sochański J., Pańska 2.
 Sokal M., plac Krakowski 1.
 Stanowski K., kob. ak., Sykstuska 19.
 Stark J., Kaźmierowska 39.
 Stachiewicz T., krt. pł., plac Maryacki 8.
 Stahlberger T., ak., Sobieskiego 9.
 Steinhaus J., Sykstuska 21.
 Stembart C., Batorego 26.
 Stroynowski E., kob., pl. Maryacki 7.
 Świątkiewicz M., wen. sk., prym. Grodzickich 1.
 Suszkiewicz P., wen. sk., plac Kapitulny 3.
 Szpilman J., prof., Kochanowskiego 33.
 Szulisławski A., ok., Hetmańska 10.
 Szydłowski Z., ch. dzieci, Teatralna 5.
 Taschmann A., Korniaktów 1.
 Tatarczuch W., wen. sk., lek. m. Kołłątaja 3.
 Teodorowicz T., Chorążczyzny 12.
 Tomanek J., ok., Teatralna 21.
 Trzcieniecki K., gardł. pł., Kopernika 14.

Ulrich T., Jagiellońska 6.
 Uhma Cz., wen. sk., Lindego 7.
 Wachtel A., ch. dzieci, Czarnieckiego 4.
 Wagner A., lek. kol., Kopernika 10.
 Wechsler E., ch. wewn., Kilińskiego 2.
 Wehr W., op., Sykstuska 17.
 Weiss Adolf, dent., Akademicka 3.
 Wernicki J., Mickiewicza 3.
 Weigel J., ak, op., Akademicka 22.
 Wiczkowski J., ch. piersi, Skarbkowska 4.
 Willer A., plac Gołuchowskich 3.
 Widmann O., prym., Grodzickich 2.
 Wiktor J. K., lek. m., plac Strzelecki 2.
 Zakreys F., Grodecka 50 B.
 Ziembicki G., op. prym., Trzeciego Maja 5.
 Ziembicki J., Żółkiewska 81.
 Zion O., Kołłątaja 3.

Adwokaci we Lwowie.

Ambes Maurycy, Jagiellońska 15.
 Balko Władysław, Sykstuska 46.
 Bieliński Stanisław, Trzeciego Maja 2.
 Bliziński K., Jagiellońska 17.
 Błazejowski Br., Halicka 20.
 Bodek Maks, Łukasińskiego 4.
 Bund Sal., Sobieskiego 10.
 Byk Emil, Jagiellońska 11.
 Byk Maurycy, Sykstuska 20.
 Czajkowski Jan, Trzeciego Maja 31.
 Czajkowski Robert. Leona Sapiehy 5 A.
 Czarnik K., Sobieskiego 4.

Czemeryński J., Sykstuska 27.
 Czeszer Józef, Teatralna 7.
 Dąbrowski Paweł, Kościuszki 7.
 Dobrzański J., Chorażeczyna 4.
 Dornbach Julian, Kopernika 7.
 Duleba Wład., plac Maryacki 9.
 Dziędzielewicz A., Jagiellońska 8.
 Dziubiński M., plac Maryacki 10.
 Fedak Stefan, plac Kapitulny 3.
 Feiles Edward, Sykstuska 6.
 Feiles Izidor, Sykstuska 6.
 Fläschner S., Kołłątaja 10.
 Gorecki Wład., Słowackiego 3.
 Gottlieb Henryk, Kościuszki 13.
 Gruder Ludwik, Kopernika 14.
 Horowitz Jakób, Teatralna 16.
 Horwath Adam, Hetmańska 4.
 Jékeles Maur., Kościuszki 5.
 Klarfeld Leon, Sykstuska 28.
 Kohn J., Sykstuska 20.
 Kopecki H., Skarbkowska 5.
 Kos Andrzej, Trzeciego Maja 5.
 Kosiński A., Trzeciego Maja 17.
 Kostrakiewicz M., Ormiańska 35.
 Krauss Maksymilian, Karola Ludwika 7.
 Kratter Fr., Mickiewicza 12.
 Krosiński Wład., Mickiewicza 6.
 Krygowski K., Trzeciego Maja 10.
 Kuczkiewicz J., plac Bernardyński 11.
 Kulikowski W., plac Bernardyński 10.
 Krzyżanowski St., Jagiellońska 7.
 Kwiatkowski F., Czarnieckiego 1.
 Landesberger S., Kościuszki 22.
 Lewieki K., Korniaktów 1.
 Lilien E., Hetmańska 12.

- Lisiewicz A., Kopernika 6.
 Lisiewicz Zygmunt, Akademicka 8.
 Loewenstein N., Teatralna 1.
 Łoziński A., Pańska 2.
 Łękawski M., Kalecza 14.
 Majewski W., Wałowa 3.
 Małachowski G., Kościuszki 20.
 Marjański A., Trzeciego Maja 21.
 Maks Henryk, Sykstuska 52.
 Menkes A., Trzeciego Maja 8.
 Nurkowski F., plac Bernardyński 12 A.
 Obmiński St., Akademicka 11.
 Ostrożyński Wł., Słowackiego 5.
 Pawecki L., Skarbkowska 19.
 Pająk J., Kraszewskiego 13.
 Paździera Karol, plac Kapitulny 3.
 Pohl Sam., Sykstuska 19.
 Pomianowski A., Grodzickich 1.
 Popiel J., w ratuszu.
 Raabe Jak., Sykstuska 14.
 Rares Adolf, Skarbkowska 7.
 Reiss Albert, Kościuszki 2.
 Reiss Jakób, Kościuszki 24.
 Rogalski Aleks., Karola Ludwika 1.
 Roiński Em., Teatralna 1.
 Romanowski E., Jagiellońska 22.
 Starczewski St., Mickiewicza 1.
 Semilski T., plac Gołuchowskich 2.
 Sietnicki M., Sykstuska 21.
 Skałkowski T., Karola Ludwika 1.
 Skowroński Z., Rynek 3.
 Smolka Józef, Kościuszki 5.
 Sokal Maks., Jagiellońska 11.
 Sołowij Tad., Kopernika 15 A.
 Srokowski T., Teatralna 7.

Stand O., Jagiellońska 16.
 Soroń Fr., Brajerowska 12.
 Steczkowski Jan, Kościuszki 2.
 Stromenger K., Jagiellońska 14.
 Święicki W., Trzeciego Maja 7.
 Szwedzicki Bazyli, Kurkowa 13.
 Szydłowski Henr., Sykstuska 38.
 Szydłowski Tad., " " "
 Tabaczyński St., Akademicka 3.
 Tenner Berl, Kosciuszki 10.
 Till Ernest, Pańska 7.
 Waldmann S., Trzeciego Maja 13.
 Weiss Adolf, Krakowska 14.
 Weisstein Mich., Sykstuska 20.
 Wüllerstorff M., Kościuszki 22.
 Zbyszewski St., Hetmańska 10.
 Zion Leon, Sykstuska 17.

Notaryusze we Lwowie:

Jasiński Aleksander, Karola Ludwika 1.
 Kukawski Leopold, Teatralna 7.
 Kwaśnicki Samuel, Teatralna 11.
 Lenartowicz Michał, Teatralna 6.
 Piszek Franciszek, Trybunalska 1.
 Witosławski Antoni, pl. Maryacki 7.
 Wurst Karol Dr., Jagiellońska 2.

Inżynierowie, architekci i geometrzy we Lwowie.

Inżynierowie cywilni:

Bodaszewski Łukasz, Bielowskiego 2.
 Długoszewski Bol., Trzeciego Maja 8.
 Dzieślewski Wal., Akademicka 19.
 Grzybiński Jan, Trzeciego Maja 2.
 Jaegerman Józef, prof., Garncarska 24.
 Jasiński Zygmunt, Leona Sapiehy 9.
 Kędzierski Zygmunt, Ochronek 4.
 Maślanka Marcin, Czarnieckiego 26.
 Niemeksza Wład., Trzeciego Maja 7.
 Pfeiffer Eugeniusz, Ossolińskich 17 A.
 Radwański Ludwik, Sykstuska 23.
 Szczepański Ludwik, Batorego 36.
 Tuszyński Józef, plac św. Jura 7.
 Widt Seweryn, gm. szkoły przemysłowej.
 Ziembicki Miecz., Krasickich 12.

Architekci:

Cybulski Juliusz, Gołębia 2.
 Janowski Józef, Rynek 3.
 Kowalczuk M., Kalcza 6.
 Kuhn Adolf, Małeckiego 3.
 Ramułt Ludwik, Leona Sapiehy 5.
 Rawski Wincenty, Pańska 4.

Geometry:

Andrószowski Wine., Kochanowskiego 6.
 Hauser Miecz., Łyczakowska 13.

Inżynier górniczy.

Syroczyński Leon, Kopernika 23.

II. Skorowidz urzędów i zakładów publicznych we Lwowie.

Administracya podatkowa, plac Cłowy 1.

Archiwum aktów grodzkich i ziemskich w klasztorze OO. Bernardynów.

Archiwum map katastralnych, Łyczakowska 4.
„miejskie w Ratuszu.

Assekuracye od ognia, gradu i na życie:
„Krakowska Wzajemnych ubezpieczeń“, Trzeciego Maja 16.

„Dniester“, wzaj. ubezpieczeń, Wałowa 11.

„Assicurazioni Generali“, Kopernika 18.

„Concordia“, Trybunalska 6.

„Dunaj“, Sykstuska 31.

„Equitable“, Wałowa 23.

„Fonciere“, Kościuszki 5.

„Gizeli“, Ossolińskich 10.

„Gresham“, Hetmańska 10.

„Fenix“, plac Maryacki 8.

„Germania“, Kołłataja 7.

„Janus“, Kopernika 9.

„Międzynarodowa ubezpieczeń od wypadków“, Hetmańska 14.

„The Mutual“. Jagiellońska 3.

„Riunione Adriatica“. Hetmańska 14.

„Slavia“, Kopernika 5.

„Victoria“, Kołłataja 3.

Banki i Zakłady kredytowe:

Bank austr. - węg. (filia) we Lwowie, Karola Ludwika 3.

Bank kredytowy gal., Jagiellońska 3.

„ hipoteczny „ plac Halicki 15.

„ krajowy, Kościuszki 9.

„ dla handlu i przemysłu (filia), plac Maryacki 10.

„ zastawniczy „Pius Mons“, Ormiańska 9.

„ zaliczkowy, Hetmańska 12.

„ rolniczy, Trzeciego Maja 2.

Spółka zaliczkowa urzędników, Cicha 1.

Tow. eskontowe i zaliczkowe, Karola Ludwika 33.

Tow. kredytowe ziemskie, Karola Ludwika 1.

Tow. wzaj. kredytu we Lwowie, Wałowa 14.

Towarzystwo wzajemnego kredytu w Krakowie (filia), Trzeciego Maja 16.

Towarzystwo zaliczkowe powiatowe, Pańska 21.

Kasa Oszczędności galicyjska, Jagiellońska 1.

Bazar krajowy centralny, Karola Ludwika 5.

Biblioteka im. Ossolińskich, Ossolińskich 2.

„ hr. Włodz. Dzieduszyckiego (Poturzycka), Teatralna 18.

„ hr. Wiktora Baworowskiego, Lipowa 2.

„ Politechniczna w gmachu Politechniki.

„ Uniwersytecka w gmachu Uniwersytetu.

Biuro informacyjne kolejowe i sprzedaż biletów jazdy, Trzeciego Maja 3.

Cerkwie:

OO. Bazylianów Pl. 53, K. 2.

Św. Ducha (seminarium gr.), Pl. 88, H. 6.

Św. Mikołaja, Pl. 52, K. 3.

Nowa obok Narodnego Domu Pl. 21, K. 4.

Św. Piotra i Pawła Pl. 121, R. 5.

Św. Praksedy (Paraskiewy), Pl. 54, K. 1.

Orientalna, Pl. M. N. 4.

Wołoska pod tyt. Wniebowzięcia N. P. Maryi
(Uspenia preświatoj Bohorodycy), Pl. 28, L. 4.

Czytelnia akademicka, Rynek 36.

" dla kobiet, Hetmańska 6.

Depozyt sądowy. Hetmańska 18.

Dom karny (Brygidki), Kaźmierzowska 24.

" dla kobiet ul. Maryi Magdaleny, Lipowa 3.

" ubogich, Wronowskich 2.

" Inwalidów, Kleparowska 23.

" Narodny, Teatralna 22.

" pracy Towarzystwa miłosierdzia, św. Zofii 1.

Dyrekeya krajowa skarbowa, plac św. Ducha 1.

" powiatowa skarbowa, plac Cłowy 1.

" poczt i telegrafów, Słowackiego 1.

I. Filia pocztowa, Czarnieckiego 8.

II. " " Skarbkowska 5.

III. " " Kaźmierzowska 33.

IV. " " Sobieskiego 2.

V. " " Główny dworzec kolejowy.

VI. " " Dworzec Podzamcze.

VII. " " Łyczakowska 85.

VIII. " " św. Mikołaja 18.

Dyrekeya ruchu kolei państwowych, na dworcu głównym.

" policyi, plac Smolki 4.

" kolei konnej (tramwaju), Bema 6.

" domen i lasów państwowych, Kopernika 20.

" budowli wojskowych (Genie-Direction), Wałowa 16.

" „Frohsinn“ (Towarzystwo kasynowe), Akademicka 2.

Gimnazya:

I. Akademickie (ruskie), Teatralna 22.

II. Niemieckie, Podwale 2.

III. Franciszka Józefa, Batorego 5.

IV. Gimnazjum, ul. Maryi Magdaleny.

V. Wałowa 18.

Inspektorat krajowy miar i wag, Zyblikiewicza 35.

Instytut Stauropigiański, Ruska 5.

Internat OO. Zmartwychwstańców, Piekarska 45.

Izba adwokacka, Karola Ludwika 3.

„ notaryalna, Karola Ludwika 1.

„ handlowa i przemysłowa, plac Halicki 10.

„ kupiecka, Sykstuska 10.

„ inżynierska, Rynek 30.

Kahał (Zbór izraelski), św. Stanisława 5.

Kapelania gr.-orient., Franciszkańska 9.

Kaplice:

PP. Bazylianek (Czerniczek, ul. Zyblikiewicza 14),
Pl. 108, L. 7.

Boimów (Ogrojcowa) obok Katedry łac., Pl. 12,
K. 5.

Grecko-nieunicka (Orientalna), Pl. M. N. 4.

PP. Karmelitanek, (ul. Kurkowa) O. 4.

Zmartwychwstańców, (ul. Piekarska 49) Pl. 119,
O. 6.

Kasa główna krajowa, plac św. Ducha 1.

Kasa Oszczędności gal., Jagiellońska 1.

„ chorych miasta Lwowa, Blacharska 2.

„ „ powiatowa, Ossolińskich 11.

Kasyno miejskie, Akademicka 13.

„ narodowe, Trzeciego Maja 16.

„ wojskowe, Fredry 4

Klasztory:

PP. Bazylianek (Czerniczek), (ul. Zyblikiewicza
14), Pl. 108, L. 7.

OO. Bazylianów (ul. Żółkiewska), Pl. 53, K. 2.

PP. Benedyktynek, Pl. 47, K. L. 3.

OO. Bernardynów, Pl. 32, L. 5.

- OO. Dominikanów, Pl. 26 L. 5.
- PP. Franciszkanek, Pl. 126 O. 4.
- OO. Franciszkanów, Pl. 131 N. 4.
- OO. Jezuitów, Pl. 13, K. 4.
- Pl. Karmelitanek, Pl. O. 4.
- OO. Karmelitów, Pl. 38, M. 4.
- PP. Miłosierdzia, Pl. 45, 46, L. 3.
- PP. Ormianek, Pl. 22, K. 4.
- PP. Sacre-Coeur, Pl. 77, F. 6.
- PP. Sakramentek, Pl. 116, N. 6.
- PP. Teresyanek (SS. Opatrzności). Pl. 75, E. 6.
- OO. Zmartwychwstańców, Pl. 119, O. 6.

Klub bicyklistów, Jagiellońska 17.

Koło artystyczno-literackie. w gmachu teatralnym.

„ naukowe, Krakowska 12.

„ towarzyskie kupców i młodzieży handlowej, Czarnieckiego 1.

Komenda 11-go korpusu, plac Bernardyński 6.

„ placu, Wałowa 16.

„ żandarmeryi, Leona Sapiehy 1.

„ obrony krajowej, Piekarska 2.

„ straży ogniowej, w Ratuszu.

Komisaryaty miejskie:

Śródmieście, plac Strzelecki.

I. dzielnicy, Chorążczyzna 22.

II. „ Gródecka 2.

III. „ Objazd.

IV. „ Łyczakowska 24.

Komisya remontowa, Zielona 14.

Konsystorz łaciński, Czarnieckiego 32.

„ grecko-kat., plac św. Jura 5.

„ ormiański, Ormiańska 9.

Kościół archikatedralne:

Obrządku greckiego pod tytułem św. Jura (św. Jerzego), Pl. 76, F. 5.

Obrządku łacińskiego pod tytułem Wniebowzięcia N. P. Maryi, Pl. 11, K. 5.

Obrządku ormiańskiego pod tytułem świętej Trójcy, Pl. 22, K. 4.

Kościół:

Św. Anny, Pl. 67, G. 4.

Św. Antoniego, Pl. 125, O. 4.

PP. Benedyktynek, Pl. 47, K. L. 3.

OO. Bernardynów, Pl. 32, L. 5.

OO. Dominikanów, Pl. 26, L. 4.

Ewangelicki, Pl. 113, M. 6.

PP. Franciszkanek, Pl. 126, O. 4.

OO. Franciszkanów, Pl. 131, N. 4.

Św. Jana Chrzciciela, Pl. 51, K. 3.

OO. Jezuitów (św. Piotra i Pawła), Pl. 13, K. 4.

OO. Karmelitów, Pl. 38, M. 4.

Św. Kazimierza, Pl. 45, L. 3.

Sw. Łazarza, Pl. 85, H. 6, 7.

Św. Marcina, Pl. 56, L. 1.

Św. Maryi Magdaleny, Pl. 81, G. 6.

P. Maryi Śnieżnej, Pl. 48, K. 3.

Św. Mikołaja przy Uniwersytecie, Pl. 106, K. 6.

Ofiarowania N. P. Maryi (Seminarium łacińskie), Pl. 42, M. 3, 4.

PP. Sakramentek, Pl. 116, N. 6.

Św. Zofii, Pl. 146, L. 10.

Koszary wojskowe:

Artylerii (Ferdynanda), Gródecka 6.

„ w „Czerwonym klasztorze“, Teatyńska 6.

Piechoty, na Cytadeli.

„ Kurkowa 4.

„ Zamarstynowska 7.

„ Pijarów 2 A.

„ Weteranów.

Furgonów, Żółkiewska.
 Kawaleryi, Zborowska.
 Obrony krajowej, Jabłonowskich.
 Transportowe, Gródecka 8.
 Straży policyjnej, Teatyńska 8.
 Żandarmeryi, Leona Sapiehy 1.

Kuchnia ludowa, Blacharska 8.

„ „ izraelicka, Rzeźnicka 11.

Kuratoria fundacyi Skarbkowskiej, w gmachu Teatralnym.

Kurs przygotowawczy wojskowy, Piekarska 8.

Łazienki „Diany“, Słowackiego 8.

Łaźnia miejska im. Ducheńskiego, plac Dąbrowskiego 3.

„ i kąpiele „Św. Anny“, Akademicka 10.

„ przy ul. Żółkiewskiej 40.

Lecznica powszechna, Wałowa 15.

„Lutnia“, Towarzystwo śpiewackie, Grodzickich 4.

Magistrat, w Ratuszu.

„Macierz polska“, w gmachu Sejmowym.

Magazyn pościeli wojskowych, Zyblikiewicza 31.

Magazyn prowiantów wojskowych, Janowska 3.

Muzeum im. Lubomirskich, Ossolińskich 2.

„ im. Dzieduszyckich, Teatralna 18.

„ Przemysłowe, w Ratuszu.

Namiestnictwo, Czarnieckiego 8.

Nieustająca wystawa Tow. przyjaciół sztuk pięknych,
 Teatralna 10.

Obserwatorium astronomiczne w gmachu Politechniki.

Ognisko kobiet, Skarbkowska 18.

Ogród botaniczny, św. Mikołaja 4.

Piekarnia wojskowa, Janowska 3.

Pływalnia wojskowa (staw Pełczyński).

Politechnika, Leona Sapiehy 6.

Pocztą i telegraf (patrz Dyrekeya poczt).

Prokuratorya państwa wyższa, Jagiellońska 14.

„ „ Batorego 3.

„ skarbu, Ormiańska 14.

Rada szkolna krajowa, Czarnieckiego 8.

„ „ miejscowa, w Ratuszu.

Sąd wyższy krajowy, Jagiellońska 14.

„ krajowy dla spraw cywilnych, Teatralna 13.

„ „ „ „ karnych, Batorego 1.

Sądy powiatowe sekcyja I., II., III., Kaźmierzowska 34.

Sądowy depozyt, Hetmańska 18.

Seminaryum nauczycielskie męskie, Kalecza 5.

„ „ żeńskie, Skarbkowska 39.

Seminarya duchowne :

łacińskie, Czarnieckiego 30.

grecko-kat., Kopernika 36.

dla chłopców, Teatyńska 4.

„Sokół“, Towarzystwo gimnastyczne, Zimorowicza 8.

„Sokół“, Straż Ogniowa ochotnicza, Rynek 17.

Starostwo lwowskie, Trzeciego Maja 5.

Straż pożarna miejska w Ratuszu i przy ul. Czarnieckiego 5.

Strzelnica miejska, Kurkowa 23.

„ wojskowa, Kleparowska.

Superintendentura wyzn. augsburskiego i helweckiego, Zielona 7.

Szkoły średnie p. Gimnazya.

Szkoła realna, Kamienna 3.

„ ogrodniczo - sadownicza, Snopkowska 38.

„ lasowa, Zyblikiewicza 28.

„ przemysłowa, Teatralna 17.

„ weterynaryi i kucia koni, Kochanowskiego 33.

Szkoły wydziałowe i etatowe miejskie :

1. żeńska im. Jadwigi, Akademicka 9.

2. męska i żeńska im. Elżbiety, Zielona 10.

3. męzka i żeńska im. św. Anny, Kaźmierzowska 36.
4. „ „ im. Czackiego, Kotlarska 7.
5. „ „ św. Antoniego, Łyczakowska 36.
6. „ „ Mickiewicza, Teatralna 15.
7. „ „ Maryi Magdaleny, Sapiehy 1. 11.
8. „ „ św. Marcina, Korytna 6.
9. „ „ Piramowicza, Ormiańska 23.
10. „ „ Szaszkiewicza. Gródecka 10.
11. „ „ św. Zofii, św. Zofii 12.
12. „ „ Konarskiego, Leona Sapiehy.
13. „ „ św. Mikołaja, na Pasiekach.
14. „ „ Staszycza, Skarbkowska 45.

Szkoły prywatne z prawem publiczności:

1. 8 klasowa żeńska pp. Benedyktynek orm. Skarbkowska 10.
2. „ „ pp. Benedyktynek o. łać. plac Benedyktyński 2.
3. „ „ pp. Sakramentek, Sakramentek 10.
4. „ „ pp. Sercanek, Karpińskiego 2.
5. 6 klas. im. św. Teresy, Leona Sapiehy 20.
6. 1 „ SS. Miłosierdzia, Teatyńska 1.
7. 5 „ mieszana kolejowa, przy dojeździe kolejowym.
8. 5 „ ewangelicka, Kochanowskiego 16.
9. izraelska męzka. św. Stanisława 7.
10. „ żeńska, za Zbrojownią 3.

Szkoły prywatne, p. Zakłady wychowawcze.

Szpital główny, Głowińskiego 7.

Szpital izraelski, Szpitalna 23.

„ dla obłąkanych, na Kulparkowie.

„ SS. Miłosierdzia, Teatynska 1.

„ wojskowy, Łyczakowska 26.

„ św. Zofii dla dzieci, Łyczakowska 42.

Tabula krajowa i miejska, Teatralna 13.

Teatr hr. Skarbka, Skarbkowska 1.

„ letni, na wałach Gubernatorskich.

Techniczne biuro dla elektryczności Siemens i Halskiego, Pańska 16.

Telefoniczna gł. stacya w gm. Teatralnym.

Telegraf p. Dyrekeya poczt.

Towarzystwo ubezpieczeń p. Assekuracye.

„ kredytowe p. Banki.

„ gospodarskie gal., Ossolińskich 15.

„ kółek rolniczych, Kościuszki 7.

„ chowu koni i wyścigów, Ossolińskich 4.

„ handlowe gal. akc., Jagiellońska 3.

„ „ powiatowe, Pańska 21.

„ muzyczne (konserwatorium) w gm. Teatralnym.

„ „Harmonia“, Strzelecka 7.

„ historyczne na Uniwersytecie.

„ spiewackie „Lutnia“, Grodzickich 4.

„ pedagogiczne, Ossolińskich 11.

„ szkoły ludowej, Batorego 30.

„ im. Stan. Staszycy, Sykstuska 48.

„ im. Tadeusza Kościuszki.

„ politechniczne, Rynek 30.

„ prawnicze, Karola ludwika 3.

„ przyjaciół sztuk pięknych (filia) Teatralna 10.

„ dla rozwoju i upiększenia miasta Lwowa, Wałowa 14.

- Towarzystwo właścicieli realności, Trybunalska 6.
 „ ofycyalistów prywatnych, Cicha 1.
 „ wzajemnej pomocy rękodzielników i przemysłowców „Rodzina“, pl. Halicki 14.
 „ pracy kobiet, Kopernika 21.
 „ patryotycznej pomocy czerwonego krzyża, Czarnieckiego 18.
 „ ratunkowe ochotnicze, w ratuszu.
 „ rękodzielników „Skała“, Mickiewicza 28.
 „ „Gwiazda“, Franciszkańska 7.
 „ budowniczych, Wałowa 14.
 „ kupców i młodzieży handlowej, Czarnieckiego 1.
 „ ochrony zwierząt, pl. Bernadyński 7.

Urząd akeyzowy miejski, pl. Cłowy 1.

- „ cłowy, pl. Cłowy 1.
 „ cechowniczy i wymiany złota, srebra, pl. Cłowy 1.
 „ loteryjny, Karola Ludwika 33.
 „ podatkowy główny, Hetmańska 18.
 „ wymiaru należytości, pl. Cłowy 1.
 Uniwersytet, św. Mikołaja 4.

Wydział krajowy, Marszałkowska.

- „ rady powiatowej, Pańska 21.

Zakład ubezpieczeń robotników od wypadków dla Galicyi i Bukowiny, Jagiellońska 11.

- „ głuchoniemych, Łyczakowska 35.
 „ ciemnych, Łyczakowska 37.
 „ gazowy, Gazowa.
 „ sierót miejski, Zielona 8.
 „ „ SS. Miłosierdzia, Teatyńska 1.
 „ zaopatrzenia mieszczan lwowskich im. św. Łazarza, Kopernika 27.
 „ osieroconych chłopców izraelskich, Słoneczna 24.

Zakład wychowawczy dla chłopców im. św. Antoniego Kurkowa 31.

„ wychowawczy ormiański Torosiewicza dla chłopców, Skarbkowska 21.

Zakłady prywatne wychowawcze:

3 klas. im. św. Heleny, Janowska 42.

8 „ żeński M. Bielskiej, Rynek 41.

„ „ W. Niedziałkowskiej, Jagiellońska l. 7.

„ „ F. Pick, Jagiellońska 15.

„ „ Kam. Poh., Pańska 5.

„ „ M. Zagórskiej, Czarnieckiego 12.

„ „ Am. d'Endel, Akademicka 11.

pryw. szkoła dla chłopców Wajgła, Piekarska 8.

„ „ „ „ Aksentowicza, Piekarska 6.

Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, Hetmańska 12.

Związek ochotniczych straży ogniowych, Rynek 17.

Audyencyi i posłuchania udzielają:

Jego Ekscellencya Marszałek krajowy Eustachy książę Sanguszkowski codziennie od godziny 12 do 2, z wyjątkiem wtorku i piątku.

Jego Ekscellencya Namiestnik Kazimierz hr. Badeni w każdą środę i niedzielę od godziny 12.

Jego Ekscellencya prezydent wyższego sądu krajowego, Jakób Simonowicz, codziennie, z wyjątkiem wtorku, od godz. 12 do 1.

Prezydent miasta Lwowa, Edmund Mochnacki, codziennie od godz. 12 do 1.

Prezes Wydziału krajowego, Antoni Jaxa-Chamiec, co dzień od godz. 1 do 2, z wyjątkiem wtorku i piątku.

Prezydent krajowej dyrekcji skarbu Dr. Witold Mora-Korytowski, co dzień od godz. 12 do 1.

Prezydent sądu krajowego dla spraw cywilnych,	} co dzień od godziny 12. do 1. z wyjątkiem wtorku.
Prezydent sądu krajowego dla spraw karnych,	
Naczelnicy sądów powiatowych m. del. S. I. II. i III.	
Nadprokurator państwa,	

Spis ulic i placów miasta Lwowa.

(I. Dzielnica „Halickie“, II. „Krakowskie“, III. „Żółkiewskie“, IV. „Łyczakowskie“, V. „Śródmieście“.

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Adamowa	III.	N. 1
Akademicka	I.	K. 5, 6
Św. Antoniego	IV.	O. 4
Arsenalska	V.	L. 4
Plac Akademicki	I.	L. 6
Balonowa	III.	K. 1

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Barska	II.	D. 6
Batorego	I.	L. 5, 6
Beisera Mojżesza	III.	K. 3
Bema Józefa	II.	E. F. 4, 5
Bielowsko	I.	poniżej S. 10
Benedyktyńska	III.	K. 3
Plac Benedyktyński	III.	K. 3
Berka	II.	H. I. 3
Bernardyńska	V.	L. 5
Plac Bernardyński	I.	L. 5
Bilińskich (Gródecko-Polna)	II.	B. 6, 7
Blacharska	V.	L. 4
Bielowskiego Augusta	I.	K. 5, 6
Błotna	I.	B. C. 8
Folwark Bednarówka	I.	poniżej H. 10
Boczkowskiego Kaspra	II.	E. 5
Bogdanówka	II.	poza A. 8
Bogusławskiego	I.	H. 7
Boimów (Wekslarska)	V.	K. L. 5
Bożnicza	III.	J. K. 3
Brajerowska	II.	H. 4
Cebulna	III.	J. 3
Cetnerowska	IV.	G. 6, 7
Chodorowskiego	I.	H. 7.
Chorażczyzny	I.	K. 6.
Plac Chorażczyzny (Wacława Dąbrowskiego)	I.	K. 6.

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Chrzanowskiej	I.	G. 7
Cicha	I.	J. K. 6
Cłowa	IV.	M. 5
Plac Cłowy	IV.	L. M. 5
Cytadeli	I.	J. 6
Czackiego	III.	K. 3
Czarna	III.	J. 3
Czarnieckiego	IV.	L. M. 4, 5
Dąbrowskiego Henryka	I.	L. 8
Plac Dąbrowskiego Wacława (Chorażczyzna)	I.	K. 6
Dojazdowa	II.	E. F. 5
Plac Dominikański	V.	L. 4
Dominikańska	V.	L. 4
Plac św. Ducha	V.	K. 4, 5
Długosza	I.	K. L. 7
Dwernickiego Józefa	I.	L. 9
Franciszkańska	IV.	M. 4, 5
Plac Franciszkański	IV.	M. 4
Fredry	I.	L. 6
Furmańska	II.	J. 4
Gabryelówka	III.	poniżej N. 1
Garncarska	I.	K. 6, 7
Gazowa	II.	H. I. 2
Gęsia	III.	J. 3
Gipsowa (29. Listopada)	I.	D. E. 7, 8
Głęboka	I.	F. 7
Głowackiego Bartosza	II.	D. E. 5

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Głowińskiego	IV.	N, O. 5
Gołębia	I.	K. 6, 7
Plac Gołuchowskich	V.	I. 4
Gosiewskiego	IV.	N. 6
Gródecka	II.	A-G. 4, 6
Gródecka-Polna (Bilińskiego)	II.	B. 6, 7
Grodzickich	V.	L. 4
Grottgera Artura	IV.	M. 5
Halicka	V.	K. 5
Plac Halicki	I.	K. L. 5
Hetmańska	V.	I. K. 4, 5
Jana III.	III.	K. 1
Inwalidów	II.	G. 1
Jabłonowskich	I.	L. 7
Jagiellońska	II.	I. 4.
Jałowiec (za rogatką Łyczakowską)	IV.	po za S. 6, 7
Janowska	II.	A-G. 1, 4
Plac św. Jura	II.	F. 5, 6
Folwark Jusgladiówka	I.	poniżej L. 10
Kastelówka	I.	E. F. G. 7, 8
Kalecza	I.	I. K. 6
Kamienna	I.	L. 6
Kamińskiego	V.	K. 4
Kampiana	I.	M. 6
Plac Kapitulny	V.	K. 5
Karmelicka	IV.	M. 4

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Karna	II.	K. 4
Karola Ludwika	II.	J. K. 4, 5
Karpińskiego	II.	F. 6
Kazimierzowska	II.	H. I. 4
Kąpielna	III.	N. 1, 2
Park Kilińskiego (Stryjski)	I.	J.K. 9, 10
Kilinskiego	V.	K. 5
Klasztorna	III.	L. 3
Kleinowska	II	H. 6
Klekuczko, grunta na Pasiekach	IV.	poniżej G. 10
Kleparowska	II.	G. 1, 2, 3
Kochanowskiego Jana	I. IV.	L-P. 6-8
Kohnowska	III.	K. 3
Kołatąja	II.	H, 4
Kopalna	IV.	po za S. 5
Kopernika	I. II.	G-K. 5, 6
Koralnicka	I.	K. 6
Korniaków	V.	K. 4
Kortumówka (Strzelnica wojskowa)	II.	D. E. 1
Korytna (św. Marcina)	III.	L. 1
Kościelna	III.	K. 3
Kościopalni	II.	D. 4, 5
Kościuszki	II.	H. I. 5
Kotlarska	II.	H. 3
Krakowska	V.	K. 4
Plac Krakowski	III.	K. 3
Krasieckich	II.	G. H. 4, 5

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Kraszewskiego	II.	H. 5, 6,
Krawiecka	V.	K. 5
Krasuczyn folwark	I.	Poniżej M. 10
Kręta	I.	K. 5
Krótką	II.	D. 6
Krupiarska	IV.	R. S. 5
Krzywa	I.	K. L. 5
Krzywczeka	IV.	po za S. 5
Krzyżowa	I.	C-F. 7, 9
Kubasiewicza	II.	C. 6
droga Kulparkowska	II.	A. 7-9
Kurkowa	IV.	M-O, 4
Lelewela	I.	K. 6
Leśna	IV.	O. 4
Lindego	I.	K. 5
Lipowa (Kornela Ujejskiego)	II.	G. 6.
29. Listopada (Gipsowa)	I.	D. E. 7, 8
Lonszanówka folwark	IV.	P. 3, 4
Lubieńska	II.	A. 7, 8
Lwia	III.	K. L. 3
Łamana	III.	J. 3
Św. Łazarza	I.	H. 7
Łazienną	III.	J. 3
Łukasińskiego	V.	J. K. 4
droga Łukiewicza	I.	L. M. 10
Łyczakowska	IV.	M-S. 5,
Majerówka folwark	IV,	poza S. 9

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Makabeuszów	III.	J. K. 3
Małeckiego Antoniego	I.	K. 6
Św. Marcina (Korytna)	III.	L. 1
Św. Marka	I.	K. L. 7
Plac Maryacki	V.	K. 5
Marszałkowska	II.	H. 5
Maryi Magdaleny	II.	G. 6
Plac Maryi Śnieżnej	III.	K. 3
Matejki	II.	G. 5, 6
Mazurówka (za cmentarzem Łyczak.)	IV.	S. 7
Mączna	IV.	S. 5
Majzelsa	II.	G. 3
św. Michała	II.	J. 5
Mickiewicza	II.	G. H. 5
Św. Mikołaja	I.	L. 6, 7
Miodowa	III.	J. 2
Misyonarska	III.	J. 2
Plac Misyonarski	III.	J. 2
Młynarska	III.	J. 1
Moniuszki	II.	H. 4
Murarska	I.	D. 8
Na Bajkach	I.	E. F. 7
Na Błonie	II.	B. C. 3-5
Na Debrach (Paulinów)	IV.	P. R. 4, 5
Na Skałce	I.	L. 7
Objazd	III.	K. 2.
Ochronek	IV.	M. 6
Ogórkowa	III.	L. 1
Ogród miejski	II.	G. H. 5, 6

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Ormiańska	V.	K. L. 4
Orzechowa	III.	M. 1
Ossolińskich	I. II.	J. 5, 6
Owocowa	III.	J. K. 3
Panieńska	III.	K. L. 1
Pańska	I. IV.	N. 7
Paulinów (Na Debrach)	IV.	P. R. 4, 5
Droga Pasieczna	IV.	po za S. 10
Pasieki Halickie	I.	poniżej S. 10
Pasieki Łyczakowskie	IV.	poniżej S. 10
Św. Pawła	IV.	P. 6
Pelczyńska	I.	H-L. 7, 8
Pelłówna	III.	J. 2
Piaskowa	IV.	P. 4
Piastów	III.	K. 1
Piekarska	IV.	L-P, 5, 6
Piesza	III.	L. 3
Pijarów	IV.	O. S. 5, 6
Pilnikarska	III.	K. 3
Św. Piotra	IV.	P. R. 5, 7
Pod Bramką	III.	K. 3
Pod Dębem	II.	H. 2
Podgórna	III.	K. 3
Podkolejowa	II.	A. 6
Podlewskiego Waleryana	II.	H. 4
Podwale	V.	L. 4

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Podzamecze	III.	L. 1
Pohulanka	I.	P. R. 8, 9
Polna	I.	B-D. 6, 8
Pompierska	III.	J. 2
Przerwana	II.	J. 2
Poniatowskiego Józefa	I.	K. L. 9
Puławskiego	I.	L. 9
Rappaporta	II.	G. H. 3
Rejtana	II.	J. 4
Ruska	V.	L. 4
Rybia	III.	K. 3
Plac Rynek	V.	K. L. 4
Rzeźbiarska	IV.	M. 5
Rzeźnia	III.	J. 3
Plac Rzeźni	III.	J. 3
Rzeźnicka	II.	J. 4
Sadownicka	I.	C-E. 7, 8
Sakramentek	IV.	M. N. 6
Sapiehy Leona	I. II.	D-G. 6
Sawy	IV.	M. 4
Schodowa	III.	L. 3
Scieżkowa	I.	L. 6
Serbska	V.	L. 4, 5
Droga Sichowska (dal. ciąg Zielonej)	I.	za rogatk.
Sieniawska	III.	K. L. 3
Skarbkowska	V.	J. L. 4
Skargi Piotra	II.	F. 5
Skrzyńskiego	IV.	M. 5
Słodowa	IV.	O. 4

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Słowackiego	II.	H. 5
Smerekowa	III.	K. 2, 3
Plac Smolki Franciszka	II.	H. 4
Śniadeckich	I.	F. 7
Śnieżna	III.	K. 3.
Snopkowska	I.	L. M. 9
Folwark Snopków	I.	poniżej O. 10
Smocza	III.	K. 3
Słoneczna	II.	J. 2, 3
Sobieszczyzna	IV.	N. 3
Sobieskiego	V.	K. L. 5
Sokoła	I.	K. 6
Solarni	II.	D. 6
Spadzista	III.	K. L. 3
św. Stanisława	II.	J. 4
Starotandetna	III.	K. 3
Starozakonna	III.	J. 3
Plac Stary Rynek	III.	K. 3
Staszycy	I.	K. 6
Stawowa	I.	M. 10
Stroma	III.	M. 1
Stryjska	I.	H. 10
Strzelecka	V.	K. 4
Plac Strzelecki	V.	K. 4
Studzienna	III.	L. 1
Świętokrzyska	II.	C. D. 3
Sykstuska	II.	H. J. 5, 6
Szajnoch	II.	J. 6

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Szeptyckich	II.	C-E. 6, 7
Szkarpowa	III.	L. 3
Szklarska	V.	L. 5
Szkolna	III.	L. 1
Szpitalna	II.	H. J. 3
Szumlańskich	II.	E. 5
św. Szymona	I.	L. 5
Supińskiego	I.	J.K. 7. 8
Plac Targowica zboża	II.	J. 3
Tatarska	III.	K. L. 2
Teatralna	V.	K. 4, 5
Teatyńska	IV.	M. N. 3
Technicka	II.	G. 6
Plac św. Teodora	III.	J. 3
św. Teresy	II.	E. F. 6
Tkacka	III.	powyżej K. 1
Torosiewicza	I.	O. 8
Trzeciego Maja	II.	J. 5
Trybunalska	V.	K. 4
Plac Trybunalski	V.	K. 4
Ubocz	IV.	S. 5
Unii Lubelskiej	IV.	M. 4
Ujejskiego Kornela (Lipowa)	II.	G. 6
Wagilewicza	I.	N. 7
Wagowa	II.	J. 3
Wałowa	V.	K. L. 5
Plac Wekslarski	V.	L. 5
Wesoła	III.	J. 3

Nazwa ulicy lub placu	dzielnica	na planie miasta
Weteranów	II.	G. 2
Węglana	III.	J. 3
Wiatrakowa	IV.	poza G. 6
Wiśniowieckich	I.	E. 6, 7
Wodna	II.	H. 2
św. Wojciecha	IV.	N. O. 3
Wronowska	I.	H. 6
Droga Wulecka	I.	F. G. 7, 8
Wulka	I.	F. G. 7, 8
Wysoki Zamek	III.	L-N. 2, 3
Zacerkiewna	V.	L. 4
Zakątna	III.	J. 3
Zamarstynowska	III.	J. 2
Zamknięta	II.	G. 4, 5
Zamkowa	III.	K. L. 2, 3
Za rogatką	II.	A. 7
Zamojskiego Jana	I.	M. 6, 7
Za zbrojownią	V.	L. 4
Zborowska	III.	M. 1
Zielona	I.	M-R. 7, 10
Zimorowicza	I.	K. 6
Zniesienia	IV.	O. 3
św. Zofii	I.	L. 9, 10
Zybkiewiczza	I.	L. 7, 8
Zygmuntowska	II.	G. 5
Źródlana	II.	H. 2, 3
Żółkiewska	III.	K. N. 1, 3
Żulińskiego Tadeusza	IV.	M. 5

III. Nazwa, topografia, stosunki fizyograficzne, statystyka.

(Podał Michał Kowalczyk).

Lwów zwanym był po rusku od chwili założenia: *Lwiw*; po przyłączeniu miasta do Polski zwano go po łacinie: *Leopolis*, *Lemburga*, *civitas Leona*, po niemiecku: *Lemborg*, *Lemburg*, *Leonsburg*, *Lewensburg*, po polsku: *Lwów*; Turcy pisząc o Lwowie nazywali go: *Ili*, *Ililot*; a Grecy *Litbon*, *Litbade*, patriarchowie zaś w korespondencji z bractwem stauropigialnem *Leobios*, *Leontopolis*.

Lwów leży, między $41^{\circ}38'15''$ i $41^{\circ}46'$ wschodniej długości, a $49^{\circ}48'$ i $49^{\circ}52'$ północnej szerokości, licząc od Ferro, w kotlinie otoczonej wzgórzami z trzech stron, która tylko od strony północnej otwiera się ku równinie nadpełtwiańskiej.

Wieniec wzgórz otaczających *Lwów* od północy, ku wschodowi nosi nazwy: *Wysoki zamek*, nazwany obecnie *Góra Franciszka Józefa*, mniejsza zaś jej część nad Bazylianami zwano dawniej górą *Łysą*: góra *Lwa* (*Szczepana*) teraz *Piaskowa*. Na północ od tejże *wzgórza Zniesieńskie*, *wzgórze Lasku cesarskiego* (*Lonszanówka*). Na południu *wzgórza nad stawem Pełczyńskim* z górą *Wronowską* dawniej *Szemberka*, na której się wznosi cytadela wojskowa zbudowana

1856 r. Na zachodzie: *wzgórze św. Jerzego (Jura)* z cerkwią i tak zwana *Góra sprawiedliwości*, albo *Tracenia*.

Najpiękniejszy widok na miasto przedstawia się z góry Wronowskiej (pl. J. 6.); jako najbliższej*). Następnie z Kopca Unii Lubelskiej na górze zamku Wysokiego (pl. M. 2.) i z terasy zachodniej tej góry (pl. L. 2.); z góry Tracenia nad Zakładem Inwalidów wojsk; (pl. E. 3.), z Strzelnicy (pl. N. 4.) i wzgórzy Wystawy (pl. K. 10.). Miasto dzieli rzeczka *Peltek* tworząca się z dwu strug *Pasieki* wypływającej w południowo-wschodniej stronie miasta w lasku Węglińskim i *Soroki*, które łączą się przy placu Akademickim (pl. L. 6.). Odtąd ujęta w betonowy kanał płynie wzdłuż ul. Akademickiej przez plac Marjański, wzdłuż wałów Hetmańskich, a odsłonięta przez Krakowskie przedmieście ku północnemu wschodowi i wpada pod Buskiem do Bugu.

W normalnych warunkach posiada *Peltek* nader mało wody (300 do 400 litrów na sekundę) i jest głównym kanałem przyjmującym odpływy i ścieki z miasta. W razie nadzwyczajnych opadów odprowadza do 60.000 litrów wody na sekundę.

Pod względem geologicznym przedstawia kotlina lwowska formację kredową, trzeciorzędną, dyluwialną i aluwialną, z których kredowa tworzy podstawę geologiczną w postaci jasnoszarego marglu zwanego opoką (kredą senońską), niezbadanej dotąd głębokości, a występującej gdzieniegdzie na powierzchnię. Na tym kredowym pokładzie leżą warstwy należące do formacji trzeciorzędnej, składającej się z piasków, wapienia litotamniowego. Formacja dyluwialna składa się w prze-

---

*) Por. rycinę na wstępie.

ważnej części z miękkich piasków i żwirów, gliny żółtawej lub sinawej. Formację aluwialną tworzą napływowe warstwy moczarowe i torfiska w północnej stronie miasta.

Woda z kopanych studni jest niemal we wszystkich wypadkach nieprzydatną do picia. Z tego też względu już z początkiem XV. w. sprowadzano ją z okolicznych źródeł rurami do miasta. O studniach ozdobnych z kamienia wykonywanych posiadamy wiadomość z końca XII. wieku i początków XVII. Obecnie 13 źródeł zaopatruje miasto w wodę, dostarczając na dobę 22456·4 hektolitrow. Długość wodociągów wynosi 42·65 klmtr.; studni wytryskowych posiada miasto 77, hydrantów 73.

Obszar terytoryum miejskiego wynosi 3.166·5 hektarów, z których przypada na: ulice i place 205·55; budynki 283·17; plantacye i ogrody publiczne 78·20; cmentarze 31·63; lasy i łąki miejskie 2.554·15; pastwiska 13·80.

Obwód miasta wynosi 46 klm.; długość dróg 69·085 klm., a powierzchnia tychże 61·73 hektarów, z których 17·80 hektarów jest brukowanych kostkami kwarcowymi, chodniki wyłożone są płytami tremboelskimi i tarnopolskimi.

Klimat Lwowa należy do tej samej strefy środkowo-europejskiej, do której należą Warszawa, Kraków i Poznań. Największe gorąco w nowszych czasach zauważono w r. 1867 + 34·5°C, największe zimno do — 30·5°C w lutym 1870 r. Średnia roczna temperatura klimatu lwowskiego wynosi + 8°C dziennie. Wiatr jest najczęściej zachodni lub południowo-zachodni, rzadko północny lub wschodni.

Miasto podzielone jest na pięć dzielnic: Śródmieście (czerwona na planie), I. część zowie się

Halicką (bronzowa), II. Krakowska (zielona), III. Żółkiewska (żółta), IV. Łyczakowska (niebieska).

Śródmieście tworzyło za czasów Rzeczypospolitej właściwe miasto otoczone wałami, rowami, murami i basztami, które zniesiono ostatecznie w pierwszej połowie b. w., zakładając plantacye*).

Według najstarszej księgi podatkowej z r. 1405 liczba mieszkańców wynosiła w mieście około 4.000 dusz.

W czasie największego rozkwitu miasta w XVI. wieku wzrosła ludność wraz z przedmieściami do 30.000, a w XVIII. w. spadła do 20.000 dusz. Urzędowy spis z roku 1776 wykazuje 29.500, w r. 1787 wzrosła do 32.000, w r. 1795 do 38.749, w r. 1808 do 41.493. W r. 1810 posiadał Lwów 2.454 domów, z 43.522 mieszkańcami, między którymi było 774 szlachty, 200 duchownych, 926 urzędników, 1.053 mieszczan i rzemieślników i 14.574 żydów. W r. 1820 posiadał Lwów następującą liczbę mieszkańców:

obrzędku rzymsko katolickiego	26.273
„ grecko „	1.680
„ nieunickiego . . .	18
„ ormiańskiego . . .	122
„ protestanckiego . .	709
„ reformowanego . .	34
żydów	17.502
razem . . .	<u>46.338</u>

W roku 1827 liczba mieszkańców wzrosła na 55.460 dusz, pomiędzy którymi było 36.780 chrześcian i 18.680 żydów, w tym roku posiadał Lwów

---

*) Plany starego miasta posiada archiwum miejskie w ratuszu.

2.502 domów, 29 kościołów, 9 klasztorów, i 4 kaplice w 1867 r. wzrosła do 87.000, w 1874 do 94.000.

Podług spisu ludności z r. 1880 posiadał Lwów mieszkańców 103.422.

Z tych 55.385 czytających i piszących, 4.077 tylko czytających, 44.260 nieumiejących pisać ani czytać.

W życiu towarzyskiem używało :

języka polskiego . . .	90.132
„ niemieckiego . . .	7.323
„ ruskiego . . .	3.600
„ czeskiego . . .	263
„ rumuńskiego . . .	192
„ włoskiego . . .	4
„ słowackiego . . .	3
„ innych . . .	1.905
razem . . .	103.422
załogi wojskowej było . . .	6.400
• Ogólna liczba mieszkańców	109.812

W roku 1881 ilość mieszkańców wzrosła do liczby 105.045, oprócz załogi wojskowej.

W roku 1882 do liczby	106.694
„ 1883 „ „	108.369
„ 1884 „ „	110.070
„ 1885 „ „	111.789
„ 1886 „ „	113.553
„ 1887 „ „	115.335
„ 1888 „ „	116.016

Według ostatniego spisu z r. 1890 wynosiła ludność 119.352 bez załogi wojskowej, a mianowicie :

obrzydku rzym.-kat.	. . .	63.777
" gree.- "	. . .	18.271
" orm. "	. . .	172
" gree.-nieun.	. . .	106
" orm. "	. . .	34
" protestanckiego	. . .	1.878
żydów	. . . . .	35.092
inne	. . . . .	32
razem	. . .	<u>119.352</u>
załogi wojskowej	. . . . .	8.591
ogólna liczba mieszkańców	. . .	<u>127.943</u>

Z ludności cywilnej było mężczyzn 55.511, kobiet 63.841.

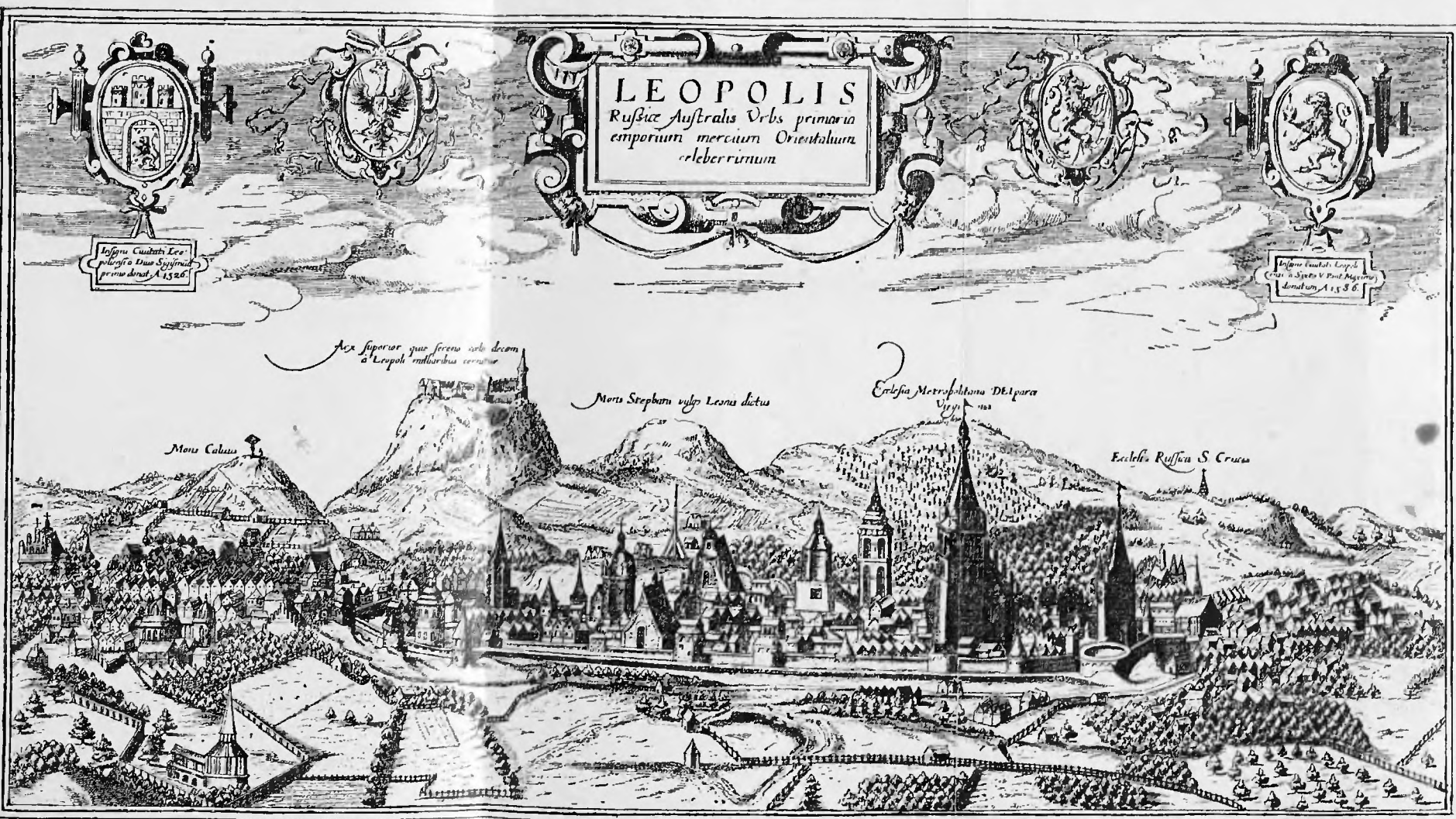
Domów mieszkalnych było w 1880 r. 2.942; zaś w 1890 r. 3.322. Ilość partyi mieszkalnych w r. 1880 wynosiła 18.649, w 1890 r. 23.042.

Na jeden dom przypadało w 1880 r. partyj 6·4 z 35·6 mieszkańcami, w 1890 r. było partyj 6·9 z 36 mieszkańcami w jednym domu.

Na jedną partyę wypadało w 1880 r. osób 5·5, w roku zaś 1890 osób 5·2.

Obecnie liczy Lwów około 130.000 mieszkańców wraz z załogą wojskową.

Widok Lwowa z 1613 r.

IV. Rys dziejów Lwowa.

(Napisał Dr. Aleksander Czołowski).

Pierwszą historyczną wzmiankę o Lwowie podają kroniki pod 1259 r., kiedy to zniszczona i wyludniona przez najazd tatarski Ruś, nowymi zaczęła się ubezpieczać grodami. W ich rzedzie występuje wtedy na widownię gród lwowski. Założył go krótko przedtem. bo około r. 1250, Lew, książę dzielnicy przemyskiej a syn Daniły, kniazia a następnie króla Rusi. Upodobawszy sobie to miejsce, niedostępne, otoczone lasami i bagniskami, przeniósł swą stolicę do nowej osady, która odrazu wzniosła się do rzędu najwarowniejszych wówczas grodów ruskich. Jako taki nie był dogodny Tatarom, zwierzchnikom podbitej Rusi. Na ich żądanie sam Lew już w r. 1261 musiał dopilnować, żeby rozkopano wały, rozrzucono palisady nowej stolicy. Niebawem jednak obwarował ją ponownie, dzięki czemu w 1283 r. mogła wytrzymać dwutygodniowe oblężenie tatarskie, a w cztery lata później odeprzeć dalszy ich najazd.

Obok tych wiadomości, skąpe, luźne tylko wieści doszły nas o jej losach w dobie najstarszej, ruskiej, a nawet położenie, było do niedawna zagadką archeologiczną, którą różnie rozwiązać usiłowano. Nie ulega już jednak wątpliwości, że właściwy obwarowany gród z dworem książęcym leżał nad Żółkiewskiem przedmieściem, w około dzisiejszej kamiennej groty, na wierzchołku góry, zwanej dawniej Łysą, i na jej niż-

szej terasie (ul. Zamkowej), tuż nad klasztorem Bazylanów. Broniło go położenie z natury warowne obok wałów i częstokółów. U stóp grodu na pochyłości ku Pełtwi, jak dziś „Stary Rynek“, leżało tak zwane podgrodzie, główne ognisko, w którym skupiało się całe ówczesne handlowe, przemysłowe i cerkiewne życie. Cała osada od wsi nie większa zbudowana była z drzewa. Cztery drogi na cztery strony świata łączyły ją z Chełmem, Przemyślem, Haliczem i Łuckiem, któredy obcy przybysze, otaczani opieką Lwa i jego następców ciągnęli do jego stolicy z dalekiego Wschodu i Zachodu. Wyludniona najazdami ludność rodzima nie była w możności dostarczyć wyłącznie żywności osadniczego. Zastąpili ją w pierwszym rzędzie Niemcy, którzy od początku przybyli tutaj, własnym niemieckim rządząc się prawem i własnych wybierając wójtów; jak zaś przeważającą musieli odgrywać rolę, główny nadawać charakter miastu, świadczy fakt, że sami książęta ruscy nazywają Lwów w swoich dokumentach z niemiecka *Lemburga*. Tej to najstarszej kolonizacji niemieckiej już w dobie ruskiej zawdzięcza swe założenie dzisiejszy kościół Panny Maryi Śnieżnej. Obok Niemców osiedlają się już wtedy i Ormianie, wygnańcy z Armenii i zakładają własny kościółek św. Anny. Nie brakło nadto Tatarów, Żydów i ich sekty Karaitów, zwanych Saracenami.

Skupienie tylu narodowości, różnych mową, obyczajami i zajęciem, od początku zaraz pozbawiło Lwowa cechy narodowej tak, że już wtedy o tyle chyba był ruskim, że leżał na Rusi, że sposobem budowania nie wyróżniał się od innych grodów ruskich i że przebywał w nim dwór kniazia, jego otoczenie i cerkiewne rozwijało się życie. Ostatnie rzeczywiście zakwitło w całej pełni. Cerkwie bowiem św. Mikołaja, św. Jerzego, Onufrego i zniesione: Teodora, Bohojawle-

nia i inne, to pamiątki ruskich sięgające czasów nie budową, lecz założeniem. Tuż u stóp dawnego grodu przytulił się kościółek św. Jana Chrzciciela, równie stary jak Lwów, a wzniesiony przez misyonarzy Dominikańskich, otoczonych opieką Konstancyi, żony Lwa, królowny węgierskiej i katolickiej.

Panowanie następców Lwa († 1301) : Jerzego I., Andrzeja, Lwa II. i Jerzego II. pokrywa co do Lwowa pomroka, z której jeden tylko przebija się fakt, wzrost żywiołu niemieckiego i uprzywilejowane jego stanowisko.

Otrucie Jerzego II. (1340, 7. kwietnia), ostatniego księcia Rusi halickiej, podało sąsiadom sposobność do podniesienia swych praw do niej. Kazimierz Wielki, posiłkowany przez Węgry, już z końcem kwietnia t. r. zjawił się z swymi hufcami pod Lwowem, nieprzygotowanym do dłuższego oporu. Po krótkiem oblężeniu poddał się gród, a osiedli w nim oddawna Niemcy, przychylnie powitali nowego pana. Z zajęciem stolicy przeszedł w ręce polskie klucz do całej Rusi. Dla uniemożliwienia oporu na przyszłość, musiało dać miasto zakładników, poczem, aby pozbawić je środków do obrony, nakazał król spalić fortyfikacye górnego grodu. Bogate łupy dostały się w ręce zwycięzcy, a zwłaszcza skarb kniaziów ruskich, złożony z dwu drogocennych koron, tronu złocistego, sadzonego kamieniami, bogatego płaszcza, kilku szczerozłotych krzyżów i t. p.

W ten sposób wyprawę pomyślny uwieńczył skutek, jakkolwiek w lat dziesięć dopiero zawładnął ostatecznie Kazimierz Rusią, zmuszony o nią wpierv prowadzić wojny z Tatarami i księciem litewskim, Lubartem. Wojny te spowodowały na Lwów katastrofę, bo dwukrotny najazd litewski (1350 i 1351) obrócił

go w perzynę. Katastrofa ta jednak stworzyła dla niego nową właśnie epokę.

Kazimierz Wielki z utrwaleniem się na Rusi, w pierwszym rzędzie zajął się gorliwie podniesieniem jej stolicy do pomyślnego stanu. Napływ nowych żywiołów osadniczych Zachodu, t. j. Niemców, ułatwił mu to zadanie, lecz z drugiej strony nowe, odpowiednie dla rozwoju miasta, kazał obrać miejsce. Odbudowane miasto nie mogło już wspinać się po górach, stare podgórze samem położeniem nie nadawało się do stworzenia zeń grodu na modłę Zachodu. W pełni więc zrozumiałymi są względy, które skłoniły Kazimierza Wielkiego, że odbudowując na nowo Lwów, przeznaczył mu inne miejsce, poniżej dawnego podgrodzia — nad Pełtwią. Tutaj to na płaskiej, bagnistej kotlinie, na której dotąd kilka tylko istniało monastyrów, wznosił się po roku 1352 Lwów polski, obwiedziony w czworobok murem, rowem, wieżami i dwoma broniony zamkami, Wysokim i Niskim. Miejsce starego ruskiego grodu na górze opustoszało, podgórze zostało przedmieściem (Krakowskiem) nowego miasta.

Kazimierz Wielki jest zatem drugim założycielem Lwowa. Uposażył go nadto w warunki, które się stały podwalinami przyszłego rozwoju miasta. W pierwszym rzędzie obdarzył je (1356 r.) prawem niemieckiem t. j. zupełnym samorządem. Odtąd wójt z pięciu ławnikami wykonywał władzę sądowniczą w mieście, burmistrz z Radą, z sześciu rajców złożoną, wybieranych co roku, utrzymywał w niem porządek, zarządzał majątkiem gminy, ściągał podatki, czuwał nad obroną. Wszysey mieszkańcy innych narodowości, jak Ormianie, Rusini, Żydzi, mający w mieście osobne dla się wyznaczone dzielnice, mogli się sądzić własnymi prawami lub do miejskiego udawać się urzędu. Drugą

stronę królewskiego nadania stanowiło uposażenie materialne. Otrzymało bowiem miasto 70 łanów pustego gruntu, które król później do setki uzupełnił, co razem tworzyło obszar do 6 tysięcy morgów w około miasta. Dochody miasta miały się składać z podatków od każdego domu, z propinacyi t. j. wyłącznej sprzedaży trunków i opłat okolicznościowych, jak targowe, mostowe, rogatkowe i t. p.

Upodobawszy sobie odbudowaną stolicę czerwonoruską, zjeżdżał do niej Kazimierz niejednokrotnie, doglądał osobiście postępu robót wznoszącego się miasta, wśród których założenie fundamentów pod dzisiejszą katedrę jego również jest dziełem.

Po śmierci Kazimierza Wielkiego (1370), Ludwik, węgierski i król polski zarazem, pragnąc zwolna Ruś przyłączyć do Węgier, oddał ją w lenno księciu Władysławowi Opoleczykowi (1372 — 1379). Nowy książę Rusi zamieszkał we Lwowie, bił tu własną monetę, o dobro zaś miasta starał się troskliwie, wyrobił mu u Ludwika przywilej wolnego handlu z Węgrami i Polską, nadał prawo wyboru wójta, którego dotąd mianował dożywotnio panujący.

Po ustąpieniu Opoleczyka przeszło miasto wraz z Rusią pod bezpośrednie rządy Ludwika i córki jego Maryi. Z ich ramienia ustanowieni starostowie sprawowali rządy, uciskając samowolnie podatkami i cłami miasto, które nadto pożar zniszczył w 1381 r. prawie do szczytu.

Niechęć ku rządóm węgierskim ułatwiła królowej Jadwidze w 1387 r. zajęcie Lwowa ponownie na rzecz Polski, do której należy odtąd aż do r. 1772 wraz z Rusią, jakby przodowa czata od barbarzyństwa Wschodu. Wszystkie nadużycia starostów węgierskich zostały zniesione, dawne przywileje zatwier-

dziane, a szereg coraz nowych nadań z każdym prawie rokiem dostawał się miastu w udziale. Każdy z królów polskich składał mu dowody swej łaski, ułatwiając tem samem wzrost Lwowa do coraz większej materialnej potęgi. Zwłaszcza Władysław Jagiełło nie szczędził mu rozlicznych nadań. Ztąd też przywiązanie mieszczan do tego króla, ich wdzięczność i szacunek okazywały się przy rozmaitych sposobnościach, podczas jego nader częstych tu pobytów, przy chrztach dzieci, koronacyach żon, wyprawach wojennych i t. p. On to nadał Lwowu tak zwane „obszary“, wskutek czego przestrzeń gruntów miejskich wzrosła do 18 tysięcy morgów, na których niebawem powstały wioski, założone przez mieszczan: Hołosko Wielkie i Małe, Zamarstynów, Kieparów, Kulparków, Brzuchowice. Najcenniejszym jednak przywilejem miasta był przywilej składu handlowego, mocą którego wszystkie bez wyjątku towary, przewożone przez Ruś, musiały być do Lwowa sprowadzane, tu składane, wystawione przez dni czternaście na sprzedaż, a co zostało, mogło być dalej wiezionem. Dzięki temu przywilejowi, Lwów, położony na wielkim szlaku lądowym z Wschodu na Zachód, stał się rychło ważną stacją przewozową, której żaden kupiec nie mógł ominąć. Gospodarowie młdawscy i mułtańscy ułatwiają mu stosunki handlowe z Wschodem. W połowie XV. wieku ma już Lwów światowe niemal znaczenie. Niemcy długi czas nabywały tu wszystkiego, czego im było potrzeba z dalekiego Wschodu. Rynek lwowski stał się targowiskiem rojnym i różnobarwnem kupców wszelkiej narodowości, pierwszym wielkim bazarem wschodnim dla Europy, na którym nie brakło niczego z produktów dalekiego Wschodu. Wina, bawełna, balsamy, korzenie, kadzidła, drogocenne złote i jedwabne tkaniny, kosztowne materye, jedwab, drogie kamienie, perły, korale, kość

słoniowa, kobierce i t. p., słowem wszystko znajdowało się na składzie emporyum lwowskiego, nie wyjmując niewolnic i niewolników.

Wzrastając w znaczenie, bogactwa, a pośrednio i w umysłową potęgę, wzmacnia się Lwów liczebnie, podnosi się zewnętrznie, ład wewnętrzny widnieje we wszystkim, wielkie sumy idą na obwarowanie, na mury, wały, rowy, baszty, które ukończone ostatecznie w 1445 r., tworzą zeń warownię, na którą Ruś cała spogląda z otuchą, którą Tatarzyn łupieżca omija starannie, a inne miasta biorą sobie za wzór, nie bez pewnej nawet zawiści. Królowie zjeżdżają tu chętnie, odbierają na rynku lwowskim hołdy gospodarów mołdawskich, lenników Polski. Szlachta ruska traktuje mieszczaństwo lwowskie jak brać równorzędną, ba w 1464 r. zawiera z niem słynną konfederację ku obopólnej obronie. Niemcy wśród tego mieszczaństwa przodują, główny nadają mu charakter, lecz cały zastęp innych narodowości współzawodniczy z nimi zgodnie, wzrasta w dobrobyt, wspólnymi siłami podtrzymuje sławę grodu.

Zdobycie Konstantynopola (1453) przez Turków, a następnie Kaffy, Kilii i Białogrodu, osad genueskich nad morzem Czarnem, zniszczyło cały lewantyński handel, a z nim powaliło handel i dobrobyt Lwowa. Ustał ruch kupiecki miasta, mieszcianie lwowscy postradali towary olbrzymiej wartości, które były w drodze albo na składach zajętych miast, z bogaczy stali się niemal żebrakami. Ruina majątkowa dotknęła całe pokolenie mieszczaństwa, którego najwybitniejszymi przedstawicielami były rody Stecherów, Czedliców, Sommersteinów, Goldbergów, Eisenhutłów, Klepperów, Cornbergów, Waserbrotów i t. p. Upadek był tak wielki, że królowie po kilka razy musieli uwalniać zubożałe miasto od podatków państwowych,

przeznaczając pieniądze, które miały wpłynąć do skarbu królewskiego, na rzecz obrony.

Zabiegi Jagiellonów, aby uratować Polsce handel czarnomorski spełzły na niczem. Myśl wielkiej wyprawy na Turków, podjęta przez Olbrachta, obudziła wprawdzie na chwilę nadzieję Lwowa, lecz niebawem nastąpiło rozczarowanie. Z wielkiej bowiem świetnej armii tego króla, którą widziało miasto w 1497 r. pod swemi murami, wróciły z Mołdawii, wskutek zdrady jej hospodara Stefana, tylko niedobitki. Z wiosną roku następnego (1498) rozpoczął się cały szereg klęsk dla Rusi i dla Lwowa. Najpierw Stefan, ów zdradziecki hospodar Mołdawii uderzył o jego mury, własną rękę wysadził w powietrze bramę halicką, lecz odparty dzielnie przez mieszczan, spalił tylko oba przedmieścia, Krakowskie i Halickie i kraj okropnie spustoszył. Tuż za nim nadciągnęli Turcy, następnie Tatarzy zagonami swymi dosięgali murów i tak trwało przez lat kilka, w ciągu których miasto w nieustannej zostawało trwodze. W 1509 r. syn Stefana, Bohdan, znów bezskutecznie do Lwowa szturmował. Miasto, dbając o skuteczność obrony, musiało w tym czasie wydać rozporządzenie, aby się nikt nie budował w około murów miejskich na odległość strzału armatniego. Podkopało to raz na zawsze rozwój przedmieść, ograniczyło Lwów wyłącznie na obręb jego murów.

Wśród niebezpieczeństw ze strony najeźdźców spada nań nadto klęska z wszystkich najdotkliwsza. W 1527 r. pali się Lwów tak doszczętnie, że z całego miasta nie zostało nie tylko kościoły, ratusz ze swoją wieżą i jeden jedyny dom mieszczanina Jana Brody. Rozpacz ogarnęła mieszkańców i gdyby nie zabiegi Rady miejskiej, byliby opuścili dymiące się zgłiszcza. Ogień więc zmiotł Lwów średniowieczny;

gotycki, o niemieckiej powłoce, jak zniszczył Lwów ruski. Powstałe z popiołów miasto było już całkiem odmienne.

Mimo fatalnego przesilenia materalnego, mimo klęski pożaru nie przestał być Lwów ważnym punktem handlowym. Umożliwiła mu to utrwalona tradycja handlowego pośrednictwa między Wschodem a Zachodem, przywilej składowy i ludność o wysokim talencie kupieckim i wrodzonej obrotności. Po uspokojeniu się burzy wojennej, dzięki dobrym stosunkom politycznym z Turcyą i rzadszym najazdom tatarskim na nowo nawiązany, choć już nie tak daleko może sięgający handel z Wschodem, staje się dźwignią najpiękniejszej epoki w dziejach miasta, epoki jego wszechstronnego rozwoju i pomyślności, która trwa do końca XVI. a odbłyaskami dosięga połowy XVII. w.

Lwów przybiera pozory jakiegoś całkiem samostnego, niemal udzielnego organizmu, podobnego raczej do jakiejś kupieckiej republiki włoskiej, mającej pod ręką bogactwa i siłę zbrojną. Pod powłoką niemieckiej organizacyi miejskiej już w wieku XV. pulsuje silnie życie polskie, w którym żywioł niemiecki rozpływa się zwolna. Z początkiem XVI. w. mieszczaństwo lwowskie jest już nawskróś polskie, lecz w charakterze jego wskutek krzyżowania się różnorodnych ras, skupionych wśród murów, przebija się coś z niepolskiej energii, obrotności i pewności celu. Mieszczaństwo to tworzy świat dla się osobny, dumę swego stanu, poczucie własnej godności wynosi ponad wszystko, szlachta i szlachectwo nie imponuje mu jeszcze. Samo bogate i rozumne, opasane warownemi basztami i murami, obeznane równie dobrze z łokciem i mieczem, piórem i językiem budzi w średniej i małej szlachcie zazdrość i szacunek zarazem. Mimo utrudnio-

nych warunków kresowych, umie się utrzymać na wyżynie cywilizacji polskiej. Silny pierwiastek inteligencji budzi talenta, podnieca ambicje umysłowe. Wyborna szkoła miejska przy farze dawała podstawy wiedzy, którą rozszerzał następnie Kraków, uzupełniały uniwersytety w Bononii, Padwie, Rzymie, Paryżu. Kształcą się na nich synowie najznakomitszych rodzin lwowskich. Uzyskany stopień doktora nie odwodzi ich następnie po powrocie do gniazda rodzinnego od zajęć kupieckich, każdy doktor jest zarazem kupcem. Rozbudzone życie umysłowe gromadzi w murach Lwowa szereg znakomitych i głośnych osobistości.

Zmysł ładu, porządku i ścisłości był cechą rządów miasta. Sądownictwo i administracya miejska, budziły zaufanie nietylko u mieszczan, ale i u szlachty. Wyroki rajców lwowskich słynęły z bystrości. Powiadano powszechnie, że Lwów ma najmędrszą Radę w Polsce. Skarbiec ratuszowy był najbezpieczniejszem miejscem depozytów. Dzięki swym stosunkom handlowym mogło dostarczyć miasto wszystkiego, czego wymagała potrzeba lub zbytek. Nie brakowało rzemieślników wszelkiego rodzaju o wielkiej biegłości w swej sztuce. Były wielkie hurtowne składy wszelkich możliwych towarów, olbrzymie piwnice win greckich, włoskich, węgierskich, włoskich, bogate kramy obfitujące w najkosztowniejsze i najrzadsze przedmioty zbytku. Poczucie piękna w architekturze i rzeźbie, upodobanie w sztuce, zamiłowanie w książkach przebija się na każdym kroku, w urządzaniu komnat mieszkalnych, w skarbcach rodzinnych i ruchomościach domowych. Najpiękniejsze lwowskie zabytki, kościoły, domy, pomniki z tego wyłącznie pochodzą czasu. Nawskróś katolicka żarliwość religijna przebija się w życiu każdego mieszczanina. Olbrzymie sumy idą na legata religijne,

fundacye, zakony, kościoły, szpitale i ubogich. Mieszczki lwowskie cnotami i wykształceniem dorównywują szlachciankom.

Rej w mieście wodzą nowe wielkie rody kupieckie, prawdziwi patrycyusze majątkiem i wykształceniem niższym przodujące warstwom, jako to: Szolc-Wolfowicze, Szolc-Stanclowicze, Kampianowie, Boimowie, Alembekowie, Wilczkowie, Hanlowie, Ostrogórscy, Damagalicze, Hayderowie, Ubaldinowie, Anczewscy, Korniakty, Langiszowie, Alwizowie, Awedykowie i inni. Co do ruchliwości a często i wykształcenia nie ustępują im mali kupcy i kramarze, wytrwając pracą dobijają się majątku i znaczenia. Obok nich ogół rzemieślniczy, ujęty w wyborną organizację cechową, tworzy główną siłę i sławę Lwowa, jest rycerskim ramieniem miasta, słynie z zręczności i uczciwości i w niejednej gałęzi całej przoduje Polsce. Zwłaszcza złotnicy i jubilerowie lwowscy znani byli z doskonałości w swojej sztuce; architekci włoscy, niemieccy i polscy osiadli we Lwowie, wznosząc dokoła zamki, kościoły, pałace; lekarze, drukarze i księgarze słynęli w całej Polsce.

Ludwisarstwo lwowskie doszło do wysokiego rozwoju. Tu odlewano działa, dzwony a nawet pomniki spiżowe dla znacznej części Polski, wykonywano wspaniałe hafty, aplikowano pyszne namioty, wyrabiano sławne złociste rzędy, sajdaki, oprawiano prześlicznie szable. W dostarczaniu przyborów wojennych i uzbrojenia był Lwów pierwszorzędną stacją, istnym arsenałem gotowym na każde zawołanie. Hetmani polscy w każdej prawie wyprawie na Wschód tutaj zbierają materiały i broń, zapomagają się zasobami arsenału miejskiego, który mieszczaństwo, kształcone w rycerskiej szkole konfraternii strzeleckiej, sięgającej

początkiem Kaźmierzowskich czasów, szczególniejszem otaczało staraniem.

Ormianie, tworzący wybitną kolonię we Lwowie obok swej katedry, polszczeją w nim również, a w 1630 r. przystępują do Unii z kościołem katolickim. Sami sprytni, bogaci, doskonali znawcy Wschodu i jego języków, przodują w handlu, zwłaszcza karawanowym. Wszystko też co przyszło z Wschodu i ustaliło się w życiu codziennem, utrzymując się długo w rękodzielach, obyczajach i słowniku lwowskim im głównie zawdzięcza zakrzewienie.

Z zdarzeń politycznych XVI. wieku, od czasu pamiętnego pożaru, do najważniejszych należą: zbieranie się pospolitego ruszenia pod św. Jurem na wyprawę wołoską (1537) czyli tak zw. „wojna kokosza“, ścięcie trzech gospodarów mołdawskich na rynku lwowskim, Tomiży (1564), Iwana Podkowy (1578), Jankuły (1582), kilkudniowe oblężenie przez Jazłowieckiego (1587) i niejednokrotne „trwogi“ ze strony Tatarów plądrujących Ruś.

Z początkiem XVII. wieku coraz więcej utrudnione warunki polityczne i społeczne, burze wojenne, zarazy morowe, częste okupy własnym wojskom, ucisk celny, zbyt wybujałe rządy oligarchicznej Rady, wzrastająca konkurencya żydowska, oddziaływiają niekorzystnie na handel lwowski, a z nim i na ogólny dobrobyt miasta. Projekty królów Zygmunta III. i Władysława IV., aby zeń stworzyć olbrzymią warownię spełniają na niczem. Miasto upada zwolna wprawdzie, lecz stale, stopniowo obniża się jego poziom moralny. W połowie wieku XVII. upadek jest już widoczny, tradycya jednak niedawnej świetności, okazuje się jeszcze w pełni w chwili najkrytyczniejszej dla kraju, która Lwów nieśmiertelną okrywa sławą.

Po pogromie pilawickim (1648), kiedy wśród zamieci buntów kozackich, kiedy w odmęcie strachu i pożogi zniknęło wszystko, co w tej części ziem polskich było władzą, ładem, bezpieczeństwem i nadzieją, Lwów jeden widnieje na horyzoncie, a jego baszty i wieże unoszą się jak arka na falach potopu. Na zorganizowanie nowej armii polskiej on pierwszy milionową składa ofiarę, a w dni kilka potem, gdy pod mury jego postępuje krociowa kozacko-tatarska armia z Chmielnickim na czele — staje się przedmurzem Polski całej. Miasto dobrowolnie pali swe przedmieścia, wszelkie namowy poddania się odrzuca z oburzeniem, broni się przez dwa tygodnie z całą odwagą i poświęceniem pod wodzą doświadczonego Arciszewskiego, generała artylerji koronnej. Wszystkie zabiegi i wysiłki Chmielnickiego rozbijają się o męstwo miasta. Zdobyć Wysokiego Zamku i rzeź setek bezbronnych, jest jedynym tryumfem kozackim. Chmielnicki powstrzymany tu po raz pierwszy w swym zwyciężkim pochodzie, zadowolnia się okupem 60 tysięcy dukatów i otrzymawszy takowy odstępuje od miasta.

Jeszcze ślady strasznej ruiny po tem oblężeniu, nie zatarły się nawet częściowo, gdy w 1655 r. nowe krociowe zastępy Chmielnickiego i posiłkującej go armii moskiewskiej pod Buturlinem podstąpiły pod Lwów. Szczęściem było dla miasta, że posiadało wśród murów swoich takiego wodza jak Krzysztof Grodzieki, który zawczasu poczynił należyte do obrony przygotowania. Kazał spalić przedmieścia, wyciąć winnice i sady, poprawił wały i pogłębił fosy, baszty działami osadził. Po bezowocnych namowach do poddania się rozpoczęło się oblężenie najcięższe i najdłuższe w dziejach Lwowa, lecz z drugiej strony dzięki wczesnym przygotowaniom najlepiej odpierane.

Broniło się miasto z całym poświęceniem i męstwem, nieszczędząc krwi i trudu, by „wytrwać we wierze, którą swemu królowi oddało“. Wśród tego z całą godnością prowadziło układy z Chmielnickim, który po pięciu tygodniach widząc swe zabiegi daremnymi, przystał po długich targach na ofiarowany okup 60 tysięcy złp. i zwinął obleżenie.

W ten sposób z fali kozackiego potopu, wyszedł Lwów z honorem i chwałą jak nigdy przedtem ani potem. Odpierając walecznie najeźdźców, ponosząc ciężkie ofiary krwi i mienia, ratował nie tylko siebie, ratował państwo całe. Wytrwał do ostateczności, lecz sam niszczał od obleżeń, kontrybucyi i łupieży. W zamian zaś tę tylko otrzymał nagrodę, że cała Polska zaczynając od króla oddawała hołd męstwu i ofiarności lwowskiego mieszczaństwa, że pozyskał sławę najwierniejszego i najwaleczniejszego z miast polskich z szczytnym przydomkiem „przedmurza Polski“.

Na początku 1656 r. przybył do Lwowa z wygnania przed równoczesnym szwedzkim zalewem, król Jan Kazimierz, witany radośnie. Lwów stał się chwilowo stolicą Polski. Tu obmyślano środki dalszej wojny, ściągano siły zbrojne, bito monetę; tutaj w katedrze oddawał król całą ojczyznę pod opiekę Najświętszej Panny i pamiętne składał śluby. Po uwolnieniu kraju od najeźdźników został Lwów zrównany w swych prawach z Krakowem i Wilnem, a mieszczenie lwowscy podniesieni do stanu szlacheckiego (1659).

Na obleżeniach wszakże kozackich i połączonej z niemi ruinie miasta, nie skończyła się jego rola wojenna. Poddanie się Kozaków Turcyi spowodowało na Polskę długoletnie wojny tureckie, a z niemi nowe klęski na ziemię ruskie, będące ich teatrem. W 1672 r. sam sułtan Mahomet IV. wyprawił się z olbrzymią

turecko - tatarską armią na podbicie Polski. Pierwszy uległ Kamieniec podolski, dotąd uchodzący za twierdzą niezdobytą. Liczne inne zamki i zameczki żadnej prawie nie przedstawiały zapory, dla wyćwiczonej w bojach, na pół regularnej armii tureckiej. Bez trudu zdobyto ich z górą czterdzieści. Popłoch ogólny ogarnął zagrożoną ludność; wszelki opór wydawał się daremny. Pierwszy dopiero Lwów stawał znowu na przeszkodzie zwycięskiemu pochodowi zdobywców. Zdobyćcie jego miało ukoronować wyprawę tego roku, a polecenie wykonania tego zadania otrzymał Kapudan basza z 50 tysięcy Turków, Kozaków, Tatarów i Wołochów. Pod Buczaczem oczekiwał Mahomet rezultatu. Miasto, przerażone losem silniejszego Kamieńca, opuściło dwie trzecie mieszkańców. Pozostali tylko najbiedniejsi, którzy razem z załogą do 2.000 ludzi mogli wystawić. Dowództwo objął komendant wojskowy, Eliasza Łącki i burmistrz, starzec, Bartłomiej Zimorowicz. Dnia 26 września rozpoczęła armia turecka regularne oblężenie, ścisnąwszy w około miasto pierścieniem. Z czternastu w różnych punktach ustawionych baterii zasypywano miasto kulami, przypuszczano szturmy, robiono podkopy, podkładano miny, lecz bezskutecznie. Gdy jednak Turcy zrobiwszy kulami wyłomy, do walnego zaczęli przygotowywać się szturmowi — zguba zdawała się nieuchronną. Na szczęście atoli zjawił się w obozie tureckim jeden z posłów polskich, przeznaczonych do zawarcia pokoju z Turkami. Natychmiast ustało ostrzeliwanie i na tem skończyło się oblężenie, krótkie wprowadzie, lecz niemniej groźne, jak poprzednie. Rozpoczęto układy, Kapudan za 80 tysięcy talarów zgodził się wreszcie odstąpić od miasta, lecz gdy przyszło do wypłaty zaledwie 5 tysięcy zdołano zebrać, a na porękę zapłaty reszty, dostawiono dziesięciu zakładników.

Obleżenie tureckie było dalszym wawrzynem sławy dla miasta ale zarazem i dalszym dlań ciosem, z pod którego nie mogły go podnieść już wszystkie zabiegi ani opieka królów.

W 1673 r. umarł we Lwowie król, Michał Korybut Wiśniowiecki w kamienicy arcybiskupiej (w Rynku l. 9). Następca jego Jan Sobieski otoczył miasto szczególniejszą opieką, przebywał w niem chętnie, pragnął zeń stworzyć silną warownię i w istocie wzmoenił znacznie jego fortyfikacye; w roku zaś 1675 własną osobą załonił je od nowej katastrofy. Z sześćciotysięcznem bowiem rycerstwem rozbił w pół godziny koło wsi Lesienice ($\frac{3}{4}$ mili od Lwowa) czterdziestotysięczny podjazd tatarski pod Nuradynem, wysłany z pod Zbaraża przez armię turecką, której zadaniem było zdobycie stolicy Rusi. Sława tego zwycięstwa w całej Europie budziła podziw, pokrzyżowała plany tureckie, rozstrzygnęła poniekąd o dalszym losie kampanii.

W lat dwadzieścia (1695) po tem zdarzeniu z równem męstwem i poświęceniem ratuje miasto Stanisław Jabłonowski, hetman w. k., nieodstępny towarzysz bojów Sobieskiego, bo w cztery tysiące żołnierza odpiera groźny najazd, nowej 40-tysięcznej hordy tatarskiej, stoczywszy z nią rozpaczliwy bój wśród domów Krakowskiego przedmieścia.

Po raz ostatni widział wprawdzie wtedy Lwów Tatarów pod swemi murami, lecz ledwie po tem skończył się i okres wojen tureckich, inny niebawem znalazł się nieprzyjaciel. Był nim Karol XII., król szwedzki, który pod pozorem przyjaźni całą zniszczył Polskę, a Lwowu zadał cios stanowczy. Dnia 6 września 1704 r. ukazali się Szwedzi pod miastem i wezwali je do otworzenia bram i poddania się królowi Augustowi II-mu. Zaraz nazajutrz opanowali

Szwedzi Wysoki Zamek i klasztor Karmelitów bosych, w którym walecznie broniło się kilkudziesięciu ludzi pod porucznikiem Henningiem. Wśród nocy przypuścili następnie niespodziewany szturm do miasta, spędzili piechotę załogową z wałów i niebawem furta bosacką (za cerkwią wołoską) wdarli się na Rynek. Miasto zostało zdobyte i po raz pierwszy wkraczał w jego mury nieprzyjaciół. Najdłużej jeszcze wytrwali na stanowiskach mieszczanie, z których kuśnierze, broniąc baszty przy bramie krakowskiej, zginęli wszyscy. Nastąpiły dni smutne. Karol XII. pozwolił wojsku dwie godziny rabunku, ogołocił kościoły, cerkwie i domy znaczniejsze z kosztowności, kupcom pozabierał wszystkie towary, a przede wszystkim sukna i odzież. Niezadowolony tem jeszcze, nałożył na miasto 50.000 talarów kontrybucyi. To samo uczynili i generałowie jego tak, że razem wypłacono nieprzyjacielowi do 120.000 talarów. Prócz tego zabrali Szwedzi wszystkie zapasy broni, a działa, których wyprowadzić nie mogli rozstrzaskali. Siła obronna Lwowa została w skutek tego raz na zawsze złamana. Rozwiął się w pierwszym rzędzie urok niezdobytej fortecy, który go dotąd otaczał.

Po tylu i tak ciężkich przejściach, po tylu okupach wydanych dla wrogów, a drugie tyle dla swoich, bogate niegdyś zasoby wyczerpały się do dna, mieszczaństwu lwowskiemu zabrakło sił wewnętrznych, nastąpił okres upadku pod każdym względem. Zubożało i wskutek tego zaraz wyludniło się miasto tak dalece, że w ciągu XVIII. w., nieraz do trzydziestu kamienic stawało pustką. Zniknął dawny dostatek w życiu, urzędowaniu i ubiorze, podupadła oświata, wypaczył się smak w dziełach sztuki, mieszczaństwa prawie nie widać we Lwowie. Tylko wyższe warstwy wpływają na widowie publicznego życia, tylko one budują kościoły

i pałacyki na niezależnych od władz miejskich jurydykach, tylko kościelne obchody lub uroczystości rodzinne magnatów przerywają monotonność codziennego życia. Z drugiej strony Lwów w XVIII. w. smutny przedstawia widok ruiny i zaniedbania. Baszty walące się, mury w wielu miejscach poprzerywane, pozabawione ganków i wchodów. Znikły dawne wśród rynku składy, bogatemi zapełnione towarami, znikły ożywione bazary i kramy, przemysł i handel podupadł zupełnie. Ulice i place zaległy kupy gnoju i śmiecia, bruki rozpułyły się w błocie, gdziekolwiek tylko właściciele domów własnym oczyszczali je kosztem. Szczupłe dochody miasta szły w dodatku na utrzymanie stojących załóg wojskowych, zaczęła kasa miejska ciąglemą świecić pustkami. Doszło do tego, że dla przysporzenia dochodu miasto musiało sprzedać w 1755 r. wszystkie prawie armaty ks. Michałowi Radziwiłłowi.

Z wszechstronnego upadku, jedni tylko Żydzi odnoszą dla się korzyść, coraz śmieiej podnoszą głowę, zwolna wszystkie gałęzie handlu w swoich skupiają rękach.

Smutny stan bogatego niegdyś miasta zwrócił uwagę królów polskich. Już August III. polecał staroście i magistratowi, aby zbadali przyczyny upadku i myśleli o środkach zaradczych. Następnie Stanisław August specjalną zesłał komisję, aby się bliżej zajęła tą sprawą, nim jednak projekt urzeczywistniono, zmieniły się stosunki polityczne i w 1772 r. przeszedł Lwów pod berło austriackie wraz z dzisiejszą Galicyą.

Krótko przedtem (1769) po raz ostatni odegrał pewną jeszcze rolę wojenną, odpierając nie najeźdźców wprawdzie, lecz swoich — konfederatów barskich, którzy pod wodzą Kazimierza Puławskiego usiłowali

opanować miasto, bronione przez Felicyana Korytowskiego, stronnika króla. Zaraz potem obsadziło je wojsko moskiewskie i pozostało tu do przyścia korpusu austriackiego pod Hadikiem.

Zajęcie przez Austryę odbyło się spokojnie dnia 14 września. Wycieńczone i podupadłe miasto musiało się pogodzić z losem. Uroczysty akt instalacyi nowego namiestnika br. Pergena odbył się dnia 4 października, hołd zaś złożono dopiero w grudniu 1773. Lwów został stolicą Galicyi, siedzibą naczelnych władz kraju i metropolią trzech katolickich arcybiskupów.

Wprowadzenie nowych rządów, pociągnęło za sobą zupełną zmianę wewnętrznych urządzeń. W pierwszym rządzie ukrócono wszelki samorząd. Zaprowadzono wprowadzić większy ład i sprężystość w administracyi, sądownictwie i szkolnictwie, ukrócono samowolę możnych, uporządkowano drogi i poczty, postawiono się o urządzenia zdrowotne, lecz wobec postawionej zasady zniemczenia kraju i jego stolicy, nowe porządki nie budziły sympatyi. Z nakazu wojskowości, która fortyfikacye Lwowa uznała za nieodpowiednie swemu przeznaczeniu, zarządzono od r. 1777 powolne ich usuwanie. Lwów przestał być warownią, a fakt ten w jego rozwoju terytoryalnym utworzył przełom. Odtąd przedmieścia z zadziwiającą szybkością zaczęły się podnosić, rozszerzać i w jedną z miastem zlewać całość. Rozpoczął się ruch budowlany, oporządziły się kamienice w śródmieściu, na przedmieściach powstał szereg nowych domów. Gdy Józef II. zarządził zniesienie wielu klasztorów i cerkwi *), opóźniło się na-

---

*) Mianowicie :

1. Kościół św. Katarzyny w obrębie Niskiego Zamku, z XIV. w. Rozebrany 1784 r.

2. Klasztor Franciszkanów z kościołem św. Krzyża z XIV. w. w miejscu, gdzie dziś Szkoła przemysłowa. Po

raz we Lwowie mnóstwo gmachów. Przeznaczono je na cele publiczne, na parafie, na szkoły, teatr, magazyny, koszary a nawet więzienia. Założony przez tego cesarza Uniwersytet (1787) przyczynił się nie mało

zniesieniu 1784 r. umieszczono w klasztorze szkołę normalną a kościół przerobiono na teatr, który po spaleniu w czasie bombardacji 1848, wkrótce potem został rozebrany.

3. Kościół św. Stanisława z szpitalem z XIV. w. przy dziś. ul. św. Stanisława. Piękną swą gotycką architekturą zachwycił cudzoziemców. Rozebrany.

4. Kościół Znalezienia św. Krzyża przy gościńcu Janowskim za miastem, zbudowany w 1584 r.

5. Kościół św. Ducha z szpitalem, z XIV. w., przy dziś. placu św. Ducha. Rozebrany.

6. Klasztor OO. Bonifratrów, przy ul. Łyczakowskiej z kościołem św. Wawrzyńca. Zamieniony na szpital wojskowy.

7. Kościół i klasztor PP. Bernardynek, przy pl. Cłowym l. 1, założony 1606 r., powiększony 1749 r. Zniesiono. Dziś mieści się w nim c. k. powiatowa Dyrekcja skarbu i urząd cłowy.

8. Kościół św. Wojciecha, przy ul. tejże nazwy u stóp Piaskowej góry. Zbudowany 1606 r., teraz skład wojskowy.

9. Klasztor i kościół OO. Karmelitów trzewickich, przy ul. Halickiej. Założony po r. 1614, zniesiony 1789 r., obecnie częściowo zamieniony na więzienie a częściowo rozebrany pod budowę gimnazjum Franciszka Józefa i Pałacu sprawiedliwości.

10. Klasztor PP. Karmelitanek trzew. z kościołem św. Agnieszki Zbudowany 1677 r. u stóp góry Szemberka (Wronowskich). Początkowo zamieniony na piekarnię wojskową, następnie po spaleniu 1812 r. został nabyty przez hr. Józefa Maksymiliana Ossolińskiego dla dziś. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

11. Klasztor i kościół OO. Trynitarzy przy ul. Krakowskiej obok Domu Narodnego. Założony 1729 r., w 1783 roku zamieniony na Uniwersytet, szkoły gimnazjalne i bibliotekę publiczną. Po zbombardowaniu przeszedł na własność »Matycy Ruskiej«. Obecnie przekształcony jest na cerkiew.

do ożywienia życia umysłowego. Z drugiej strony napływ niemieckich urzędników, kupców i przemysłowców rozbudził wprawdzie w mieście życie handlowe,

12. Klasztor i kościół OO. Misyjonarzy. przy ul. Zamartynowskiej l. 9. Zbudowany około r. 1744. Dziś koszarzy wojskowe i więzienie garnizonowe.

13. Klasztor OO. Pijarów. naprzeciw ul. Głowińskiego. Założony 1784 r., obecnie Szpital powszechny krajowy.

14. Klasztor OO. Teatynów. przy ulicy Teatynskiej l. 6. Założony około r. 1733. Obecnie koszarzy artylerji.

15. Kościół św. Urszuli z klasztorem OO. Dominikanów obserwantów. przy ul. Zielonej l. 7. Założony 1685 r. zmieniony na kościół protestancki i mieszkanie pastora

16. Klasztor i kościół PP. Brigidek, przy ul. Kazimierzowskiej l. 24. Założony z początkiem XVII. w. Od r. 1782 dom karny dla mężczyzn.

17. Kościół Podniesienia św. Krzyża, z XVI. w. Stał wśród dziś. placu Halickiego. Rozebrany.

18. Kościół św. Marka przy ul. Strvjskiej opodal dawnej rogatki. Założony z początkiem XVII w. Rozebrany.

Z ruskich cerkwi zniesiono i rozebrano:

1. Cerkiew Bohojawienia (Objawienia Pańskiego).

2. Cerkiew św. Teodora na przedmieściu Krakowskim przy placu tejże nazwy.

3. Cerkiew św. Jana Ewangelisty z klasztorkiem OO. Bazylianów. Na północnym stoku góry Wysokiego Zamku.

4. Cerkiew Zwiastowania (Błahowiszczenja) na przedmieściu Krakowskim, naprzeciw klasztoru PP. Brygidek.

5. Cerkiew św. Barbary na Tarnawce z 1668 r., po lewej stronie żółkiewskiej rogatki.

6. Cerkiew św. Krzyża na Łyczakowskim, na wzgórzu przy Cesarskim lasku (Lonszanówce).

7. Cerkiew Czerniczek PP. Bazylianek, na Żółkiewskim przedmieściu, przy ul. Panieńskiej.

Z kościołów obrz. ormiańskiego zniesiono i rozebrano:

1. Kościół św. Krzyża, na przedmieściu Krakowskim przy pl. Misyjonarskim.

przemysłowe i towarzyskie, podniósł je materyalnie, lecz pokrył zarazem silną powłoką niemieckości, jak ongiś przed wiekami. Mimo to jednak nie przestał być Lwów ważnym ogniskiem ruchu narodowego. Zwłaszcza w czasie tak zw. kontraktów, co rok, w karnawale zjeżdżała się nader liczna szlachta z odległych stron i z za kordonu, radziła, handlowała, spiskowała, bawiąc się przytem wesoło. W czasie drugiego i trzeciego rozbioru Polski tutaj właśnie jakby na ironię największe odbywały się hulanki. Następnie wśród fal zalewającej wszystko niemiecczyzny, głównem ogniskiem polskiego życia umysłowego był teatr i Zakład narod. im. Ossolińskich, założony w 1817 r.

System rządowy dążący do utrzymania ludności w zupełnej apatii dla spraw publicznych doprowadził do martwego zastoju, do dziwnego zobojętnienia i przytępienia. Piętno tego stanu rzeczy odbiło się i na lwowskiem społeczeństwie. Niższe warstwy żyły beżmyślnie z dnia na dzień, wyższe starały się zapełnić pustkę życia czezą zabawą. Ten stan rzeczy przerwał na chwilę rok 1809, w którym załoga austriacka na wieść zbliżającego się wojska polskiego, opuściła miasto. Siedemnastu ułanów polskich zajęło je bez trudu, wśród ogromnej radości mieszkańców, a niebawem większe obsadziły je siły. Cały Lwów zakipiał gorączkowym życiem. Rządy polskie trwały atoli tylko 24 dni, załoga polska musiała ustąpić przed zbliżającym się silnym korpusem austriackim, lecz i ten nawzajem ustąpił przed wojskiem rosyjskiem, które jako sprzymierzone z Napoleonem, wkro-

---

2. Kościół św. Anny z monasterem Antoniaków i

3. Kościół św. Jakóba. Oba znachodziły się poniżej cerkwi św. Onufrego, gdzie tor kolejowy przecina ulicę Żółkiewską.

czyło do Lwowa i pozostało tu do końca roku. Po uciszeniu się burzy wojennej wróciły dawne czasy.

Płomień powszechnej rewolucyi 1848 r. rozbu-
dził dopiero w pełni umysły we Lwowie. Na odgłos
wypadków wiedeńskich, wręczono ówczesnemu namie-
stnikowi hr. Fr. Stadionowi petycję z tysiącami pod-
pisów, domagającą się zapewnienia swobodnego rozwoju
narodowego i urzędzeń autonomicznych. Patent cesar-
ski z dnia 25. kwietnia, nadający konstytucyę, spełnił
żądania, między któremi porządek wewnętrzny miała
odtąd utrzymywać gwardya narodowa, nie wojsko.
Lwów z ogromnym zapalem przyjął wiadomość o tych
ustępstwach Rządu. Uorganizowano gwardyę narodową,
wybrano radę narodową, rozpoczęto poważną pracę
w wielu kierunkach, powstało dziennikarstwo czynne
i ruchliwe itd. Jak wszędzie jednak tak i tu zbyt ry-
chło wzięły górę żywioły skrajne, demonstracyami
czczemi drażniąc przedewszystkiem wojskowość, której
nowy porządek wcale nie był po myśli. Ciągłe za-
czepki między gwardyą narodową a wojskiem, dopro-
wadziły wreszcie do krwawego dramatu. Komenderu-
jący, jenerał Hamerstein, chcąc położyć kres naprężo-
nym stosunkom, skorzystał z wzburzenia ludu z po-
wodu porąbania pewnego gwardzisty przez artylerzy-
stów, osaczył dnia 1 listopada śródmieście wojskiem
i działami od strony przedmieść. Lud zachęcany przez
tajemniczych podżegaczy, rzucił się do stawiania bary-
kad. Gdy odmówiono żądaniu, aby je rozebrać i gdy
z obu stron padły strzały, komenderujący przeceniając
siły przeciwnika, dał rozkaz bombardowania. Zagrały
działa na wszystkich punktach rozbijając kartaczami
barykady; bomby i race leciały przez godzinę na
miasto. W kilku miejscach naraz wybuchnął pożar;
akademia, stary teatr, technika, ratusz stanęły w pło-
mieniu. Miasto kapitulowało, smutny przedstawiając

widok. Ogień, spustoszenie od kul, 55 trupów, 75 rannych, spalenie świeżo wystawionego ratusza, zbiorów naukowych i biblioteki uniwersyteckiej, ciężką były dlań klęską.

Po tych wypadkach i równoczesnem zawieszeniu konstytucyi, nastąpił znów okres pewnej apatyi i wewnętrznego zastoju. Dopiero przywrócenie urzędów konstytucyjnych (1860), zebranie się pierwszego sejmiku w roku następnym, pobudziło Lwów do korzystania z wolności konstytucyjnych. Ożywia się życie wewnętrzne, powstają nowe dzienniki, czasopisma, stowarzyszenia. Zaprowadzenie języka polskiego w urzędach i szkołach rozbudziło ruch naukowy. W 1870 r. miasto otrzymało własny, dawno upragniony samorząd i odrębny statut. Od tej też chwili rozpoczyna się jego wszechstronny, szybki rozwój*).

---

*) Najważniejsze podręczniki do historii Lwowa:

Chodyniecki Ig. X. Historia Lwowa. Lwów 1829.

Czołowski Aleks. Lwów za ruskich czasów. Lwów 1891.

Dziedzicki Lud. Lwów, w Słowniku geogr. T. V. Warszawa 1884.

Józefowicz T. X. Kronika m. Lwowa (1634—1700).

Łoziński Wład. Lwów starożytny: T. I. Złotnictwo lwowskie. Lwów 1889. T. II. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI. w. Wyd. drugie, Lwów 1892.

Papeé Fr. Historia Lwowa. Lwów 1894.

Zimorowicz B. Historia miasta Lwowa (do 1673 r.) przetłómaczył Piwocki. Lwów 1854.

Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa. Lwów 1854.

VI. Rozwój Lwowa w okresie samorządu.

(Podał Teofil Merunowicz).

Najnowsze dzieje miasta Lwowa, obejmujące krótki stosunkowo okres lat około 25-ciu, od czasu przywrócenia gminie naszej samorządu na mocy ustawy sejmowej z 14. października 1870, którą nadano miastu statut własny, znamionuje silny rozwój jego we wszystkich kierunkach życia komunalnego. Śmiało można powiedzieć, że kto znał Lwów przed dwudziestu i kilku laty, i porównałby go z dzisiejszym, ten nie poznałby jego — tak dalece rozrasta się, zabudowuje i porządkuje nasze miasto.

Ruch budowlany wzmógł się w tym czasie w niebywały dawniej sposób: powstał szereg gmachów publicznych, które stanowią ozdobę w ogóle uboższego w architektoniczne zabytki Lwowa, mnożą się i rozwijają szkoły, zakłady humanitarne, instytucje poświęcone naukom i sztuce, a wreszcie zakłady finansowe, powstał liczny zastęp stowarzyszeń wszelakiego rodzaju, we wszystkich warstwach ludności wzmógł się ruch umysłowy i rozwinęło się życie publiczne.

Nie zawadzi może przytoczyć parę szczegółów cyfrowych dla objaśnienia rozwoju Lwowa w erę samorządu.

Przy konskrypcji z roku 1869 liczono we Lwowie 87.109 mieszkańców i domów 2534; obliczenie zaś z r. 1890 wykazało mieszkańców cywilnych (bez

załogi wojskowej, która wynosi około 8000 ludzi) 119.352 i domów 3222.

Ogółem zapisano przy ostatniej konskrypcyi 146 gmachów publicznych, mianowicie 33 kościołów i cerkwi katolickich, 3 świątynie innych wyznań, 35 gmachów szkolnych, tudzież poświęconych naukom i sztuce, 28 budynków, przeznaczonych na cele dobroczynne, 24 gmachów bankowych, dworców i innych zakładów, przeznaczonych na usługi finansów, handlu i przemysłu, 16 gmachów urzędowych i 7 zabudowań, dla różnych celów towarzyskich wzniesionych.

Przeszło 40 z tych gmachów powstało w najnowszych czasach, jak n. p. wybudowane świeżo 2 nowe kościoły (Franciszkanek, Zmartwychwstańców) i cerkiew (Bazylianek), dalej gmach Sejmowy, Namiestnictwo, gmach dla Sądu karnego i Prokuratury Państwa, gmach Dyrekcji poczt i telegrafów, gr. - kat. Seminarium duchowne, dwa gmachy dla Szkoły politechnicznej, gmach dla chemii przy Uniwersytecie, gmach dla IV. Gimnazjum, Szkoła przemysłowa, gmach Towarzystwa gimnastycznego „Sokoł“, stanowiący centralną szkołę gimnastyki, Gimnazjum Franciszka Józefa, Szkoła realna, 14 gmachów, wybudowanych przez gminę m. Lwowa na pomieszczenie szkół ludowych, wojskowy Dom Inwalidów, Szpital św. Zofii, Bank hipoteczny, Bank kredytowy, Kasa oszczędności, gmach filii krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń, dom Towarzystwa Oficjalistów Prywatnych, Dyrekcja Tramwaju, dworzec kolejowy na Podzamczu, krajowe składy handlowe zboża i spirytusu, dwa Bazary miejskie, Rzeźnia, Kasyno miejskie, Kasyno wojskowe, Towarzystwo rękodpielników „Gwiazda“, Towarzystwo katolickiej młodzieży rękodzielniczej „Skała“ i t. p.

W toku budowy znajduje się sześć gmachów dla fakultetu medycznego, który w przyszłym roku (1895) ma wejść w życie, centralny Zakład dla ruchu tramwaju elektrycznego i oświetlenia elektrycznego miasta, rozpoczyna się przebudowa głównego dworca kolejowego i t. p.

Suma wydatków m. Lwowa wynosiła według budżetu, ustanowionego na r. 1870 złr. 905.060, gdy budżet na r. 1890 ustanowił sumę wydatków w cyfrze złr. 1,513.359 w. a. Najznakomitszy wzrost wykazują wydatki na szkoły: gdy bowiem w r. 1870 przeznaczono na ten cel złr. 52.597, to w budżecie na r. 1893 obejmowała ta rubryka sumę wydatków 425.955 złr. w. a., a zatem przeszło ośm razy więcej.

Frekwencya uczniów i uczennic w szkołach ludowych publicznych, wynosiła w r. 1871 ogółem 5090 dzieci, zaś w 1893 r. 10.606.

W gimnazyach lwowskich i w szkole realnej było w r. 1871 uczniów publicznych 2343, w r. 1893 wzrosła ich liczba do 2190.

W dawnej Akademii technicznej było w r. 1871 słuchaczy zwyczajnych 235, w szkole politechnicznej w 1893 r. 215. Ubytek uczniów objaśnia się tem, że w szkole politechnicznej nie ma wydziału handlowego, który w dawnej „Akademii“ bywał zwykle dość licznym. W Uniwersytecie niezupełnym, gdy nie posiada on dotąd Wydziału lekarskiego było w r. 1871 słuchaczy zwyczajnych 875, w 1893 r. 1275.

W ostatnich dwudziestu i kilku latach przybyły we Lwowie następujące nowe zakłady naukowe publiczne: Krajowa szkoła gospodarstwa lasowego, państwowa szkoła weterynaryi, państwowa szkoła przemysłowa wyższa, szkoła ogrodnicza Towarzystwa pszczelniczo - ogrodniczego, konserwatorium muzyczne,

kursa przemysłowe i gospodarstwa domowego dla dziewcząt przy szkole wydziałowej żeńskiej im. królowej Jadwigi, Zakład wychowawczy OO. Zmartwychwstańców, ruski Zakład wychowawczy dla dziewcząt w klasztorze Bazylianek, żydowska szkoła przemysłowa im. Bernsteina, niemiecka szkoła ludowa, założona przez gminę ewangelicką.

Do nowszych instytucyj publicznych należy Muzeum przemysłowe miejskie, które wkrótce otrzyma gmach własny, Muzeum przyrodnicze im. Dzieduszyckich, którego byt jest ustawowo zabezpieczony przez zespolenie go z ordynacją Dzieduszyckich, rozwijający się potężnie Bank krajowy, Komisye krajowe dla spraw przemysłowych i dla spraw rolniczych, stanowiące centralne ogniska ruchu w kierunku podniesienia tych dwu gałęzi gospodarstwa krajowego, Komisya krajowa dla spraw lokalnych kolei żelaznych przy Wydziale krajowym, krajowe centralne biuro dla budowli wodnych i melioracyj rolnych, Zakład telefonów, Tramwaj konny, Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, jako centralna instytucya spółek udziałowych.

W szeregu zakładów humanitarnych przybyły w tym okresie: Szpital dla dzieci im. św. Zofii, miejski Zakład dla nieuleczalnych, Zakład starców fundacyi Bilińskiego, dwa Przytuliska dla ubogich mężczyzn i kobiet pod opieką Tercyarzy zakonu św. Franciszka (brata Alberta).

Najsilniej zaś rozwinęły się w najnowszych czasach stowarzyszenia. Dawniej zakładanie stowarzyszeń było niezmiernie utrudnione, tak że z 263 stowarzyszeń, wykazanych w najnowszym roczniku statystycznym m. Lwowa, którego daty sięgają po r. 1891 włącznie, zaledwie 80 stowarzyszeń sięga swoim początkiem po za r. 1870 — reszta zaś, t. j. $\frac{3}{4}$ wszyst-

kich istniejących we Lwowie stowarzyszeń, jest nowszej daty. Mianowicie jest stowarzyszeń poświęconych pielegnowaniu oświaty publicznej 36, stowarzyszeń, poświęconych podniesieniu gospodarstwa krajowego 7, czytelnii kasyn i t. p. 30, stowarzyszeń wzajemnej pomocy uczestników rozmaitych zawodów 26, żydowskich stowarzyszeń wyznaniowych 87. Towarzystw dobroczynnych 33, politycznych 4 (dwa ruskie, dwa żydowskie), stowarzyszeń finansowych 24, poświęconych rozmaitym celom 24, razem, jak powyżej wspomniano, 263.

Od czasu, kiedy Lwów stracił charakter głównego emporium handlowego pomiędzy Wschodem a północnym Zachodem Europy po zniszczeniu przez Turków handlu carogrodzkiego w kierunku północnym, nigdy już nie podźwignął się on do większego znaczenia pod względem handlowym. Klęski wojenne, jakie Lwów przechodził w XVI. i XVII. wieku, tudzież błędna polityka Rzeczypospolitej względem miast w okresie jej upadku pod wpływem oligarchii szlacheckiej zniszczyły do reszty dawną świetność ekonomiczną m. Lwowa z wieków średnich. Rząd austriacki uczynił go miastem urzędniczem, nie dopuszczając systematycznie handlu i przemysłu we Lwowie do swobodnego rozwoju. I dziś jeszcze, chociaż zbiegają się we Lwowie koleje żelazne z pięciu stron, w skutek tradycyjnej centralistycznej polityki rządów austriackich, która zawsze tylko Wiedeń i zachodnie kraje przemysłowe proteguje, a głównie w skutek nieszczęśliwego położenia kraju pomiędzy kordonem rosyjskim i rumuńską granicą, które to państwa obwarowują się cłami protekcyjnymi, pomiędzy Węgrami, które bronią się najenergiczniej przeciwko każdemu importowi z Galicyi — z jedynem ujściem dla eksportu na Zachód, Lwów nie posiada warunków do wzrostu, jako miasto handlowe, a przemysł jego wzmaga się również powoli.

Statystyka wykazywała we Lwowie ludności, oddającej się przemysłowi przed laty dwudziestu (rok 1870) 11.682, zaś w r. 1891 mniej nawet, gdyż tylko 11.445 osób, w handlu zaś zajętych było w r. 1870 4076 osób, w 1891 r. 3378 (chrześcijanie 31%, żydzi 69%).

O ile jednak co do ilości osób nie zwiększyła się w nowszych czasach ilość zatrudnionych w dziale przemysłu i handlu we Lwowie, o tyle rzeczowo rozwinął się we Lwowie ruch ekonomiczny bardzo znacznie.

I tak n. p. gdy w ruchu pocztowym wynosiła w r. 1872 ilość przesyłek tylko około 5 milionów, do r. 1891 wzmogła się ona do 13 milionów sztuk; depesz telegraficznych wysłano ze Lwowa w r. 1872 ogółem w okrągłych cyfrach 84.000, w 1891 r. 128.000.

Tych parę liczb objaśnia wymownie wzmożenie się ruchu we Lwowie w nowszych czasach.

W tym roku powzięła Rada miejska szereg uchwał zapewniających miastu rozwój i uporządkowanie w stylu prawdziwie europejskim. Mianowicie postanowiono wybudować wodociągi kosztem około półtora miliona złr., rozszerzyć i uzupełnić kanalizację nakładem pół miliona złr., na wybrukowanie ulic i placów wyznaczono 600.000 złr., na budowę nowej rzeźni, targowicy bydła i rakarni 540.000 złr., na dalszą budowę szkół 200.000 złr., na udoskonalenie środków oświetlenia miasta 250.000 złr., na budowę teatru 700.000 złr., na przebudowanie rzeczywiście brzydkiego ratusza 250.000 złr., na koszt regulacji ulic i placów miejskich 100.000 złr. i t. p. W ogóle na inwestycje, które mają na celu przyozdobienie i uporządkowanie miasta, przeznaczono przeszło siedm milionów złr. w. a., które mają być uzyskane w dro-

dze pożyczki, już uchwalonej i przez Sejm krajowy aprobowanej.

Uchwałą tą wyznaczyła także Rada miejska 100.000 złr. na fundusz, który ma służyć celom podniesienia przemysłu w mieście.

Wystawa krajowa tegoroczna będzie stanowiła niewątpliwie ważny punkt zwrotny w dziejach odrodzenia i nowego rozwoju naszego miasta, dostarczy bowiem bogatej inicjatywy i zachęty skutecznej do dalszych usiłowań w tym kierunku — być może śmielszych i na większe rozmiary podejmowanych.

Na zakończenie wspomnieć wypada o gospodarzach miasta naszego w najnowszym okresie samorządu — o prezydentach miasta, pochodzących z wyborów swobodnych. Szereg ich utworzył Dr. Floryan Ziemiałkowski (1871—1873), po nim urzędował Aleksander Jasiński (1873—1879), Dr. Michał Gnoiński (1880 — 1883), Wacław Dąbrowski (1883—1887), od tego zaś czasu piastuje godność prezydenta miasta, już po raz trzeci wybrany Edmund Mochnaeki.

VI. Opis szczegółowy miasta i jego pamiątek.

(Podał Michał Kowalczuk).

Ratusz (Pl. 1 K. 4). Pierwotny charakterystyczny budynek pochodzący z 1491 r., odnawiany kilkakrotnie po pożarach, istniał do 1826 r., w którym po zawaleniu się wieży rozebrano go wraz z jedenastu przyległymi kamieniczkami od strony północnej i uzyskano w ten sposób miejsce pod dzisiejszą budowę. W 1827 r. założono pod nią kamień węgielny i wykonano podług planu przysłanego z Wiednia. Budowa trwała do r 1834 i kosztowała pół miliona zł. m. k. Po zbombardowaniu 1848 r. zwałił się odmienny nieco od dzisiejszego szczyt wieży i spłonęła większa część gmachu, a koszty restauracji wynosiły przeszło 100.000 zł. m. k. Obecny trzypiętrowy gmach odznacza się więcej wielkością niż pięknością stylu. Wysokość wieży, służącej za pikietę ogniową wynosi 65 m.

Mieszczą się w nim urzędy; na dole od strony północnej w trzech sklepionych salach cenne *Archiwum i Muzeum historyczne miejskie*.

Na piętrze od strony południowej znajduje się obszerna sala posiedzeń Rady miejskiej z portretami prezydentów autonomicznych i wielkim obrazem J. Styki „Polonia“, od strony zachodniej przytykają do sali apartamenta Prezydenta miasta; w stronie północnej mieści się bogate Muzeum przemysłowe.

Rynek tworzy czworoboczny plac w około ratusza długi 142 m. od wschodu ku zachodowi, szeroki 129 m. od północy na południe. Zdobią go cztery studnie po rogach, z posągami Neptuna, Amfitryty, Diany i Adonisa z początku b. w. Tworząc od wieków główne ognisko życia miejskiego, był rynek lwowski główną zarazem widownią wielu zdarzeń historycznych (por. Rys dziejów miasta).

Z wszystkich stron otaczają go kamienice, sięgające przeważnie założeniem XVI. i XVII. w., lecz w znacznej części przekształcone późniejszymi restauracjami. Na uwagę zasługują: w stronie południowej l. 20 (pl. K. 4, 5) posiada wewnątrz na pierwszym piętrze piękne rzeźby kamienne przy oknach; l. 14 (pl. 2 L. 4) należała niegdyś do rodziny weneckiej Massarich, po których dziś pozostał herb Wenecyi, lew trzymający otwartą księgę, umieszczony nad drzwiami wchodowymi, na kśiedze wyryte słowa *Pax tibi Evangelista Marce 1600.*

W stronie wschodniej l. 10 (pl. 3, L. 4) założona w 1695 r. a w XVIII. w. przekształcona stylowo. Następna pod l. 9 (pl. 4 L. 4), od XIV. w. należy do arcybiskupów łać. i była dawniej ich siedzibą. Pamiętna częstemi pobytami w niej królów polskich, z których Michał Korybut Wiśniowiecki zakończył tu życie (1673 r.). Zdarzenie to przypomina tablica z odpowiednim napisem nad drzwiami wchodowymi. L. 6 (pl. 5 L. 4) zbudowana 1580 r. przez Konstantego Korniaкта. Była następnie własnością króla Jana III. Sobieskiego, który w niej często przemieszkiwał. Po Rzewuskich przeszła do książąt Ponińskich i należy do nich obecnie. Liczne jej wewnątrz pamiątki i urządzenia zwiedzać można za osobistym pozwoleniem właściciela. L. 4 (pl. 6 L. 4) jedna z najpiękniejszych, najbardziej charakterysty-

cznych kamienie bogato rzeźbą ornamentowana w sposób, przypominający rzeźby cerkwi Wołoskiej. Wewnątrz zasługuje na uwagę podsień o połowę zwężona przedziałem, w sklepie po lewej stronie wstępu portal domowej niegdyś kaplicy, a na I. piętrze sala z rzeźbami u okien. Należała do możnej rodziny mieszczańskiej *Anczewskich*. L. 3 pochodzi z XVIII. w. posiada rzeźby balkonowe i atykę w stylu rokoko. Narożna pod l. 2 (pl. 7 L. 4) należała do Włocha *Roberta Bandinellego*, zbudowana w stylu renesansowym XVII. w.

W stronie zachodniej l. 29 (pl. 8 K. 4) z połowy XVIII w. należała do ostatniego komendanta załogi lwowskiej *Felicyana Korytowskiego*. L. 28 (pl. 9 K. 4) była własnością dr. *Dybowskiego* w XVII. w. Z pierwotnej jej budowy z początków XVI. w. pozostały gotyckie obramienia drzwiowe w sieni po lewej stronie. Narożna pod l. 23 (pl. 10 K. 4), niemniej charakterystyczna jak pod l. 4, należała dawniej do zamożnej rodziny *patrycyuszowskiej Szolc-Wolfowiczów*. Zbudowana w XVI. w. Róg jej pod poddaszem zdobi rzeźba chrztu *Chrystusa*, a na wysuniętej płycie postać z godłami wiary.

Ztąd kilkadziesiąt kroków do kościoła katedralnego:

Katedra obrz. łac. pod wezwaniem *Wniebowzięcia P. Maryi* (Pl. 11 K. 5). Fundamenta pod tę świątynię założył około 1360 r. król *Kazimierz Wielki*. Sądząc z rzutu poziomego, rozmiar jej był pierwotnie zakreślony na większą długość od teraźniejszych naw. Budowa ciągnęła się wiek z górą. Od początku XV. w. prowadzili ją *Piotr Stecher*, *Scheller* i *Joachim Grom* z *Wrocławia*. Ukończono ją ostatecznie w 1479 r. Następnie w ciągu wieków otrzymała wiele przy-

budowań, kaplic, sporą liczbę różnorodnych ołtarzy niezgodnych z jej pierwotną gotycką architekturą. W 1770 r. wiele z nich zostało zniesionych i usuniętych podczas restauracyi katedry podjętej po wielkiem zaniedbaniu przez arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego. Dokonał jej Piotr Polejowski w duchu epoki, która pierwotny gotycyzm z małymi wyjątkami zakryła. Obecna Kapituła słusznie zamierza przywrócić jej pierwotny styl i ozdobić witrażami.

Skromny pod względem architektonicznym zewnętrzny kształt dzisiejszej budowy, posiada po stronie zachodniej wieżę wysoką 64 m. o nader prostych formach z charakterystyczną nasadą z XVIII. w. Druga wieża nie została wykonaną.

Do obu bocznych stron katedry przybudowane są różnokształtne kaplice, z pomiędzy których odszczególnia się pierwsza po lewej stronie, w stylu renesansowym. Na zewnątrz zdobna rzeźbami w polach podłużnych o łukowem zakończeniu, a przedstawiających: złożenie do grobu Chrystusa, Zmartwychwstanie i Jezusa okazującego się Maryi Magdalenie w postaci ogrodnika, z łacińskimi podpisami.

Znajdująca się obok tej kaplicy rzeźba kamienna, Chrystusa w grobie pod baldachimem, pochodzi z cmentarza otaczającego katedrę do połowy XVIII. w.

Absyda posiada odporne filary i okna ostrołuczne, a na środkowym polu zewnątrz na murze malowany obraz Matki Boskiej, pod nim portret Wojciecha Domagalicza z podpisem odnoszącym się do założenia w tem miejscu (1644 r.) słynnej w dziejach Lwowa kaplicy Domagaliczów, rozebranej 1765 r. przez arcybiskupa Sierakowskiego po dłuższym procesie z miastem. U dołu pod nim istniejąca płaskorzeźba przedstawia Zmartwychwstanie.

Po obu stronach absydy wiszą kule pochodzące z oblężenia tureckiego 1672 r.

Wnętrze założone jest na sposób gotycki halowy o trzech nawach, a czterech filarach. Środkowa nawa jest niemal dwa razy szerszą (9·40 m.) od bocznych (4·87 m.). Szerokość wszystkich trzech naw wynosi 22·75 m. a długość 37·50 m. Do bocznych kaplic prowadzą portale z XVIII. w. Wysmukłe filary dzielące nawy podtrzymują gotyckie krzyżowe sklepienia z żebrami. W środkowym przęśle nawy środkowej zatracono żebra sklepienia krzyżowego podczas restauracji XVIII. w.

Presbiterium długie 29·38 m. a szerokie i wysokie tak jak nawa środkowa, pokrywa sklepienie krzyżowe z żebrami, zakończone absydą ściętą trzema bokami ośmioboku.

Ściany kościoła i sklepienia zdobią freski (nieodpowiedne stylowi gotyckiemu) z XVIII. w. pędzla Stanisława Stroińskiego odnoszące się do życia P. Maryi (Pokłon Trzech króli, Narodzenie Chrystusa, Zwiastowanie).

Obchodząc wewnątrz od prawej strony:

1. Kaplica P. Jezusa Miłosiernego w stylu renesansowym wyłożona marmurem i alabastrem (będąca nieudalą kopią kaplicy poniżej pod 17, opisanej). W ołtarzu posąg Chrystusa, pod nią płaskorzeźba Chrystusa na górze Oliwnej.

2. Kaplica N. Panny Częstochowskiej z takim obrazem fundowanym r. 1869 przez ubogą wdowę Franciszkę Witkowską z Częstochowy i obrazem ołtarzowym N. Panny N. P. Po lewej stronie nagrobek z czarnego marmuru generała artylerji koronnej i komendanta twierdzy lwowskiej Pawła Grodzickiego († 1645).

3. Kaplica P. Jezusa Ukrzyżowanego, po dłużna z kopułą i latarnią w stylu rokoko. posiada barwne okna fundowane r. 1880 przez Sieberta. W ołtarzu pod Chrystusem obraz Matki Boskiej z początków XVII. w.;

po lewej stronie pomnik arcybiskupa Wacława Sierakowskiego postawiony r. 1784, obok tablica pamiątkowa arcybiskupa Andrzeja Ankwicza († 1838). po prawej stronie pomnik arcybiskupa F. Kickiego († 1798).

4. Obok w nawie: ołtarz Przemienienia Pańskiego zakryty obrazem P. Jezusa na górze Oliwnej (oba pędzla J. Choynickiego ucznia S. Stroińskiego). Poniżej obraz Serca Jezusa (pędzla Lezerges'a). Obok ołtarza po lewej pomnik marmurowy Katarzyny Jabłonowskiej z 1806 r. (dłuta Hartmana Wittwera).

5. Kaplica św. Józefa lub Zamojskiego posiada piękny nowszy ołtarz w stylu renesansowym; na ścianie lewej: epitafrum prałata T. Pirawskiego († 1625), na ścianie prawej pomnik arcybiskupa Jana Zamojskiego († 1614) i Jana Tarnowskiego († 1669), (dłuta Alex. Prohenkowicza).

Nad pierwszym wisi obraz Zwiastowanie, nad drugim Powrót marnotrawnego syna. Między pomnikami w niżej wypukłorzeźba Chrystusa, którego rany dotyka się św. Tomasz, a adoruje postać Tomasza Pirawskiego.

Przy tej i nadtą kaplicą założył 1771 r. Sierakowski eremitaż malowany przez włocha Tavello, teraz przemieniony na mieszkanie.

6. Dębowe stalle presbiterium z XVII. w. polakierowane i pozłoczone 1844 r.

7. Ołtarz główny w stylu rokoko z 1766 r. posiada słynny cudami obraz N. Panny z dzieciątkiem Jezus, malowany 1598 r. przez Józefa Wolfowicza (znachodził się pierwotnie w kaplicy za absydą), ubrany w złotą sukienkę (roboty Piotra Chalier r. 1773), srebrny tron (wykonał Maciej Miller) i korony złote przesłane z Rzymu zostały umieszczone 1776 r. Obraz ten zasłonięty drugim Wniebowzięcia N. Panny (pędzla Marcina Jabłońskiego). Po lewej stronie ołtarza:

8. Tablica alabastrowa poświęcona pamięci poprzedników W. Sierakowskiego na tronie arcybiskupstwa lwowskiego.

9. Kaplica św. Kazimierza. Po lewej stronie piękny pomnik spiżowy rzekomo Michała Buczackiego († 1450), bez podpisu. Obok podobny Stanisława Żółkiewskiego († 1588), ojca hetmana z podpisem łacińskim. W ołtarzu obraz św. Kazimierza królewicza polskiego. Przez tę kaplicę wchodzi się do zakrystyi.

10. Zakrystya pierwsza. Sklepiąca jest krzyżowo na filarze środkowym. Na uwagę zasługuje ołtarz w stylu renesansowym z pięknymi płaskorzeźbami z XVI. wieku. Ściany obwieszane są licznymi i charakterystycznymi portretami dostojników i dobrodziejów katedry.

11. Zakrystya druga i przedsionek. Nad niemi znajduje się skarbiec z cennymi pamiątkami (krzyże, relikwiarze, monstrancye, ubiory kościelne i t. p.).

Wróciwszy do kościoła po lewej stronie:

12. Ambona z 1802 r., z kutego żelaza ze złoczeniami (dzieło lwowskiego ślusarza Zacha).

13. Pomnik Ustrzyckich z czerwonego marmuru z 1818 r. w kształcie urny wstawionej w skromną niszę.

14. Ołtarz św. Trójcy w złożonych szatach zasłonięty obrazem gościnności Abrahama (pędzla J. Chojnickiego). Filar wstępnny po prawej kaplicy 15. zdobi stiukowa płaskorzeźba ofiary Abrahama.

15. Kaplica Najświętszego Sakramentu. W założeniu podobna do kaplicy pod 3. Posiada na kopule freski przedstawiające gloryfikację Najśw. Sakramentu (pędzla S. Stroińskiego). Ołtarz w dobrym stylu barokowym z obrazem zdjęcia Chrystusa z krzyża (pędzla włoskiego). Po lewej stronie na ścianie pomnik barokowy Mikołaja Krosnowskiego († 1723). na przeciwległej pomnik arcybiskupa Franciszka Wierzchlejskiego († 1884, dłuta Tad. Baracza). Kaplicę tę odnowiono 1891 r.

16. Kaplica N. Panny dawniej Bractwa Literatów z obrazem ołtarzowym N. Panny Maryi zasłoniętym obrazem błog. Jana z Dukli między świętymi, niżej obraz św. Antoniego (pędzla A. Reichana). Po prawej na ścianie obraz męczeństwa błg. Jozafata Koncewicza, przysłany z Rzymu.

17. Kaplica P. Jezusa Ubiczowanego, dawniej Kampianów. Założona z końcem XVI. wieku przez możnego patrycyusza lwowskiego Pawła Kampiana, a wykończona XVII. wieku przez jego syna Marcina. Piękna ta kaplica, bogato ozdobiona marmurem i alabastrem w formatach architektonicznych stylu renesansowego, należy do najpiękniejszych zabytków we Lwowie.

W polach między pilastrami na ścianie prawej pod marmurowymi biustami napisy pamiątkowe: Pawła Kampia-

na († 1600), Marcina Kampiana († 1629), pod tym na tarczy napis Krzysztofa Kampiana († 1635), po stronie przeciwnej Marcina Ostrogórskiego i żony jego Zuzanny z Kampianiów (z 1628 r.) i Marcina Groswaiera († 1652), wraz z jego żoną Anną Ostrogórką († 1653). W ołtarzu Chrystus ubiczowany (starowłoski).

18. W przedsionku do nawy gł. z lewej strony powyżej na ścianie tablica pamiątkowa z 1741 r. arcybiskupa Jana Skarbka, niżej pomnik z piaskowca (odnowiony) Baltazara Bzowskiego († 1574), po przeciwnej stronie podobny pomnik Stanisława Hanla († 1570).

Organy fundowane przez ks. Jakóba Bema r. 1839, wykonał Roman Ducheński.

Kaplica Ogrojцова zwana **Boimów**. (Pl. 12 K. 5). Zasługuje na uwagę jako piękny pomnik sztuki renesansowej we Lwowie. Założona r. 1609, przez mieszczanina i patrycyusza Jerzego Boima, wykończona r. 1617, przez syna jego Pawła, prawdopodobnie pod kierunkiem głośnego rzeźbiarza wrocławskiego Jana Pfistera, twórcę pomników Sieniawskich w Brzeżanach, Ostrogskich i Tarnowskich w Tarnowie. Fasadę zdobią rzeźby w kamieniu przedstawiające sceny meki Pańskiej w pięknym ugrupowaniu architektonicznym. Wewnątrz prócz pięknego ołtarza rzeźbionego z kamienia, na którym widać ślady polichromii, zasługują na uwagę dwie tablice alabastrowe z napisami i płaskorzeźbami fundatorów i ich rodziny. Kopuła wykonana w rzeźbione kasetony.

Jak z jednej strony całość sprawia malowniczością motywów architektonicznych i ugrupowaniem rzeźb, miłe wrażenie, tak z drugiej strony razi jej zaniedbanie nagłające do rychłej restauracyi tego cennego zabytku.

Zwracając się na północ ul. Teatralną dojdziemy do placu św. Ducha, przy którym:

Kościół św. Piotra i Pawła OO. Jezuitów (pl. 13 K. 4). Założony r. 1610, poświęcony

r. 1630, restaurowany w latach 1842, 1879, 1891. Odznacza się barokową architekturą o ozdobnej frontowej fasadzie z posągami świętych Zakonu w nyzach. Cztery dolne postawione w r. 1891.

Wnętrze jest trójnawowe. Środkową nawę (szeroka 11·40 m., boczne 3·80 m.) zdobią pilastry korynckie podtrzymujące poziome belkowanie i sklepienie beczkowate. Nawy boczne z galeryami pokrywają sklepienia krzyżowe. Na sklepieniu nawy środkowej znajdują się dobre freski Jana Eksteina († 1760) przedstawiające w środkowym polu: Chrystusa oddającego Piotrowi klucze, na innych Pawła nauczającego w świątyni i cuda św. Piotra.

Obchodząc wnętrze od prawej strony:

Przy drugim filarze: pomnik Karola Wyżyckiego w stylu rokoko. Na przeciw przy trzecim filarze ołtarz Chrystusa Ukrzyżowanego z drzewa hebanowego. Po drugiej stronie filaru pomnik Jerzego i Maryi Dzieduszyckich z r. 1753, w stylu rokoko z portretami. Między temi filarami wchód do kaplicy św. Benedykta, fundowanej r. 1753, przez wspomnianych Dzieduszyckich, a odbudowany r. 1893, staraniem rodziny Dzieduszyckich i składek (proj. M. Kowalczuka, mal. K. Heimroth). Na ścianie zamykającej prawą nawę ołtarz św. Stanisława Kostki. Ołtarz główny odznacza się dobrym stylem barokowym, posiada obraz Chrystusa na Krzyżu. Na ścianie zamykającej lewą nawę ołtarz P. Maryi. W drugim przedziale na ścianie tej nawy duży barokowy pomnik Jana Jabłonowskiego († 1659) obok na filarze skromny pomnik Aleksandra Jabłonowskiego († 1723)

Naprzeciw na filarze pomnik Maryi Kazanowskiej († 1667), i pomnik Joanny Jabłonowskiej († 1726), w stylu rokoko z portretem. Z obrazów ołtarzowych zasługuje na uwagę: św. Franciszek Ksawery i św. Ignacy Lojola (pędzla A. Reichana), św. Józef (pędzla J. Makarewicza), św. Filomena (pędzla M. Jabłońskiego). Wypukłorzeźby stacyi Męki Pańskiej pochodzą z r. 1883.

Przylegający do kościoła, w czworok zbudowany, następnie przekształcony gmach, pochodzi z r. 1723.

Tworzył niegdyś Kollegium OO. Jezuitów, obecnie mieszczą się w nim biura c. k. Sądu krajowego i Tabuli krajowej (pl. 14 K. 4).

W przeciwległej ul. Trybunalskiej na kamienicy pod l. 10 zasługują na uwagę rzeźby bóstw mitologicznych w parapetach okiennych w stylu empire.

Wracając na ul. Teatralną w kamienicy pod l. 18 mieści się opisane na str. 16 Muzeum im. Dzieduszyckich. Naprzeciw wznosi się szkoła miejska im. Mickiewicza, zbudowana w r. 1891 i Szkoła przemysłowa, fundowana w tymże roku przez galic. Kasę Oszczędności na pamiątkę 40-letniego jubileuszu panowania cesarza Franciszka Józefa (proj. G. Bizanza). Obok na placu zwanym „Castrum“, gdzie do r. 1802 istniał Niski Zamek, ma stanąć również kosztem galic. Kasy Oszczędności gmach Muzeum przemysłowego (pl. 20 K. 4).

Pod l. 22 Dom Narodny (pl. 19 K. 4), zbudowany 1857 r. na miejscu spalonej w 1848 r. Akademii. Obok nowo budująca się Cerkiew (pl. 21 K. 4) przerobiona z kościoła Trynitarzy, następnie Biblioteki uniwersyteckiej (spalonej w 1848 r.), (proj. S. Hawryszkiewicza).

Przy skrzyżowaniu się ul. Teatralnej z Skarbrowską okazały gmach:

Teatr hr. Stanisława Skarbka (pl. 61 J. K. 4), zbudowany od r. 1837—1843 kosztem hr. St. Skarbka (proj. Jana Salzmann), na miejscu dawnych fortyfikacji miasta z tej strony. Pierwotny teatr (niemiecki) mieścił się w zmienionym kościele OO. Franciszkanów św. Krzyża, gdzie dziś Szkoła przemysłowa, do którego dobudowano r. 1795 salę reductową.

Zwracając się po przy Narodny Dom na ul. Ormiańską dawniej wyłącznie przez Ormian zamieszkałą,

spostrzegamy szczątki charakterystycznych rzeźb z XVI. wieku na kamienicy pod l. 12 ul. Krakowska.

Następnie na lewo:

Katedra obrz. ormiańskiego pod wezwaniem św. Trójcy. Początkiem sięga Kazimierzowski Lwowa. Według zapisków kościoła, miał ją zbudować z końcem XIV. w. budow. Doré (Doring). W XVII. w. dobudowano zachodnią część kościoła i zakrystę. Następne restauracye, w skutek częstych pożarów przekształciły pierwotne założenie. Ostatniej restauracyi dokonano 1862 r., a w r. 1876 wyrestaurowano nieudolnie charakterystyczną, obok stojącą wieżę z XVI. w.

Wnętrze kościoła składa się z pierwotnego założenia o trzech nawach z kopułą, z części zachodniej, dobudowanej w XVII. w., a tworzącej jedną nawę, szerokości trzech poprzednich i przedsionka, który jako krużganek łączył niegdyś kościół z klasztorem PP. Benedyktynów orm.

Od południa przytyka wzdłuż pierwotnej części kościoła portyk sklepiony krzyżowo, o niskich, charakterystycznych słupach.

Pierwotna część przedstawia oryginalne połączenie gotyku z bizantyńskim założeniem.

Z zabytków przechowanych w tym kościele zasługują na uwagę od prawej strony wstępu głównego:

1. Ołtarz św. Grzegorza w srebrnej szacie z 13 stacyami męczeństwa tego świętego, zasłonięty obrazem św. Piotra i Pawła (pędzla J. Choynickiego z r. 1799).

2. Obraz ołtarzowy Chrystusa na Krzyżu malowany na miedzianej blasze w stylu Rubensa.

3. Pomnik Dr. Józefa Torosiewicza († 1869), założyciela Zakładu wychowawczego dla chłopców obrz. orm.

4 Ołtarz główny z obrazem św. Trójcy: Bóg ojciec i syn ubrani w srebrne i pozłoczone suknie.

5. Mały obraz Pieta w duchu Rembrandta.

6. Koło drzwi zakrystyi po lewej: Pomnik Szczepana patriarchy ormiańskiego z r. 1551, (małej wartości artystycznej).

7. Ołtarz Matki Boskiej Jazłowieckiej z cudownym obrazem malowanym na cyprysowym drzewie.

8. Ołtarz z obrazem Matki Boskiej z dzieciątkiem Jezus, malowanym na drzewie, szaty srebrne ozdobione kwiatami z końca XVII. wieku.

9. Ołtarz św. Benedykta z obrazem tego świętego w srebrnej szacie, u dołu obraz św. Antoniego pustelnika.

10. Zakrystya. Na obramieniu drzwi data 1671 odnosi się do znaczniejszej restauracyi kościoła.

Tu zasługują na uwagę: ewangeliarz z miniaturami malowidłami, jeden z najstarszych zabytków we Lwowie (z XIII. w.), również psalmy Dawida z pięknymi miniaturami i taca srebrna au repoussé.

Plac przed kościołem wyłożony płytami grobowymi z napisami Ormian lwowskich, przeniesionymi tu z zniszczonego cmentarza przy kościele św. Anny na przedmieściu Żółkiewskim. Za absydą kolumna koryncka dźwiga posąg św. Krzysztofa (z 1726 r.). Obok po pod więzłą na dzwony przejście na ul. Ormiańską i Skarbkowską i wstęp do pałacu Arcybiskupa ormiańskiego (z XVII. w.). Wewnątrz portrety arcybiskupów i obraz Matki Boskiej, pędzla włoskiego.

Idąc dalej ul. Ormiańską po stronie lewej pod l. 13 dom w stylu rococo z XVIII. w. (c. k. Prokuratorya Skarbu). Wyżej pod l. 23 dom mieszczący obecnie szkołę Piramowicza w stylu empire z jońskimi pilastrami, pod oknami II. piętra w parapetach płaskorzeźby czasu i pór roku; III. piętro z pilastrami jońskimi, nad głowicami tychże wyzierają nadęte twarze Boreasza, a na rogach bociany. Po prawej stronie pod l. 28 kamienica z XVII. w., z bogatymi i pięknymi rzeźbami u bramy wstępnej i okien; podsiń sklepiona beczkowato z lunetami

opartemi na niemniej pięknych konsolach. Szkoda, że wielokrotne pobielanie i malowanie fasady zatraciły czystość pierwotnych form i profilów.

Skręcając powyżej na prawo ul. Blacharską, wychodzi się na plac Dominikański, przy którym:

Kościół Bożego Ciała OO. Dominikanów (Pl. 26 L. 4). Założony z drzewa w drugiej połowie XIV. w. Po spaleniu w 1408 r. wnet odbudowany z kamienia i cegły w stylu gotyckim fundacją Mikołaja Żabokruk Benka, a wykończony ofiarnością Mikołaja Czecha. Po kilkakrotnych następnych pożarach (1511, 1537, 1740) odrestaurowany dotrwał do 1748 r., w którym grożąc upadkiem został rozebrany.

W miejsce jego postawiono dzisiejszą świątynię w 1749 r. kosztem hetmana w. k. Józefa Potockiego, pod kierownictwem Jana de Witte, późniejszego generała wojsk koronnych i komendanta Kamieńca podolskiego. Po ponownym pożarze w 1778 r., odrestaurowano kościół, a w 1865 r. dobudowano dzwonnice po stronie lewej, przez którą wchodzi się do obszernego klasztoru.

Zewnętrzzną fasadę w stylu barokowym zdobią jońskie słupy, po rogach filary czworoboczne bez ozdób podpierają wygięty przyczółek, na którym napis: *Soli Deo Honor et Gloria*. Bok od ul. Arsenalskiej, załamywany odpowiednio do kaplic, ubrany jest pilastrami jońskimi, a zakończony płaską ścianą kaplicy N. P. Maryi Jackowej. Dalej przytyka budynek niegdyś arsenału królewskiego, zbudowanego przez króla Władysława IV. w 1640 r., teraz warsztat i skład c. k. Artylerii.

Nad środkową częścią kościoła wznosi się eliptyczna kopuła z ładnem zakończeniem latarniowem. Wnętrze przedstawia jednonawową elipsę (21·64 i 16·35

metr. średnicy), do której od frontu przytyka czworoboczny przedsionek. Po środku, po bokach nawy dwie obszerniejsze kaplice, obok każdej po dwie symetrycznie umieszczone mniejsze. Po za głównym ołtarzem znajduje się wydłużony czworoboczny chór (dł. 10·00 szer., 9·50 metr.).

Wstępując do kościoła po lewej stronie przy drzwiach głównych:

1. pomnik alabastrowy (z XVII. w.), przedstawia leżącego rycerza w zbroi nad pomnikiem tarcza herbowa na cztery pola podzielona z herbami: Trąby, Rocha III., Rawicza i Ogończyka. Przypisywany jednemu z rodziny Rzeczkowskich. Po nad pomnikiem obraz św. Maurycego.

Na prawo:

2. pomnik prawdopodobnie Jerzego Dzieduszyckiego († 1641), nad nim tarcza z herbem Sas, po nad herbem obraz św. Jana Chrzciciela.

Obchodząc wewnątrz od prawej strony:

3. Kaplica św. Antoniego. W ołtarzu obraz św. Antoniego (pędzla J. Haara z 1837 r.). Naprzeciw marmurowy pomnik Artura Grottgera, (dłuta W. Gadomskiego z 1880 r.) przedstawia sławę (z białego marmuru) wienzczącą podobiznę artysty w płaskorzeźbie na obelisku (z szarego granitu). Na urnie rzeźba symbolizująca młodość uwalniającą matkę Ojczyznę z kajdan.

4. Kaplica Imienia Jezus. Po prawej alabastrowy pomnik Stanisława z Hermanowa Włodka starosty hal. i kołom. († 1615), równie pięknie wykonany i uwagi godny jak oba poprzednie przy głównym w chodzie. Po nad nim pomnik ku pamięci Dr. Tadeusza Żulińskiego († 1885), (projekt J. Janowskiego), z wypukłorzeźbami miłośniergo Samarytanina i podobizny lekarza filantropa (dłuta T. Dykasa). Po lewej: marmurowy pomnik prezesa Stanów i gubernatora Franciszka Hauera († 1822), (dłuta Antoniego Schimsera starszego). Obok epitafium na cześć Mieczysława Werehy Darowskiego († 1889).

5. Kaplica św. Jacka (przedsionek kaplicy N. P. Maryi Jackowej) na ścianie epitafium Jana Swozowskiego († 1604), z herbem Gryf. W ołtarzu obraz św. Jacka (pędzla M. Jabłońskiego).

6. Kaplica N. P. Maryi Jackowej, zbudowana 1764 r. kosztem Mikołaja Potockiego, starosty Ka-

niowskiego, w stylu renesansowym. W ołtarzu pod szklanym kloszem posążek alabastrowy Matki Boskiej z dzieciątkiem Jezus, który według tradycji miał unieść św. Jacek Odrowąż uchodząc z Kijowa przed Tatarami do Halicza w połowie XIII. w., a ztąd przeniesiony został do Lwowa. Jest to najdawniejszy pomnik rzeźby religijnej we Lwowie. Po lewej stronie na ścianie tablice pamiątkowe Mikołaja Radziejowskiego (z r. 1856), Reitzenheima († 1886) z marmuru weronejskiego, Henryka Schmitta († 1885), z popiersiem (dłuta T. Błotnickiego). Wyszedszy z kaplicy:

7. Ołtarz Towarzystwa czynnej Miłości bliźniego, przedstawiający Ukrzyżowanie (pędzla M. Jabłońskiego z r. 1831).

8. Po prawej stronie ołtarza głównego na ścianie: Obraz Chrystusa na krzyżu, (pędzla K. Dzbańskiego z r. 1860).

9. Główny ołtarz z drzewa w stylu barokowym posiada cudowny obraz N. P. Maryi z dzieciątkiem Jezus, ubranych w srebrne suknie z koronami złotymi na głowach z r. 1851.

Podług podania obraz ten ma pochodzić z Carogrodu i jest jednym z najdawniejszych zabytków. malowania na drzewie. Na tylnej stronie ołtarza głównego w niży: obraz św. Maryi Magdaleny (pędzla J. P. Eisenmengera z r. 1818.). Na ścianach po obu stronach ołtarza: tablice erekcyjne. z lewej odnoszące się do kościoła, z prawej do kaplicy N. P. Maryi Jackowej

Lewa strona kościoła idąc od ołtarza głównego:

10. Kaplica przechodnia do zakrystyi: Nad drzwiami obraz Matki Boskiej z dzieciątkiem i św. Józefem, adorowanych przez mężczyznę i kobietę. Wewnątrz prócz ołtarza, konfesyonały i kilka starych obrazów.

11. Zakrystya. W niej ornaty, kapy i dalmatyki wykonane z materji namiotów tureckich, zdobytych pod Wiedniem przez Jana III.

12. Kaplica św. Wincentego z obrazem ołtarzowym (pędzla M. Jabłońskiego), barwne okna w stylu romańskim, pochodzące z Monachium, (dar hr. Henrykowej Dzieduszyckiej). Pomnik alabastrowy Wacława Dzieduszyckiego († 1584), nad którym czteropolowa tarcza z herbami: Oksza Sas, Kruk i Herburt.

13. Kaplica św. Dominika. W ołtarzu stary obraz św. Dominika ubranego w drewnianą złoconą suknię z XVIII. w. Po lewej stronie pomnik alabastrowy Barzego z tarczą herbową czteropolową. Herburt, Barzy, Dębno, Topor. Po prawej stronie pomnik Józefy hr. Borkowskiej († 1811), dzieło B. Thorwaldsena (1771 † 1844), z wypukłorzeźbą geniusza śmierci prowadzącego do mety postać kobietę, wstrzymywaną przez geniusza życia

14. Kaplica św. Tomasza z Aquino. W ołtarzu obraz św. Tomasza (pędzla M. Jabłońskiego). Po lewej stronie na ścianie marmurowy pomnik poetki Maryi Bartus (1854 † 1885), z popiersiem (dłuta Wiśniowieckiego) i wierszem T. Lenartowicza.

»Chateńkę, jakiej nie znała sierota,
Wzdychając za nią aż po życia kres —
Stawiają dłonie czułych sióstr i braci.
Księgi jej pieśni nie na wagę złota
Ciężą — lecz na wagę łez.
Za takie księgi sam Bóg w niebie płaci«.

Klasztor. Wchodząc po pod dzwonnice: w tejże uwagi godny obraz na drzewie malowany (z XVII w.) N. P. Maryi na tronie, u stóp klęczący biskupi, możni kapłani i inne postacie, w około w 12 okrągłych obwódkach przydomki N. P. Maryi.

W krużganku klasztornym przed klauzurą z trzech stron gotyckie sklepienie i ostrołukowe otwory okienne. Na ścianie po za ołtarzem św. Jana Nepomucena wiszą portrety: Anny i Mikołaja z Żabokruk Benka z XV. w. i Mikołaja Potockiego († 1782). Po za drugą furta klauzurową obszerna sień i refektarz. Schody z poręczem w stylu rokoko prowadzą na wyższe piętro. Klasztor posiada dość jeszcze bogatą w dzieła i rękopisy bibliotekę i resztki cennego niegdyś archiwum. W korytarzach rozwieszone obrazy treści religijnej i portrety.

Przeszedłszy koło kościoła Bożego Ciała wąską uliczką Arsenalską wchodzi się na obszerniejszy plac

Pod wale naprzeciw dawnego królewskiego arsenału.

II wylotu do ul. Ruskiej:

Cerkiew Wniebowzięcia N. P. Maryi.

(Uspenia przewiatoji Bohorodycy) zwana Wołoską od swych głównych fundatorów gospodarów Wołoskich (Mołdawskich Mchylów) (pl. 28 L. 4). Powstała na miejscu pierwotnej, pożarem zniszczonej (1527), pod kierunkiem budowniczych Pawła Rzymianina (1591 r.), teścia jego Wojciecha Kapinos (1597 r.), a następnie Włocha Ambrozego, wykonana 1629 r., a poświęcona 1631 r. Przyległą wieżę już w 1567 r., rozpoczęto budować z fundacyi Dawida Rusina, lecz po dwóch latach do pewnej wysokości podniesiona z powodu złych fundamentów runęła, przeto wybudował dzisiejszą Konstanty Korniakt, a zniszczoną przez oblężenie tureckie, odrestaurowano 1694 r. podług planu Piotra Bebera, budowniczego królewskiego, kosztem 24.000 złp.

Całość przedstawia na zewnątrz budowę ciosową w pięknym stylu renesansowym, bogato ozdobioną pilastrami i łukami z gzymsem doryckim i rzeźbami. Pokrywa ją dach z trzema kopułami. Wieżę zbudowaną z ciosu sześciopiatrową wieńczy barokowa kopulasta nasada z 1795 r. Najwyższe piętro wieży odnowiono r. 1880, a cerkiew wewnątrz r. 1857. Od ulicy Ruskiej przez przedsionek wstępuje się do cerkwi.

Wnętrze jej tworzy jedną obszerną (szer. 10·50 m.) nawę zakończoną półkolistą absydą. Wstawione w środku nawę cztery tokańskie słupy, dzielą ją w poprzek na trzy przęsła: z których pierwsze i trzecie pokrywa krzyżowe sklepienie; nad środkowem wznosi się nad ostrołuczniemi arkadami kopuła na pendatywach, pokrytych herbami królów polskich, gospodarów mołdawskich i kniazów moskiewskich.

Chór, ponad przedsionkiem, posiada również kopułę. Kopuła absydy ucięta jest ścianą ikonostasu.

Wąskie przejście między środkowymi a zewnętrznymi ścianami pokrywają sklepienia beczkowate. Ścianę lewą od wschodu pokrywają olbrzymie dywany z XVII w. między nimi zawieszony wspaniały i wielki portret Konstantego Korniaкта z podpisem, nad chórem podobne portrety jego synów.

Główny ołtarz w stylu barokowym, z obrazem Matki Boskiej, wieńczy dokoła wzdłuż ścian absydy ikonostas z XVIII w. Na filarach dzielących część absydalną od nawy uwagi godne obrazy Męki Pańskiej w przedziałach, malowane na drzewie. Dwa boczne ołtarze posiadają ładne obrazy św. Mikołaja i Matki Boskiej.

Przestrzeń między niemi zamykają nowsze carskie wrota.

Od północy t. j. od podwórza przytyka do cerkwi malownicza po bizantyńsku założona kaplica (1672 r.) pod wezwaniem Zesłania św. Ducha z trzema kopułkami, ozdobiona na wewnątrz i zewnątrz oryginalnie rzeźbami.

W podwórzu przed kaplicą krużganek, w którym: ciekawy obraz szafkowy, Zdjęcie Chrystusa z krzyża, malowany na drzewie; dwa duże obrazy przedstawiające miasto Jeruzalem i górę Athos, pędzla Tomasza Malinowskiego z 1696 r.

Przyległe do cerkwi zabudowania od strony ul. Ruskiej i dalsze od ul. Blacharskiej i Zacerkiewnej należą do Instytutu stauropegijskiego utworzonego 1551 r. przez Konstantego ks. Ostrogskiego. Joachim patriarcha Antiocheński nadał temuż statuta, a Jeremiasz patriarcha Konstantynopolitański poddał go wprost pod zwierzchność patriarchalną czyli nadał tak zw. Stauropegion, która to prerogatywa trwała do 1687 r. Instytut utrzymuje drukarnię, wydawnictwo ksiąg cerkiewnych i szkołę diaków. Założone świeżo przez seniora Instytutu I. Szaraniewicza Muzeum mieści się w kilku salkach na I. piętrze od strony ul. Ruskiej i zawiera cenne okazy sztuki ru-

skiej, druków, portretów, przywilejów, rękopisów i dział wykopalisk halickich.

W kamienicy przeciwległej cerkwi Wołoskiej pod l. 20 przy ul. Ruskiej, znajdują się w podwórzu szczątki typowych obramień okiennych i bramnych z XVII. w.

Zwracając się z ul. Ruskiej na lewo w ul. Błacharską pod l. 19 barokowa brama prowadzi do podsiени sklepionej beczkowato z lunetami, a w podwórzu resztki zachowanych konsol kamiennych podpierających ganek. Pod l. 27 przeszedłszy przez sień w podwórzu wśród zaniedbanych budynków, najdawniejsza Synagoga żydowska (z początku XVI. w. pl. 30 L. 4). Tworzy ona czworoboczną salę 9·21 m. szeroką, 18 m. długą pokrytą gotyckiem sklepieniem z żebrami wspierającemi się na konsolach renesansowych. Ołtarz i nasada odpornego filaru wystającego po nad dobudowanym przedsionkiem również renesansowe.

Przy ul. Boimów (Wekslarskiej) pod l. 30, na ścianie kamienicy wmurowany kamienny herb miasta Lwowa z r. 1633 oznacza, że ten dom prawem emfiteuzy był zamieszkały przez prywatnych. Kamienica przyległa pod l. 32 zasługuje na uwagę resztkami zniszczonych rzeźb u okien, bramy, żeber sklepionych i herbem miasta z początku XVIII w. Miała należeć do słynnego budowniczego lwowskiego z XVIII. w. Ambrożego Przychylnego.

Przy zbiegu ul. Sobieskiego z Podwalem dawny (z 1555 r.) arsenał miejski (teraz skład wojskowy, pl. 29 L. 4) posiada kamienne herby: miasta Lwowa, Janinę i pięciopolową tarczę z herbami Prus, Nałęcz, Ogończyk, Leliwa i Jerzy zabijający smoka i napisy. Herby te przeniesiono tutaj po zniesieniu murów obronnych 1800 r. od strony klasztoru Karmelitów.

Naprzeciw Wały gubernatorskie i równoległe z nimi ul. Czarnieckiego, przy której pod l. 16 pałac Namiestnikowski (pl. 35 M. 4, 5) i trzypiętrowy budynek c. k. Namiestnictwa (pl. 37 M. 4) (proj. Książarskiego). w którym zasługują na uwagę, główna klatka schodowa (przez L. Marconiego). Powyżej na wzgórzu:

Kościół św. Michała OO. Karmelitów. (Pl. 38 M. 4). Założony 1634 r. przez ks. Aleksandra z Ostroga Zasławskiego i Aleksandra Kuropatwę dla Karmelitów bosych. Po zniesieniu 1784 r. Karmelitów bosych objęli go Reformaci, a następnie 1789 r. Karmelici trzewiezkowi.

Architektura budynku kościelnego przedstawia się skromnie. Tworzył on dawniej odrębną, silną warownię, pamiętną mężną obroną przeciw Karolowi XII. królowi szwedzkiemu (1704) i zdobyciem przez tegoż. Na murze szkarpowym, z dawnej fortyfikacyi od ul. Karmelickiej herby i napisy odnoszące się do Jana III.

Wnętrze trójnawowe. Nawę środkową (szer. 10 m.) pokrywa sklepienie beczkowate z lunetami.

Trzy filary po każdej stronie zdobne podwójnymi pilastrami korynckimi, dzielą ją od naw bocznych (szer. 3.2 m.) niższych sklepionych krzyżowo i zakończonych kopułami z szerokimi gurtami.

Sklepienie z odnowionemi przed kilkunastu laty freskami przedstawiają sceny z historii świętej. Prócz ołtarzy z obrazami świętych Karmelitów (pędzla zakonnika G. Czajkowskiego, nieudolnie odnowionymi), pomnik generała Józefa Dwernickiego (1779 † 1857). postawiony 1864 r., (dłuta Parysa Fillipiego). Pomnik z czarnego marmuru w stylu rokoko z portretem Piotra Branickiego (z 1762 r.). W ołtarzu zamykającym nawę cudowny obraz Chrystusa upadającego pod krzyżem, prawdopodobnie z czasów założenia kościoła. Ołtarz główny posiada starodawny obraz Matki Boskiej z dzieciątkiem Jezus. Dębowe stalle w około ołtarza głównego wykonane 1887 r.

(proj. W. Halickiego). Po lewej stronie przy pierwszym filarze pomnik poety Józefa Dunin Borkowskiego († 1843). Na ścianie nowy pomnik Felicyi Boberskiej († 1889), (dłuta Lewandowskiego). W ołtarzu nawy lewej św. Tadeusz w srebrnej szacie.

Ul. Karmelicką między Namiestnictwem a kościołem Karmelitów na plac Franciszkański, (pl. M. 4) przy którym na lewo koszary wojskowe piechoty (pl. 133 M. 4). Naprzeciw:

Kościół Niepokalanego Poczęcia N. P. Maryi OO. Franciszkanów. (Pl. 131 N. 4), założony w 1708 r., przez Zofię Sieniawską dla Kapucynów, a po ich zniesieniu objęli go w 1785 r. Franciszkanie.

Wnętrze jednonawowe z kilkoma kaplicami po bokach. W pierwszej po prawej stronie obraz św. Rocha (pędła Altamontego). W drugiej po lewej stronie kaplicy przemienienia Pańskiego obraz św. Antoniego. W głównym ołtarzu Chrystus na krzyżu zakrywany obrazem Niepokalanego poczęcia N. P. Maryi. W zakrystyi przechowują kapę i infułę arcyb. lwow. błg. Jakóba Strepy († 1411). W bocznej kaplicy po lewej ołtarz z obrazem św. Kazimierza królewicza (podług J. Choynickiego).

Obok w ul. Franciszkańskiej w podwórzu domu prywatnego kaplica Grecko nieunińska (pl. M. N. 4).

W bok od kościoła Franciszkańskiego przy ul. Kurkowej l. 21, 23, Strzelnica miejska, (pl. 132 N. 4) świeżo odnowiona hojnością obyw. Bratkovskiego z pięknym ogrodem i domem Towarzystwa strzeleckiego.

Ul. Kurkową ku miastu l. 15, w ogrodzie pałac hr. Włodz. Dzieduszyckiego. Po zanim koszary artylerji w tak zwanym Czerwonym klasztorze (pl. 134 M. F. od czerwonej niegdyś dachówki), przeobrażone z zniesionego r. 1784, klasztoru Teatynów.

Naprzeciw wylotu ul. Kurkowej do Czarnieckiego na Wałach gubernatorskich, obok budynku gimnazjum Niemieckiego, opuszczony i zrujnowany budynek w kształcie baszty, wzniesiony w połowie XVI. w. Służył za prochownię, magazyn zbożowy, a do niedawna za skład c. k. artylerji. W oblężeniach miasta odgrywał ważną rolę.

Idąc Wałami gubernatorskimi w kierunku Wysokiego zamku po lewej przy przycięciu ul. Skarbko-wskiej z Podwalem Szkoła miejska im. Stas-zica zbud. 1891 r. (pl. 40 L. 4). Powyżej na Wałach w miejscu dawnego głównego bastjonu Teatr letni (pl. 44 L. 3) z drzewa zbudowany 1890 r. Naprzeciw na wzgórzu:

Kościół Ofiarowania N. P. Maryi przy seminaryum kleryków obrz. łac. obok pałacu arcybiskupa (pl. 42 M. 4). Założony 1644 r. przez Jakóba Sobieskiego, kasztelana krakowskiego, dla Karmelitanek reguły św. Teresy, (zniesionych 1792 r.), odrestaurowany 1840 r., w stylu baroka włoskiego z dobrą przyczółkową fasadą wykonaną z kamienia.

Wewnątrz jednonawowy w kształcie krzyża łacińskiego z kopułą w środku.

W głównym ołtarzu obraz Ofiarowania (najlepsze dzieło Alojzego Reichana z 1843) Boczne ołtarze z obrazami św. Jana Kantego i Jana Nepomucena (tegoż pędzla). W przyległej kaplicy po prawej stronie obraz Niepokalanego Poczęcia, na ścianie mały obraz Jezusa Upadającego pod krzyżem (pędzla kleryka Seweryna Koszowskiego z r. 1848).

Obok kościoła po lewej:

Pałac arcybiskupów obrz. łac. zbudowany 1844 r., kosztem arcybiskupa Franciszka Pisteka (proj. Jana Salzmann), odrestaurowany 1886 r.

Po drugiej stronie ul. Teatyńskiej:

Kościół św. Kazimierza (pl. 45 L. 3). Pierwotny drewniany założony około r. 1630 przez Katarzynę z Krasickich Daniłowiczównę dla Reformatów, wymurowany około 1667 r. z fundacyi Mikołaja Bieganowskiego. Po przeniesieniu Reformatów do kościoła św. Michała 1783 r. oddany Siostróm Miłosierdzia z klasztorem na umieszczenie instytutu edukacyjnego ubogich sierót.

Kościół ten skromnej architektury jest jednonawowy z prostą absydą. Posiada wewnątrz koło chóru tablicę pamiątkową: Urszuli Bieganowskiej († 1698). Bieganowskiego fundatora († 1674), w przedsionku pomnik z portretem w ramach Franciszka Swigonia Zawadzkiego († 1745).

Schodząc ul. Teatyńską w dół i minawszy po prawej terasowo wznoszące się zakończenie Wałów wchodzi się na obszerny plac Strzelecki (pl. K. L. 4) skąd na prawo przez ulicę i plac Benedyktynek:

Kościół Wszystkich Świętych PP. Benedyktynek z klasztorem (pl. 47 K. L. 3). Założony przez Katarzynę Szaparowską 1595 r. poświęcony 1597 r. Po pod wieżę na dzwony z bogato rzeźbioną atyką i z posągami świętych wstępuje się do kościoła.

Wnętrze jednonawowe zdobią na ścianach pilastry, między którymi niżej z arkadami. Od strony południowej symetrycznie do niżej okna. Nawę pokrywa sklepienie z lunetami. Presbiterium absydą zakończone trzema bokami ośmioboku. W głównym ołtarzu na drzewie malowany obraz Matki Boskiej na tle złożonem unoszącej się przed apostołami i świętymi. W bocznym ołtarzu po lewej obok ambony posąg Chrystusa (rzeźba realistyczna z drzewa).

Wstęp do klasztoru tworzy loggia w stylu włoskim. Mieści się w nim szkoła wydziałowa żeńska. Stiuki i rzeźba sal i refektarza zasługują na uwagę.

Klasztor posiadał do niedawna cenny zbiór tkanin i kobierców.

Z placu Benedyktynek ul. Kościelną kilkadziesiąt kroków:

Kościół N. P. Maryi Śnieżnej (pl. 48 K. 3). Założony przez Niemców jeszcze w epoce ruskiej. W ciągu wieków niejednokrotnie niszczony i odbudowywany zatracił zupełnie pierwotne romańskie założenie.

Przed kilku laty został odrestaurowany, pokryty sklepieniem, malowidłami i ornamentyką romańską (proj. prof. J. Zachariewicza).

Wnętrze jednonawowe pokryte krzyżowem sklepieniem, presbiterium beczkowate z lunetami posiada dwie tablice pamiątkowe jedna po prawej w presbiterium odnosząca się do proboszcza tej świątyni Fr. Durałskiego; druga przy bocznym wchodzie, do przemiany kościoła na parafialny 1780 r. Witraże okienne wykonane w Insbruku. Na ścianach presbiterium naśladownictwo mozaiki z scen życia N. P. Maryi (pędzla E. Lepszego). Do kościoła dobudowana zakrystya posiada na piętrze romańskie oratorium; w tymże stylu i organy.

• Przed kościołem posąg Niepokalanego Poczęcia P. Maryi z XVIII. w.

Schodkami kamiennymi od frontu kościoła schodzi się na plac Krakowski (pl. 49 K. 3), na którym żelaznej konstrukcyi bazar targowy (z 1876 r.), w około rozliczne sklepy, kramy, stragany przekupniów i handlarzy. W stronie południowej placu tył gmachu fundacyi hr. Skarbka z licznymi sklepami.

Postępując z placu, ul. Żółkiewską tuż po prawej: Stary Rynek, niegdyś właściwe ognisko życia pierwotnego, ruskiego Lwowa. Pośrodku Synagoga (pl. 50 K. 3) zbud. 1845 r. w kształcie panoramy, wewnątrz galerie w około. Po za synagogą w głąb Rynku ku górze Zamkowej:

Kościół św. Jana Chrzciciela (pl. 51 K. 3).
Prawdopodobnie najstarszy we Lwowie. Według tradycyi założony przez Dominikanów około 1260 r. Następnie do początku XVI. w. należał do Ormian unitów.

Przebudowywany kilkakrotnie w ciągu wieków, został wreszcie w 1886 r. zrestaurowany w stylu romańskim (proj. prof. J. Zachariewicza).

Wnętrze tworzy czworobok (szer. 5·8 m. dł. 8 m.) z absydą ściętą trzema bokami sześcioboku i sklepiony beczkowato z lunetami.

Na uwagę zasługują: Obraz Chrystusa przy słupie z 1526 r. odnowiony 1876 r.; Chrystus na krzyżu darowany kościołowi 1801 r. W zakrystyi dwa portrety: Melchiora Oszkowskiego z 1637 i Stefana Grochowskiego z 1647 r. znacznie uszkodzone.

Wróciwszy na ul. Żółkiewską na prawo kilkadziesiąt kroków:

Cerkiew św. Mikołaja (Pl. 52 K. 3).
W epoce ruskiej była niewątpliwie główną książęcą. Obecna budowa pochodzi w większej części z początku XVII. w. Przedstawia założenie w kształcie krzyża greckiego z kopułą eliptyczną pośrodku. Przedśionek tworzy pierwsze ramię krzyża (szer. 8·7 m., dł. 5·8 m.), presbiterium posiada również kopułę. Ramiona boczne są prostokątne, pokryte krzyżowemi sklepieniami poniżej arkad kopuły środkowej. Umiejętna restauracya otworzyłaby mogła z tej cerkwi malowniczy pomnik.

W przedśionku znajduje się kilka obrazów będących resztkami dawnego ikonostasu archeologicznej wartości. Również z ikonostasu pochodzi obraz na filarze przedśionka od strony cerkwi: Chrystusa żegnającego się z uczniami. W głównym ołtarzu św. Mikołaj w srebrnej szacie.

W ołtarzu po lewej Matka Boska z dzieciątkiem (pędzla A. Karczmarskiego z r. 1848). W drugim ołtarzu z tejże strony obraz Matki Boskiej nad duszami w czyśćcu

w charakterystycznych ubraniach (z XVII. w.). Obok na ścianie dobry obraz, głowa ewangelisty

W dalszym ciągu ul. Żółkiewskiej po prawej na wzniesieniu :

Cerkiew św. Onufrego OO. Bazylianów (Pl. 53 K. 2). Założona 1518 r. w miejscu dawniejszej sięgającej ruskich czasów przez ks. Konstantego Ostrońskiego, a wykończona 1793 r. Składa się w dwu części: właściwej cerkwi, kształtu podłużnego prostokątu (szer. 6·37 m.) pokrytej sklepieniem beczkowym z lunetami i kaplicy po prawej (szer. 5·80, dł. 13·27 m.) jednonawowej z absydą zakończoną trzema bokami ośmioboku. Kaplica dzieli się na dwa przęsła, z których pierwsze pokrywa krzyżowe sklepienie, drugie kopuła na sposób bizantyński na arkadach.

W cerkwi właściwej znajdujemy po nad królewskimi drzwiami w ikonostasie przedstawienie 12 apostołów cennej wartości artystycznej. z XVII. w. (odnowione). Na ścianie lewej obraz z przedstawieniem scen z życia św. Onufrego; obok po lewej mały obraz Matki Bożej z dzieciątkiem. Na prawym filarze mały obraz Zdjęcia z Krzyża podług Rubensa.

W kaplicy ikonostas z XVIII. w. W głównym ołtarzu obraz Chrystusa darowany Bazylianom 1770 r. W bocznych ołtarzach obraz Matki Bożej Bolesnej, upadającej i podnoszonej przez aniołów.

W cerkwi św. Onufrego pochowano świętego na rynku lwowskim 1564 r. hospodara mołdawskiego, Stefana Tomzę, dobrodzieja klasztoru: następnie Helenę Poniatowską, córkę hospodara mołdawskiego, Jankuły w 1598 r., o czym świadczą dwa kamienie grobowe, wmurowane w zewnętrzne ściany cerkwi z zatartymi napisami.

Na cmentarzu cerkiewnym pochowano pierwszego drukarza lwowskiego Jana Fedorowicza († 1573).

W klasztorze OO. Bazylianów znajdują się portrety papieży z zakonu św. Bazylego, arcybiskupów i biskupów ruskich, oraz cenne archiwum.

Po za torem kolejowym, przecinającym ul. Żółkiewską po lewej:

Cerkiew św. Piatnicy (Paraskewii) (Pl. 54 K. 1). Zbudowana 1644 r. przez gospodarów mołdawskich na miejscu starszej pierwotnej, częściowo z kamienia łamanego i cegieł. Odnowiona 1885 r. z pozostawieniem na zewnątrz naturalnego kamienia. Jest jednonawowa, z absydą zakończoną wielobokiem, sklepiona beczkowato z przecinającymi się lunetami. Nad przedsionkiem wznosi się wieża na dzwony.

Wewnątrz zasługuje na uwagę nader piękny ikonostas bogato złożony z obrazami z XVI. i XVII. w. cennej wartości artystycznej z kilkoma nowszymi obrazami (pędzla A. Karczmarzkiego).

W głównym ołtarzu Chrystus błogosławiący ubrany w suknię zdobną kwiatami. W ołtarzu po lewej stronie nad obrazem św. Barbary obraz św. Trójcy, ciekawy pod względem ikonograficznym. Po prawej stronie w ołtarzu obraz przedstawiający czynności po Narodzeniu Jezusa. W zakrystyi kopia obrazu Wniebowzięcia.

Zboczywszy z ul. Żółkiewskiej na lewo na ul. św. Marcina, obok szkoły św. Marcina i probostwa:

Kościół św. Marcina (Pl. 56 L. 1). Założony około 1630 r. przez Aleksandra Zborowskiego dla OO. Karmelitów trzewickowych, spalony 1648 r., został odbudowany 1700 r. z drzewa. Następnie Jan Rubczyński wymurował dzisiejszy kościół w 1736 r. Tworzy jedną nawę z rozszerzonymi bokami o krzyżowym sklepieniu, na którym freski pędzla Stroińskiego, odnowione 1886 r. (przez Kopystyńskiego).

Przy tym kościele istniał niegdyś szpital dla wysłużonych żołnierzy polskich, założony przez Ale-

ksandra Zborowskiego. Po zniesieniu w 1784 r. klasztoru, umieszczono w nim szkołę normalną i probostwo. Dzisiejszy budynek szkolny zbudowany 1874 r.

Wróciwszy na ul. Żółkiewską ku miastu, od placu Krakowskiego na zachód, leży brudne, cuchnące przedmieście Krakowskie, istne lwowskie Ghetto, krzykliwe i wyłącznie przez ludność żydowską zamieszkałe. Wśród niego zasługuje chyba na uwagę Synagoga przy ul. Owocowej l. 1 (Pl. 60 J. 3 z XVII. w.), wewnątrz o czterech ośmiobocznych filarach toskańskich, podpierających dziewięć sklepień krzyżowych.

Przy ul. Zamarstynowskiej zwraca uwagę, obszerne zabudowanie koszar wojskowych (Pl. J. 2); obok mniejsze pod l. 9, dziś garnizonowe więzienie (Pl. 58 J. 2), było dawniej klasztorem OO. Misyjonarzy, sprowadzonych r. 1744 przez arcybiskupa Mikołaja Wyżyckiego do Lwowa dla kształcenia młodzieży do stanu duchownego. W obrębie tego zabudowania kościół niewielkich rozmiarów w stylu rokoko.

W oddali ku zachodowi po za targowicą końską i tandetą widać:

Dom Inwalidów przy ul. Kleparowskiej. (Pl. 64 F. 2). Ul. Weteranów obok nowej murowanej ujeżdżalni wojskowej i baraków dochodzi się do niego. Zbudowany w latach 1855 do 1863 (według planu słynnego wiedeńskiego architekty Teofila Hansena) w stylu romańskim w dwukolorowej nietynkowanej cegle. (Budowę kierował E. Keller, rzeźby wykonali Cypryan Godebski i Abel Perier). Uwagi godną jest główna klatka schodowa i sala z freskami. W obrębie zasługuje na uwagę kaplica w kształcie krzyża greckiego z kopułą. Przytykający na wzgórzach lasów zwany „Kortumówka“ od pierwotnego właściciela

hr. Kortuma, był niegdyś ulubionem miejscem wycieczek Lwowian — służy na strzelnicę wojskową (pl. E. F. 1).

Wychodząc z domu Inwalidów i zwróciwszy się na prawo ul. Kleparowską opodal, po prawej stronie, nowo wybudowany z cegły nietynkowanej, dom przytułku dla biednych kosztem miasta pod zarządem Tercyarzy św. Franciszka. Powyżej na wzgórzu krzyż drewniany oznacza miejsce stracenia Teofila Wiśniowskiego i Kapuścińskiego (1846 r.). Wzgórze to od wieków zwało się Górą tracenia (pl. F. 3).

Ul. Kleparowska, Rapaporta i Janowska schodzą się z ul. Gródecką. Na tem zetknięciu:

Kościół św. Anny. (Pl. 67 G. 4). Pierwotny drewniany założony 1507 r. na pamiątkę, gdzie opuszczający miasto czeladnicy krawieccy stoczyli krwawą walkę z pachołkami miejskimi. Spalony 1509 r. przez Wołochów, odbudowany 1599 r. z mieszanego materiału dla Augustynów. Dzisiejszy budynek pochodzi z połowy XVIII. w. Po zniesieniu Augustynów (1783) klasztor zamieniono na szkołę normalną i probostwo, a kościół ten na parafialny.

Wewnątrz jest jednonawowym, przykryty naśladownictwem płaskiego sklepienia, posiada parę obrazów pędzla K. Szlegla.

W pobliżu kościoła budynek szkoły normalnej im. św. Anny z czerwonej cegły. (Pl. 65 G. 4) wzniesiony kosztem miasta 1883 r. (proj. J. Hochberger).

Poniżej szkoły św. Anny, budynek Sądu miejsko-delegowanego. Następnie wielki gmach Zakładu karnego dla mężczyzn, (pl. 66 H. 4) przerobiony z dawnego klasztoru św. Brygidy.

Przeciwległa boczna ul. Brajerowska, zabudowana wieloma nowszymi pięknymi kamienicami przez najlepszych miejscowych architektów prowadzi na ul. Mickiewicza, którą idąc w górę wzdłuż ogrodu Miejskiego (Pojezuickiego) mijając po prawej za sztachetami żelaznymi w ogrodzie pałac Gołuchowskich (proj. Okmana z 1865 r.), wychodzi się na plac św. Jura. Tuż na lewo szereg nowych kamienic i wил przy ul. Matejki i Lipowej, wśród których odznaczają się wille Rawskiego, Potulickiego, Styki (z czerwonej cegły) i Bisanza. Na prawo wzdłuż placu zabudowania gr. kat. kapituły i:

Katedra obrz. grec. pod wezwaniem św. Jerzego. (Pl. 76 F. 5). Leży na dominującym nad miastem wzgórzu.

Pierwotna drewniana cerkiew OO. Bazylianów istniała już w epoce ruskiej. Przebudowywana kilkakrotnie w ciągu wieków dotrwała do 1746 r., w którym Atanazy Szeptycki, biskup lwowski założył dzisiejszy piękny budynek cerkiewny i w miejsce drewnianego klasztoru, murowany. W 1817 r. przeniesiono Bazylianów do klasztoru przy cerkwi św. Onufrego, a klasztor ich przeznaczono na kapitułę grecką, mieszkanie kanoników i dom rekolekcyjny dla duchownych.

Cerkiew założona jest w kształcie krzyża greckiego w stylu rokoko, z kopułą o zaokrąglonych rogach, pełna malowniczości w zastosowaniu motywów architektonicznych. Od frontu terasa schodowa prowadzi przed frontem cerkwi, ozdobionym posagami papieży. Na atyce posąg św. Jerzego na koniu.

Wnętrze malowane 1876, przez Fabiańskiego z obszerną środkową kopułą. Ramiona krzyża sklepione krzyżowo. W każdym z czterech kątów krzyża przytykają czworooboczne kaplice sklepione z kopułami.

Z dzieł sztuki wewnątrz zasługują na uwagę: W kaplicy prawej na osi poprzecznej. obraz Matki Boskiej trembowelskiej, malowany na drzewie w sukniach złoconych (odnowiony i przeniesiony r. 1673, z Trembowli). Pod nim obraz św. Pokrowy t. j. Matki Boskiej osłaniającej swym płaszczem św. Romana, biskupów i duchownych. Po lewej w środkowej części ambona w dobrym stylu rokoko, i naprzeciw tejże posąg papieża Piusa IX. siedzącego na tronie (przez T. Błotnickiego). Tron metropolitalny posiada obraz Chrystusa, oddającego Piotrowi klucze (pędzla E. Engerta z r. 1853)

Ikonostas w stylu rokoko, rozwieszony na ścianach. Presbiterium posiada kilka obrazów artystycznej wartości. Nad królewskimi drzwiami w górze Jezus Chrystus jako Archirej. Po lewej stronie na filarze kaplicy, Matka Boska z dzieciątkiem; na ścianach poza królewskimi drzwiami apostołowie w owalnych ramach wszystkie (pędzla Łukasza Dolińskiego, za które obdarował go cesarz Józef II. cennym pierścieniem). Na ścianie absydy duży obraz Jezusa Chrystusa nauczającego (pędzla Franciszka Smuglewicza 1745 † 1807 r.) przysłany z Wilna kasztelanowi Kossakowskiemu.

Naprzeciw cerkwi pałac arcybiskupi w stylu rokoko odnowiony 1885 r. Odznacza się wewnątrz doskonałym podziałem. Posiada także kaplicę domową.

W zabudowaniu kapitulnem mieszczą się mieszkania kanoników, kancelarya metropolitalna itp.

Przy placu św. Jerzego wznosi się:

Klasztor PP. Sacré Coeur (Pl. 77 F. 6) z zakładem wychowawczym. Założony 1844 r. przez arcyksięcia Ferdynanda d' Este i arcybiskupa Fr. Piśteka, odbudowany częściowo w 1885 r. (przez J. Lewińskiego). W obrębie zabudowania kościół w duchu średniowiecznym, odnowiony 1893 r.

Po stronie południowej placu przedzielone od klasztoru Sercanek ul. Karpińskiego: Laboratorium chemiczne Politechniki (pl. 78 F. 6).

Ul. Lipową po przed gimnazjum IV. (zbud. 1891 r.) a następnie ul. Maryi Magdaleny wychodzi się na ul. Leona Sapiehy, przy których zetknięciu się na prawo okazały gmach:

Politechnika (pl. 79 F. G. 6). Wzniesiony od roku 1873—1877 (proj. prof. Zachariewicza), składa się z dwóch oddzielnych budynków, frontowy od ul. Leona Sapiehy mieści wydziały: Inżynieryi, Budownictwa i Mechaniki, tylny od placu św. Jerzego służy dla wydziału Chemii i stacyi ceramicznej. Budynek główny dwupiętrowy odznacza się harmonią i proporcją poszczególnych form architektonicznych i konsekwentnem przeprowadzeniem stylu włoskiego renesansu (późniejszego). Fronton główny zdobi grupa alegoryczna wydziałów technicznych, inżynieryi, budownictwa i mechaniki (dłuta L. Marconiego).

Wewnątrz westibul należy do najpiękniejszych założeń tego rodzaju. Wspaniała klatka schodowa trójramienna prowadzi na I piętro do przedsionka, skąd wstęp do Auli (o ścianach pomalowanych na marmur) ozdobionej korwuckimi słupami i karjatydami, między którymi obrazy podług kartonów mistrza J. Matejki przedstawiają postęp ludzkości. Obszerne korytarze okalają dwa podwórza. Z sal i zbiorów i tp. zasługują na uwagę: Na parterze zbiory i pracownia fizyki, elektrotechniki i technologii mechanicznej, na I. piętrze, bogata w dzieła techniczne biblioteka, z piękną szafą biblioteczną, sala wykładowa architektury, zbiory budownictwa I. (konstrukcje), budownictwa II. (odlewy gipsowe architektoniczne i figuralne) i mechaniki; na II. piętrze zbiory mineralogii, inżynieryi, geodezyi i obserwatorium astronomiczne.

Laboratorium chemiczne, budynek piętrowy, odznacza się portykiem o pilastrach jońskich, zgrabnym westibulem i salą wykładową z kasetowanym stropem. Oprócz obu laboratoriów (chemii ogólnej i technologii), mieści stacyę doświadczalną dla badań keramiki i nafty.

Powyżej Politechniki pod l. 20.:

Klasztor Sióstr Opatrzności (pl. 75 E. 6.) pod wezwaniem św. Teresy, z zakładem wychowawczym, istniejącym od r. 1855 i małym kościołem.

W kościele na uwagę zasługuje obraz św. Teresy, Katarzyny i Dominika. W rozmownicy klasztornej, obraz Chrystusa okazującego się Maryi Magdalenie.

Wzdłuż ul. Leona Sapiehy od strony południowej rozciąga się część miasta zwana Nowy świat (na Bajkach), od lat kilku rozwijająca się szybko i pomysłnie, w skutek regulacji ulic, założenia nowej szerokiej ulicy 29 Listopada i stworzenia przy ul. Krzyżowej osobnej, zdrowej i pięknej dzielnicy wil (staraniem pp. Lewińskiego i Zachariewicza) zwanej **Kastelówką**.

Poniżej Politechniki ul. Krzyżowa łączy się z ul. Leona Sapiehy. Przy zetknięciu budynek z cegły czerwonej:

Szkoła im. Maryi Magdaleny (pl. 82 G. 7) wybudowana w 1883 r. Naprzeciw:

Kościół Maryi Magdaleny (pl. 81 G. 6). Pierwotnie drewniany założony r. 1600 przez Annę Pstrokońską dla OO. Dominikanów. W XVII. w. zbudowano dzisiejszy kościół, który zmieniono 1784 r. na parafialny, a klasztor na dom kary dla kobiet.

Front zdobią dwie piękne wieże, odrestaurowane 1890 roku.

Wnętrze trójnawowe (nawa środkowa szer 9.85 m. boczne 2.88 m.) z obszernem presbiterium oddzielone od kościoła ołtarzem fundowanym przez Agenora Gołuchowskiego r. 1857. W presbiterium na ścianach absydy rzeźby przedstawiają ustępy z życia św. Magdaleny.

W nawie lewej tabl. pamiątkowa Stan. hr. Dunin Borkowskiego († 1850). postawiona r. 1892 (dłuta R. Lewandowskiego). Na filarze z tej strony tabl. marmurowa

Fran. hr. Borkowskiego († 1869). Piękny marmurowy posąg siedzącej kobiety z aniołem darował kościołowi P. Mikolasch r. 1889, (dłuta M. Zawiejskiego).

Za absydą kościoła przedzielony z tej strony ul. Lipową a bokiem do ul. Sykstuskiej kamienica, w której cenna lecz niedostępna biblioteka hr. Wiktora Baworowskiego (pl. G. 6) dawniej miał się w niej mieścić arsenał Sieniawskich, wzniesiony przez Pawła Grodzickiego około 1639 r.

Nieco niżej przy ul. Sykstuskiej l. 45, budynek w stylu romańskim willa Masłowskich. Naprzeciw w ulicy Klejnowskiej po lewej pod l. 5 i 7, dwie wille w stylu francuskim (proj. Janowskiego). Na północ do ul. Technicznej willa prof. J. Zachariewicza, naprzeciw willa Jełowickich (proj. A. kamienobrodzkiego).

Wróciwszy na ul. Leona Sapiehy przy zetknięciu się jej z ul. Kopernika obszerne koszary żandarmerji (pl. 83 H. 6, 7) zbudowane r. 1890, (proj. J. K. Janowskiego). Naprzeciw:

Kościół św. Łazarza (pl. 85 H. 6, 7) założony 1620 r. przy szpitalu i domie ubogich fundowanym przez arcybryactwo Rożańcowe, w stylu renesansowym (otwory okienne sklepione ostrołukiem).

Wnętrze jednonawowe pokrywa sklepienie beczkowate, absyda prostolinijnie zakończona.

W murze u wejścia, zabytki dawnych rzeźb szpitalu. Po niżej szkarpu studnia z dwoma lwami z XVI. w. z starego ratusza.

Za kościołem na znacznem wzgórzu zwanem (niegdyś Górą Wronowską albo Szembeką) wznosi się Cytadela (pl. 87 H. J. 6, 7) zbudowana w 1856 r. służąca za koszary piechoty. Na szczyt tego wzgórza wychodzi się boczną ul. św. Łazarza, ztąd rozciąga się piękny widok na miasto (patrz zał. rycinę na wstępie).

Od południa u stóp Cytadeli ul. Pełczyńska i staw tejże nazwy z pływalnią wojskową (pl. H. 8). Obok po prawej centralna stacya kolei elektrycznej (pl. 84 G. 7). Wzgórza ponad stawem zamieniono świeżo w plantacye łączące się jedną stroną (wschodnią) z parkiem Stryjskim i placem wystawy, druga (zachodnio-południową) z Wulką i Kastellówką.

Wróciwszy na ul. Kopernika w dół ku miastu po lewej stronie pod l. 40. Pałac ks. Sapiehy (pl. H. 6) w francuskim stylu barokowym (proj. A. Kuhna). Przytyka doń pod l. 36 stare zabudowanie seminaryum kleryków obrz. grec. przerobione ze zniszonego w 1784, klasztoru PP. Dominikanek i nowe zbudowane w r. 1890, (proj. S. Hawryszkiewicza). W starem seminaryum:

Cerkiew św. Ducha (pl. 88 H. 6). Pierwotnie kościół założony r. 1729. Jednonawowy zakończony okrągłą absydą, posiada ikonostas i ołtarz z XVIII. w.

W narożnym okazałym gmachu frontem do ul. Słowackiego (proj. Fr. Setza) mieszczą się urzędy poczty i telegrafu (pl. 89 I. 5, 6).

W dalszym ciągu ul. Kopernika pod l. 13 w ogrodzie pałac Potockich (proj. Ludwika d'Auvergn'a i J. Cybulskiego).

Od gmachu pocztowego na prawo: ul. Ossolińskich. Przy niej pod l. 20, nowszy piętrowy pałac w stylu renesansowym (proj. Fr. Pokutyńskiego).

Po przeciwnej stronie:

Zakład narodowy imienia Ossolińskich. (Pl. 90 J. 6). Przerobiony z spalonego klasztoru i kościoła PP. Karmelitanek trzewiezkowych (1614 r.). kupiony 1812 r. przez Jerzego Maksymiliana Ossoliń-

skiego dla pomieszczenia nagromadzonych przezeń ksiąg i zbiorów (proj. Piotra Nobilego w Wiedniu, budowę kierował kapitan inżynierii austriackiej późniejszy generał Józef Bem). W 1844 r. dobudowano lewe skrzydło. Dzisiejszy gmach w stylu renesansowym tworzy obszerną budowę z dwoma wystającymi pawilonami, z których w prawym mieści biblioteka i galeria obrazów; w lewym Muzeum im. Lubomirskich. Budynek otacza pięknie założony ogród.

Naprzeciw duża kamienica gotycka zbudowana 1873 r. (proj. A. Kuhna).

Wróciwszy napowrót ul. Ossolińskich na ul. Słowackiego, przy niej pod l. 3 kamienica w stylu renesansu niemieckiego (proj. Braci Schulców).

Naprzeciw pod l. 2 łazienki Diany zbud. 1880 r. w stylu renesansowym (proj. I. K. Janowskiego).

Na lewo wzdłuż ogrodu Miejskiego (Pojezuickiego) ul. Kraszewskiego z licznymi ładnymi kamienicami jak: l. 1 (proj. A. Kamieniobrodzkiego), l. 9 (proj. M. Kowalczuka), l. 11 (proj. Ramuła), l. 15 (proj. Zagórskiego i L. Marconiego) l. 17 (proj. Z. Kędzińskiego i L. Marconiego).

Po stronie północno-wschodniej ogrodu Miejskiego przy ul. Marszałkowskiej:

Gmach Sejmowy. (Pl. 92 H. 5). Zbudowany w latach 1877—81 (według planu Hochbergera na podstawie nagrodzonych planów konkursowych).

Budynek dwupiętrowy odznacza się bogatą renesansową architekturą i wewnętrznym urządzeniem. Tworzy od frontu głównego dwa pawilony z kopułami i środkowym ryzalitem z loggią. Atykę nad nim wieńczy alegoryczna grupa Galicyi, Wisły i Dniestru (dłuta T. Riegera), cztery figury nad grzymsiem głów-

wnym (dłuta R. Trembeckiego i Mikulskiego). Obie grupy dolne przedstawiają Oświatę i Pracę (dłuta T. Riegera). Wewnątrz wspaniałą podwójnie założoną klatkę schodową, ozdobioną dwiema grupami Miecysława i Kazimierza W., Jarosława i Włodzimierza W. (dłuta Z. Trembeckiego) wchodzi się do sali posiedzeń sejmowych z obrazami H. Rodakowskiego.

Z przeciwnej frontowej strony apartamentu marszałka krajowego i sala posiedzeń Wydziału, w której obraz „Unia Lubelska“ J. Matejki.

Skrzydło tylne od ul. Kościuszki mieści Bank krajowy, a fasada z tej strony odznacza się dobrem założeniem poszczególnych piąter.

Do gmachu Sejmowego przypierają od ul. Trzeciego Maja kamienice Brykczyńskiego (proj. J. Zacharjewicza) i Towarzystwa asekuracyjnego krakow. (proj. J. Hochbergera).

Przy ul. Trzeciego Maja zasługują dalej na uwagę kamienica l. 13 Banku kredytowego (dawniej Ténnera). L. 5 mieści zbiory i bibliotekę Pawlikowskiego. Naprzeciw l. 5 pałac St. Badeniego (dawniej Mierów) z bogatą dekoracją pokoi 1-go piętra w stylu Ludwika XV., pod l. 3 gmach dawniej Dyrekeyi ruchu kolei państwowej obecnie hotel Imperial (proj. W. Rawskiego) w stylu renesansowym bogato ozdobionym, u szczytu posąg leżącego Merkurego (dłuta L. Marconiego). Wewnątrz pięknie ornamentowana podsień i klatka schodowa.

Wyszedszy na ul. Jagiellońską pod l. 3 kamienica banku Kredytowego (proj. F. Księżarskiego). Na rogu tej ulicy i Karola Ludwika w miejscu zburzonego hotelu Angielskiego piękny gmach:

Gal. Kasy Oszczędności (pl. 96 J. 4) zbud. 1891 r. (proj. J. Zacharjewicza). Wewnątrz godna

widzenia wspaniała klatka schodowa i sala posiedzenia na I. piętrze.

Obok przy ul. Karola Ludwika l. 16 Grand Hôtel (proj. L. Marconiego i E. Hermatnika). Następnie pod l. 3 gmach Towarzystwa kred. ziemskiego (zbud. 1806 r.) w stylu empire z rzeźbami mytologicznymi.

Wzdłuż ul. Karola Ludwika, po zasklepieniu Pełtwi, rozszerzone i przekształcone dawne plantacye zwane Hetmańskimi wałami od posąga hetmana w. k. St. Jabłonowskiego († 1702), obrońcy Lwowa przed najazdem tatarskim 1693 r. Równolegle do ul. Karola Ludwika po drugiej stronie Wałów ul. Hetmańska. Przy niej plac Castrum i długi gmach c. k. Dyrekcji Skarbu (pl. 15 J. K. 4), plac św. Ducha z odwachem wojskowym, kilka kamienic z kantorami wymiany. Obie ulice z plantacyami tworzą najbardziej ożywioną część miasta, z daleką perspektywą, z jednej strony po plac Gołuchowskich, z drugiej ku najpiękniejszemu, niemniej ruchliwemu placowi Lwowa — Maryackiemu (dawniej Ferdynanda) nazwanego tak od posągu N. P. Maryi nad studnią (dłuta Haulmana) postawionego 1862 r. (pl. K. 5).

W dalszym ciągu łączy się z placem Maryackim plac Halicki. Przy zetknięciu się ich u wylotu ul. Akademickiej gmach banku Hipotecznego (pl. 98 K. 5) zbudowany w 1872 r. (proj. Fr. Pokutyńskiego).

Zwróciwszy się w ul. Akademicką w kierunku placu tejże nazwy pod l. 9 szkoła wydziałowa żeńska (pl. 103 K. 5, 6) przebudowana z kamienicy 1888 r. L. 13 Kasyno mieszczańskie (pl. 105 L. 6) zbudowane w 1874 r. (proj. L. Wierzbickiego). Naprzeciw :

Lazienki im. św. Anny z ładną kamienicą (proj. J. Schulza)

Przy bocznej ul. Zimorowicza na prawo l. 8 okazały gmach Tow. gimnastycznego „Sokół” (proj. W. Halickiego i A. Kamieniobrodzkiego) z największą salą we Lwowie.

Przeszedłszy plac Akademicki przy ul. św. Mikołaja po prawej na wzgórzu :

Kościół św. Mikołaja (pl. 106 K. 6) założony pierwotnie z drzewa 1694 r. wraz z klasztorem przez Mikołaja Strzałkowskiego dla OO. Trynitarzy. Dzisiejszy zbudowali Trynitarze 1745 r. fundacya Samuela Muchowieckiego i Jana Jabłonowskiego wraz z klasztorem. W 1782 r. po zniesieniu Trynitarzy kościół przemieniono na parafialny, a klasztor na plebanie. Na zewnątrz kościół nie odznacza się architekturą, a wewnątrz przeładowany ozdobami w stylu rokoko.

Trójnawowy, sklepiony heczkowo z przecinającemi się lunetami. posiada ambonę w kształcie rybackiej łodzi. Przy głównym ołtarzu po lewej kaplica św. Floryana z pięknym ołtarzem z XVII. w. z rzeźbami przedstawiającemi sceny z męki Pańskiej. W nawie prawej duży obraz w ołtarzu Serca N. P. Maryi (pędzla A. Rejchana).

Obok kościoła wielki gmach :

Uniwersytet. (Pl. 106 K. 6). Zbudowany w latach 1842—44 (proj. Fidelisa Stadlera) kosztem fundacyi Samuela Głowińskiego, jako konwikt wychowawczy młodzieży szlacheckiej. Po 1848 r. przeniesiono do tego budynku Uniwersytet ze spalonego w czasie bombardowania Lwowa zabudowania przy ul. Krakowskiej w miejscu dzisiejszego Narodnego Domu. Uniwersytet obejmuje trzy wydziały: teologiczny, prawniczy, filozoficzny, czwarty medyczny zostanie w najbliższym czasie otwarty, posiada bogatą

bibliotekę, cenne zbiory przyrodnicze i stację meteorologiczną. Do Uniwersytetu przytyka starannie utrzymany :

Ogród botaniczny z cieplarnią dostępną dla publiczności.

W górnej części ogrodu botanicznego od ul. Długosza l. 12 zbudowano 1892 r. Instytut mineralogiczno-chemiczny (pl. 107 K. 7) (proj. inż. Risoni).

Wracając na plac Akademicki, z kądem na prawo w ul. Fredry pod l. 7 w ogrodzie, dom Fredrów, (pl. L. 6) z tablicą pamiątkową zmarłego 1876 r. hr. Aleksandra Fredry, największego polskiego komedjopisarza. Pod l. 1 :

Kasyno wojskowe (pl. 105 L. 6) zbudowane 1885 r. (proj. Braci Schulzów z dużą ładną salą na I. piętrze.

Wyszędłszy na ul. Batorego l. 5 :

Gimnazjum Franciszka Józefa (pl. 101 L. 6) a obok przy ul. Kamiennej Szkoła wyższa realna. (Pl. 107 L. 6). Oba budynki postawione 1876 r. (proj. J. Hochbergera). Na środkowym ryzalicie gimnazjum w niszach filarów międzyokiennych na II. piętrze posągi: Kopernika, Mickiewicza, Czarckiego, Ossolińskiego, Śniadeckiego i Długosza (dłuta T. Baracza).

Obok gimnazjum, cofnięte od ulicy więzienia śledcze c. k. Sądu karnego w gmachu, przerobionym z klasztoru Karmelitów bosych, zniesionym 1784 r. Wzdłuż frontu ul. Batorego od gimnazjum po plac Halicki stanie obszerny gmach **c. k. Sądu krajowego** (pl. 100 L. 5, 6), którego część główna z okazałą klatką schodową i salą rozpraw zbudowano 1892 (proj. inż. Fr. Skowrona). Szczyt wieńczy grupa Sprawiedliwości (dłuta L. Marconiego).

Na placu Halickim wśród skweru, nad studnią, posąg Świtezianki (dłuta T. Błotnickiego). Po prawej l. 10 w pałacu niegdyś Ulenieckich, następnie Biesiadeckich, Izba handlowo-przemysłowa. Po za budynkiem, z wejściem od placu Bernardyńskiego miejska Hala targowa (żelaznej konstrukcyi). W r. b. plac Halicki rozszerzono zburzeniem trzech starych kamienie u wylotu ul. Halickiej (pl. L. 5).

Plac Halicki styka się z Bernardyńskim. Przed kościołem koryncka kolumna z posągami błog. Jana z Dukli postawiona 1649 r. na pamiątkę oswobodzenia miasta od pierwszego oblężenia Chmielnickiego 1648 r.

Kościół św. Andrzeja OO. Bernardynów. Pl. 32 L. 5). Założony w 1460 r. przez Andrzeja Odrowąża. Po zniszczeniu przez pożary pierwotnej z drzewa, a następnie z pruskiego muru wykonanej budowy kościoła i klasztoru, wzniesiono terazniejszy. Budowę zaczęto 1601 r. kosztem Jerzego Mniszcha, wojewody sandomierskiego i star. lwowskiego, króla Zygmunta III. i składek dobrowolnych pod dozorem zakonnika Avellidesa. Po śmierci Avellidesa (1619) powierzono kierownictwo budowy Włochowi, budowniczemu Ambrożemu Przychylnemu.

Klasztor zbudowano po wykończeniu kościoła według wskazówek władzy miejskiej. Otoczony w trójkąt murami tworzył silną odrębną warownię, przyległą do murów miejskich.

W 1630 r. poświęcono kościół pod wezwaniem św. Andrzeja. W 1785 r. Józef II. zniósł klasztor, lecz wkrótce cofnął ten dekret podczas pobytu we Lwowie.

Cały zbudowany jest z ciosu w stylu renesansowym z przyczółkową fasadą o malowniczej ornamen-

tacyi z herbami Polski i Litwy i posągami Świętych. Przy drzwiach wstępnych wykuty pomnik Stanisława Wyżyckiego z 1680 r. Na uwagę zasługuje również przyczółkowa fasada od strony absydy.

Wnętrze jest trójnawowe; nawę środkową (szer. 10·2 m.) wyższą od bocznych, pokrywa sklepienie beczkowate. Trzy filary po obu stronach odgraniczają ją od naw bocznych (szer. 5 m.) sklepionych krzyżowo. Freski nawy środkowej (z XVIII. w.) przedstawiają gloryfikację św. Andrzeja i bł. Jana z Dukli. Malowali je artyści lwowscy: Bartnicki, Mazurkiewicz i Sroczyński, odnowił zaś 1838 r. Marcin Jabłoński. Filary dzielące nawy zdobią złożone pilastry korynckie.

Obchodząc wnętrze od prawej strony:

Przy pierwszym filarze ołtarz św. Jana Kapistrana; w nawie ołtarz św. Józefa, obok w ołtarzu rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego z posągami Adama i Ewy; następnie ołtarz św. Tekli. Przy drugim filarze nawy w ołtarzu obraz św. Jędrzeja w chwili męczeństwa, przy trzecim św. Jan z Alkantary (dobry utwór pędzla włoskiego). Na ścianie zamykającej nawę w ołtarzu św. Michał (kopia z Guido Reniego przez Berezę nieudolnie później przemalowana). Obok na ścianie wiszą 2 obrazy, zmarłego kardynała i zakonnicę na katafalku. Na filarze nawy na odwrotnej ołtarza: pomnik Stanisława Pilata († 1866) (dłuta P. Fillipiego).

W nawie głównej po prawej: Ołtarz św. Antoniego z starodawnym obrazem na tle złożonem, u dołu mały obraz św. Małgorzaty (pędzla K. Szlegla). Ściany presbiterium zdobia obrazy przedstawiające cuda bł. Jana z Dukli (1483). Przed ołtarzem głównym chór zakonników z pięknymi stalami będącymi wyśmienitym pomnikiem snycerstwa z XVIII. w.

W ołtarzu srebrna trumna z relikwiami bł. Jana z Dukli. Na ścianie absydy wspaniały i wcale dobry obraz (pędzla Franciszka Leksyckiego † 1668) przedstawiający Ukrzyżowanego według Rubensa.

W zakrystyi portrety królów i dobrodziejów klasztoru, bogate aparata kościelne, srebrne wota, między

które mi zasługują na uwagę pamiątkowa srebrna tablica z widokiem Lwowa ofiarowana przez miasto po oblężeniu przez Chmielnickiego 1648 r.

Po lewej od głównego ołtarza poczawszy: Ołtarz Matki Boskiej z obrazem na tle złotem. Na ścianie zamkniętej nawę lewą: Ołtarz Ofiarowania Jezusa z dobrym obrazem Ołtarzowym. Przy pierwszym filarze w ołtarzu dobry obraz św. Franciszka. Przy drugim w ołtarzu św. Króli, obraz Bożego Narodzenia (w stylu flamandzkim). na tym filarze od strony nawy gł. tablica pamiątkowa dobrodzieja kościoła Probuse Barczewskiego († 1884). Przy następnym filarze w ołtarzu duży obraz św. Bernarda na tle złotem. Od nawy gł. tablica pamiątkowa poety M. Romanowskiego († 1863). Na ścianie nawy ołtarz św. Barbary z obrazem tejże świętej zakrywającym obraz św. Stanisława Szczepanowskiego. Po lewej bocznego wejścia w krużganek klasztorny: Ołtarz św. Iwona z obrazem tegoż świętego.

W krużganku klasztornym na dole na ścianach duże obrazy stacyi Męki Pańskiej przypisywane w przeważnej części Łukaszowi Dolińskiemu. Nadto tutaj jako też i na piętrze znajdują się obrazy religijne i portrety. Z przedsiionka na dole wstęp do Archiwum aktów grodzkich i ziemskich.

Od kościoła Bernardyńskiego w prawo skwer ze studnią. Naprzeciw na rogu ul. Piekarskiej, hotel Metropol z kawiarnią, vis à vis hotel Krakowski. Pod l, 6. Jeneralna Komenda wojskowa. Obok hotel Warszawski.

Od kościoła Bernardyńskiego zwróciwszy się z placu na lewo w ul. Czarnieckiego, plac Cłowy (pl. L. M. 5). Przy nim po lewej nowo wybudowana (1884 r.) Strażnica pożarna (pl. 34 L. 5), z cegły w stylu średniowiecznym pokryta dachówką; po prawej zabudowanie otoczone murem, służące za komorę cłową mieści się w dawnym klasztorze PP. Bernardynek (pl. 35 M. 5). W dawnym kościele tychże służącym za magazyn, sklepienie i ściany pokrywają dotąd freski braci Stroińskich.

Róg ul. Czarnieckiego l. 8, i ul. Łyczakowskiej l. 1, kamienica w stylu empire z początku XIX. w.

Idąc w górę ul. Łyczakowską l. 4, nowy budynek c. k. Archiwum map. Z kamienie następnych odznacza się wielkością l. 24. Obok ostatniej wielkie zabudowania c. k. Szpital wojskowy, (pl. 129 N. 5), przerobiony z dawnego klasztoru i kościoła OO. Bonifratrów (założ. 1539, znies. 1784 r.) Obok nowy pawilon szpitalny izolowany zbud. 1891 r.

Powyżej pod l. 36, (pl. 124 O. 5). Szkoła miejska św. Antoniego (zbud. 1875 r.) ozdobiona na fasadzie gipsowymi popiersiami Piramowicza, Kopczyńskiego i Konarskiego. Naprzeciw:

Kościół św. Antoniego (pl. 125 O. 4), założony 1718 r. przez ks. Janusza Antoniego Wiśniewieckiego dla Franciszkanów, a po przeniesieniu tychże 1784 r. zmieniony na parafialny. Wnętrze jednonawowe (szer. 10·2 m.) sklepienie beczkowo z lunetami, z presbiterium (szer. 5·90).

Ul. św. Antoniego obok kościoła na lewo łączy się z ul. Kurkową. Przy ich zetknięciu (Kurkowa l. 33).

Kościół N. Sakramentu PP. Franciszkanek z klasztorem (pl. 126 O. 4). Zbudowany w latach 1876—88, (proj. J. Zachariewicza), na wzgórzu w pięknym stylu romańskim z dwukolorowej cegły (czerwonej i żółtej).

Wnętrze jednonawowe, sklepienie krzyżowe, posiada piękny główny ołtarz z alabastrowym tronem Wystawienia N. Sakramentu. Po lewej gotycki ołtarz Niepokalanego Poczęcia N. P. Maryi z posągami (dłuta Jadwigi hr. Łubieńskiej). W kaplicy po tejże stronie posąg św. Józefa (dar hr. Rzewuskiej przysłany z Rzymu). W przeciwległej kaplicy posąg św. Franciszka (dłuta Jadwigi hr. Łubieńskiej). Witraże presbiterium robione w Monachium. Galerya chóru ozdobiona symbolicznymi malowidłami na drzewie.

Do klasztoru PP. Franciszkanek przytyka na lewo l. 31 Zakład wychowawczy dla chłopców im. św. Antoniego, założony 1850 r. przez hr. Kaliksta Orłowskiego. Na prawo w przerobionych czynszowych domkach klaszterek:

PP. Karmelitanek bosych z kaplicą zbudowaną, w romańskim stylu 1890 r. (proj. J. Janowskiego). Obok zakład dla nieuleczalnych.

Od tyłu wznosi się szereg wzgórz, z których najbliższe Wysokiemu Zamkowi, zwane dawniej górą Lwa obecnie Piaskową. U stóp dawny kościół św. Wojciecha (pl. 135 O. 3) dziś magazyn wojskowy. Na prawo wzgórze Łasku Cesarskiego (Łonszanówka) pamiętna pobytom cesarza Józefa II. 1786 r. i posągiem jego, dziś zniszczonym.

Szlak kolei elektrycznej w ul. Łyczakowskiej od kościoła św. Antoniego wyżej dochodzi do ul. św. Piotra (pl. P. R. 5, 6) przy której po Wystawie poprowadzoną będzie dalsza linia dla kolei elektrycznej. Ta linia boczna prowadzi do cmentarza Łyczakowskiego. W miejscu rozdziału:

Cerkiew św. Piotra i Pawła (pl. 121 R. 5) niegdyś kościół OO. Paulinów, założony w XVII. w. jednonawowy, skromna budowa pomalowana wewnątrz przed kilku laty.

Naprzeciw kościoła św. Antoniego na rogu ul. Głowińskiego po lewej szpital: **Sw. Zofii** (pl. 123 O. 5) założony staraniem Jadwigi Sapieżyny w 1878 roku (projekt J. Janowskiego). Obok wolno stojący pawilon zbudowany 1884 roku. W dalszym ciągu ul. Głowińskiego niżej prowadzi do: **krajowego Szpitala powszechnego** (pl. 122 O. 5) przerobionego z dawnego klasztoru OO. Pijarów założonego 1748 r. przez księdza biskupa Samuela Gło-

wińskiego. Obok ul. Pijarów nowo wybudowany gmach (pl. 120 O. 5, 6): **Klinika położnicza** (proj. Braunseisa). Następnie baraki wojskowe.

W ul. Piekarskiej, równoległej do ul. Łyczakowskiej, a łączącej ul. Pańską z cmentarzem Łyczakowskim z okolicznych gmachów zasługuje na uwagę l. 4 willa dawniej Richtera (proj. E. Kellera). L. 19 pałac hr. Siemieńskich, odbudowany w 1893 r. (proj. J. Lewińskiego i A. Wagnera). W górnej części:

Zakład XX. Zmartwychwstańców (pl. 119 O. 6) z kościołem zbud. w 1887 r. (proj. Ł. Bodaszewskiego i A. Zagórskiego). Wnętrze jednona-wowe w kształcie krzyża pomalowane w stylu romańskim. Ołtarz główny z marmuru, boczny z drzewa, okna barwne.

W sąsiedztwie Przytulisko dzieci im. św. Józefa założone przez Hallerową 1870 r.

Naprzeciw dom hr. Comello z pięknym ogrodem. Obok okazałe gmachy (pl. 118 O. 6). **Wydziału medycznego** (proj. Braunseisa) i baraki wojskowe, a za nim na wzgórzu ślady dawnych szanieców tureckich z 1672 r.

Boczna Piekarskiej ul. Sakramentek prowadzi do placu, przy którym:

Kościół PP. Sakramentek (Pl. 116 N. 6) z klasztorem. Zbudowany 1718 r. przez Franciszka Cetnera, Stanisława Leszczyńskiego i Helenę Czwertyńską. Kościół stał niedokończony od 1743 do 1881 r., w którym budowę na nowo rozpoczęto (proj. A. Minasiewicza).

Od kościoła PP. Sakramentek ul. Gosiewskiego na ul. Jana Kochanowskiego (Na Rurach). Przy niej

1. 33 **Szkola weterynaryi** (pl. 117 N. 7) i staw zwany Szumanówką, dzierżawiony przez Towarzystwo Łyżwiarskie. Ulica ta prowadzi do ulubionego miejsca wycieczek: Pohulanki z browarem Kleina, Łasku Węglińskiego i Cetnerówki (pl. R. 8, 9).

W równoległej ul. Zielonej zwracają uwagę wille 1. 22 (hr. Zamoyskiego), 1. 13 (hr. Russockiego) zaś 1. 7:

Kościół ewangelicki (pl. 113 M. 6). Pierwotnie kościół katolicki założony około 1685 r. dla OO. Dominikanów. Odrestaurowany 1878 r.

Naprzeciw **Zakład sierót miejskich** (pl. 112 L. 7) założony w 1855 r. i szkoła miejska **im. Elżbiety** (pl. 114 M. 7). W bocznej Jabłonowskiej koszary piechoty (pl. 111 L. 7) dawniej pałac książąt Jabłonowskich, który rząd kupił 1778 r. Ulica ta wychodzi na ul. Stryjską, św. Zofii, z kądem dojazd do Wystawy.

Przy ul. św. Zofii: **Szkoła im. św. Zofii** (pl. B. 7. L. 9), dalej:

Kościół św. Zofii (pl. 146 C. 4) (w łasku Zofijówka na Stryjskiem) założony około 1614 r. przez Zofię Hanlową, wspominany jako prebendyalny 1765 r. Należy do PP. Sióstr Miłosierdzia, otwierany parę razy w roku. Wewnątrz jednonawowy, z barwnymi oknami postaci świętych.

Cmentarze lwowskie.

Największym i najpiękniejszym na wzór parku założonym jest:

Cmentarz Łyczakowski w stronie południowo-zachodniej miasta, dzielnicy IV. (pl. P—S. 7)

Już 1567 r. chowano zmarłych w tem miejscu, lecz nadaremnie szukalibyśmy śladów pomników wcześniejszych nad koniec XVIII. i początek XIX. w. Dzisiejszy kształt i obszar pochodzi z 1855 i 1861 r. Piękne rozprorowadzone drożyny i ścieżki są ocienione drzewami, na tle których w porze wiosennej i letniej smętne odbijają się pomniki grobowe. Nie brak w nich utworów prawdziwie artystycznych. Najdawniejsze znajdują się w środkowej części cmentarza w sąsiedztwie kaplicy Borkowskich i Krzyżanowskich.

Bramą zbudowaną z ciosu w stylu gotyckim wstępuje się na wolne miejsce, przy którym wznoszą najokazalsze kaplice a mianowicie:

1. Krzeczunowiczów i Suchodolskich, wykonana z cegły niewyprawianej i kamienia w stylu romańskim (proj. Fr. Pokutyńskiego). Jest to największa dotąd z kaplic na cmentarzu Łyczakowskim.

2. Kisielków obok poprzedniej.

3. Adamskich w pojedynczym stylu romańskim

Po prawej:

4. Grób Zborowskiego († 1870) z rzeźbą przedstawiającą spoczywającą postać uczonego prawnika na księgach (dłuta Stanisława Kurzawy i Juliana Markowskiego)

Zwracając się w stronę prawa:

5. Kaplica Baczewskich, w stylu renesansowym z kopułą, z 1882 r. z cegły, tynkowana (proj. J. Schulza). Obok:

6. Kaplica Morowskich i Łodyńskich w stylu renesansowo gotyckim, zbudowana 1883 r. (proj. J. Schulza) z cegły, tynkowana. Obok:

7. Grób Włodzimierza Barwińskiego (ur. 1850 † 1885) z brązowym posągiem ruskiej dziewczycy z pochodnią (przez R. Lewandowskiego).

Naprzeciw:

8. Grób literaty i poety ruskiego Markjana Szaszkiewicza, (ur. 1811 † 1843).

9. Grób Torosiewicza (ur. 1784 † 1869.) założyciela zakładu wychowawczego dla uczniów obrz. orm.

Przedstawia siedzącego dobroczyńcę, przy nim dwoje dzieci. Wykonany z piaskowca 1874 r. (dłuta Edmunda Jaskólskiego).

W południowo-zachodniej części cmentarza zwracając się na prawo:

10. Grób Marcelego Ciemirskiego († 1885 r.) z piaskowca Uskrzydłony geniusz z urną unosi się nad skałą z podobizną zmarłego, (dłuta Juliana Markowskiego).

11. Grób Ludwików Markowskich z piaskowca. Nad spoczywającą na łożu śmierci postacią kobiety unosi się geniusz, (dłuta Juliana Markowskiego 1887 r.).

O podał po prawej:

12. Grobowiec T. Lewakowskiego w kształcie obelisku z dwoma siedzącymi postaciami kobiecemi z białego marmuru, (dłuta T. Dykasa).

13. Grobowiec Weteranów z 1831 r. z piaskowca w kształcie sarkofagu, na którym leży czapka ułańska, a nad nią unosi się orzeł polski (z pracowni Henryka Periera).

Niedaleko:

14. Grób Jana Dobrzańskiego († 1886) w kształcie obelisku z piaskowca z płaskorzeźbą marmurową popiersia zmarłego (z pracowni H. Periera).

15. Grobowiec Krzeczunowiczów przedstawia edikulę z piaskowca, na sarkofagu siedzi postać niewieścia z lampką, z marmuru kararyjskiego (dłuta T. Dykasa).

16. Grobowiec barona Haydla z kamienia i marmuru w kształcie frontonu świątyni starożytnej, (dłuta Leonarda Marconiego, proj. J. Schulza).

17. Kaplica Barczewskich z kamienia w stylu romańskim z kopułą okazałych rozmiarów. Najpiękniejsza z kaplic cmentarza (z pracowni Leopolda Schimsera, proj. Władysława Halickiego).

18. Grobowiec Leopolda Rothlendera (Rolanda) zasłużonego miastu obywatela, (proj. M. Kowalczuka).

19. Kaplica Bilińskich żony fundatora Zakładu dla nieuleczalnych, w stylu późno-romańskim (proj. M. Kowalczuka z pracowni L. Schimsera).

20. Grób Czajkowskich z granitu i piaskowca, w stylu gotyckim (proj. J. Zachariewicza z pracowni L. Schimsaera).

21. Grób Lityńskich i Szembeków z brązowym posągim Matki Boskiej z dzieciątkiem, (przez Zwölfera z Wiednia). Opodal skromna:

22. Kaplica Maurycego hr. Dzieduszyckiego (ur. 1813 † 1877) uczonego, historyka i literata. Następnie

23. Grobowiec Zachariewiczów z piaskowca, z urną na dużym postumencie, w stylu renesansowym ozdobny płaskorzeźbą chóru aniołów na stronie frontowej; (proj. Juliana Zachariewicza z 1874 r.).

Zachodnią stroną głównej aleji po prawej:

24. Grób Karola Szajnochy (ur. 1818 † 1868) w kształcie obeliska z nyzą, w której popiersie głośniego historyka i literata, na obelisku usiadł orzeł polski, u stóp tegoż siedzące postacie przedstawiają historię i literaturę. Z piaskowca (dłuta Parysa Fillipiego i Abła Périera). Nieco w głębi:

25. Grób Józefa Śmiechowskiego († 1875) majora wojsk polskich z 1831 r., generała z 1863 r. z piaskowca w formie steli, na której spoczywają trofea wojskowe z unoszącym się orłem polskim.

Południową stroną aleji, po prawej:

26. Grób Dzierzkowskich i Rudzkowskich kryjący zwłoki Józefa Dzierzkowskiego (ur. 1807 † 1865) literata i powieściopisarza, zaznaczony pojedynczym kamiennym krzyżem. Nieco wyżej przy bocznej drodze po prawej, odsunięty od głównej drogi:

27. Grób Grabińskich z piaskowca. Przedstawia anioła śpiącego pod krzyżem (dłuta Parysa Fillipiego).

Wyżej z kraju:

28. Grób Paparów: Stanisława († 1860), i Pauliny († 1868) z piaskowca. Przedstawia spoczywająca postać niewiasty na sarkofagu (dłuta Stanisława Kurzawy). Opodal wgłębi w stronie południowej przy ścieżce:

29. Grób Honoraty Borzęckiej (ur. 1775 † 1858) współzałożycielki zakładu wychowawczego pod opie-

ką św. Antoniego. Przedstawia podnoszącą się postać kobiecą na postumencie gotyckim z piaskowca (dłuta Cypryana Godebskiego). Wróciwszy na główną aleję wyżej grobu Paparów po lewej:

30. Grób Augusta Bielowskiego (ur. 1806 † 1876) historyka i poety, oznaczony pojedynczym kamiennym obeliskiem. Wyżej na lewo:

31. Grób Miączyńskich z piaskowca w kształcie groty, w której geniusz śmierci klęczy nad umarłą (Maryą Miączyńską † 1866) podtrzymując jej głowę; (dłuta Parysa Phillipiego). Na lewej ścianie groty wiersz przez K. U.

»Gdy ją anielskie odwołały hasła,
W jutrzence życia błysnęła i zgasła.
Ach! jakże różny niesie Twój zgon skutek,
Radość niebiosom, a rodzicom smutek«.

32. Grób dzieci Miączyńskich z piaskowca. Przedstawia dwoje dzieci wznoszących się do nieba (dłuta Juliana Markowskiego). Wyżej tuż przy drodze po lewej:

33. Grobowiec Lipińskich: Alojzego († 1887) słynnego muzyka i Karola († 1880), w kształcie wyniosłego czworogramu. Obok po lewej:

34. Grób poety Karola Balińskiego (ur. 21. maja 1817, † 18 stycznia 1864), w kształcie skromnego kamienia grobowego otoczonego żelaznym ogrodzeniem.

W północno-wschodniej stronie głównej aleji na prawo:

35. Grób Walerego Łozińskiego (ur. 1837 † 1861) literata i powieściopisarza w kształcie steli z podobizną zmarłego uwieńczoną bluszczem. Nad stelą unosi się orzeł polski. Z piaskowca (dłuta Abła Periera).

W stronie północnej na dół poniżej na prawo:

36. Grób Henryka Schmitta (ur. 1818 † 1885) historyka i pedagoga, w kształcie granitowego obeliska, z popiersiem zmarłego. Dochodząc do placu głównego po prawej:

37. Grób Krówczyńskich z siedzącym aniołem na skale z załamanymi w rozpacz rękami. Z piaskowca (dłuta Tadeusza Baracza 1878 r.).

38. Grób Jabłonowskiego w kształcie granitowego obeliska z popiersiem zmarłego. Po lewej opodal kaplicy Krzczunowiczów:

39. Grobowiec Mierów w formie ściętej piramidy z ciosów granitowych (z pracowni Leopolda Schimsa).

40. Grób Seweryna Goszczyńskiego (ur. 1803 † 1876) poety, wieszcz, patrioty i żołnierza wojsk polskich z 1831 r. Postać poety olbrzymich rozmiarów siedzi na wysokim piedestalu. Z piaskowca (dłuta Juliana Markowskiego).

W środkowej części cmentarza przy głównej alei w kierunku północno-wschodnim:

Po prawej nieco odsunięty:

1. Grób Artura Grottgera (ur. 1837 † 1867). Klęcząca postać niewieścia pod krzyżem. z piaskowca (dłuta Abła Periera i Parysa Fillipiego). Obok:

2. Grób Józefa hr. Kalinowskiego († 1825) generała wojsk polskich. W kształcie kapliczki gotyckiej.

Po lewej wyżej:

3. Grób Wacława Zaleskiego (ur. 1800 † 1849) znanego w literaturze polskiej pod pseudonimem »Wacława z Oleska«. Namiestnika Galicji (1848—1849). Wysoki słup z piaskowca, ozdobiony gotycką ornamentacją.

Po prawej:

4. Grobowiec Mateusza Bauera († 1855). Grupa matki z dzieckiem na ręku, przy niej po lewej dwie córki, po prawej dwóch synów. Z piaskowca (dłuta Jana Schimsa).

5. Grób Macieja Ramacha († 1883). Siedząca postać niewieścia pod obeliskiem, z piaskowca (dłuta Juliana Markowskiego).

6. Grób Antoniego Schimsa (ur. 1790 † 1838) artysty-rzeźbiarza. Kamienny obelisk na podstawie z wypukłorzeźbą postaci kobiecej przy urnie, (dłuta Pawła Eutelego). Kilkanaście kroków wyżej z tej strony:

7. Grób Jana Nep. Kamińskiego (ur. 1777 † 1855). Obelisk granitowy z wypukłorzeźbą podobizny literata, artysty i poety. Na odwrotnej stronie obelisku wiersz:

»Nie przestańcie wy uczeni
Siać ziarna mądrości,
Choć się teraz nie rozpleni,
Zejdzie w potomności«!

Nieco w głębi w stronie południowej:

8. Grób Karola Kiste († 182 ?). Stojąca postać kobieca przy urnie, przy której anioł śmierci gasi pochodnię, (dłuta Antoniego Schimsaera).

9. Grób Antoniego Amora hr. Tarnowskiego († 1843) przedstawia śpiącego lwa na postumencie, z piaskowca (dłuta Pawła Eutelego).

W części środkowej od strony północno-wschodniej poczynając od placu wstępnego:

1. Grób Katarzyny Chaudoir († 1821) z geniuszem śmierci gaszącym pochodnię życia. Postać anioła zwrócona w stronę wchodnią. Z piaskowca (dłuta Antoniego Schimsaera). Obok:

2. Grób Stöckelmaiera († 1877) Siedząca postać kobieca z otwartą książką. z piaskowca (dłuta Abła Periera).

Nieco wyżej po lewej:

3. Grób Żarskich. Klęcząca postać niewieścia, po bokach dwie trumny i słup z urną wieńczoną przez geniusza, z wapniaka (dłuta Parysa Fillipiego).

W tyle kaplicy Krzczunowiczów powyżej:

4. Grobowiec Hoffmanów utworzony z kilku grobów ozdobionych postaciami alegorycznymi i pomnikami z rzeźbą, (dłuta Jana i Antoniego Schimsaera).

5. Grób Voglów w kształcie obelisku. na którym wyrte są dwa geniuszki złączone w uścisku. Nad głowami gwiazdzista korona.

6. Kaplica hr. Borkowskich w stylu renesansowym z początków XIX. w. Dwa posągi geniuszów stoją przy fasadzie frontowej.

7. Grób Franciszka hr. Hauera († 1822) gubernatora Galicyi. Duża grupa stela z dwoma lwami jeden śpiący, drugi czuwający.

8. Grób rodziny Fraenklów. Weigla i Breuerów, przedstawia prowadzoną przez geniusza śmierci postać kobiecą, za którą postępuje geniusz życia ze zgaszoną pochodnią. Z piaskowca (dłuta Antoniego Schimsaera).

9. Groby Schabingerów: Jeden przedstawia grupę trzech postaci, z których geniusz śmierci wkłada gwiazdzistą koronę na głowę zmarłej (Julianny z Schabingerów Newater), a geniusz życia wskazuje na palmę zwycięstwa. Drugi (Teresy Schabinger). Łącząca postać przy postumencie z urną (dłuta Hartmanna Wittwera).

10. Grób Maryi Anny Ponińskiej († 1797). Na kamiennym postumencie duży posąg Matki Boskiej N. P., (dłuta Hartmanna Wittwera).

Po lewej od poprzednich w głębi:

11. Groby Hausnerów: Jana († 1822) przedstawia postument ozdobiony po rogach geniuszami podpierającymi czworoboczną urnę ubraną łabędziami. Grób Jana syna poprzedniego († 1811), w kształcie dużej steli z wypukłorzeźbą portyku o trzech słupach jońskich.

Wyżej znajduje się drewniana altanka, przed którą:

12. Grób F. H. Richtera († 1883). Anioł kreśli znak krzyża na skale, z piaskowca (dłuta Juliana Markowskiego).

13. Grób Mani Pietraszewskiej, przedstawia anioła nad grobem, z piaskowca (dłuta Stanisława Kurzawy).

14. Grób A. Kliebschera († 1828). Okrągły ołtarz ofiarny, przy którym klęczy postać kobieca w greckim stroju, (dłuta Antoniego Schimsaera).

15. Grób Emanuela Ilskiego († 1833). Grecka stela z wypukłorzeźbą siedzącej kobiety przy słupie z urną.

16. Grób Heleny Dudek. († 1848). w formie obelisku z wypukłorzeźbą Matki Boskiej otoczonej główkami aniołków, (dłuta Pawła Eutellego).

17. Grób Rozalii Mereniewskiej († 1819). Geniusz przy urnie postawionej na postumencie z wypukłorzeźbą sceny pogrzebowej przy sarkofagu.

18. Grób Joanny z Ruszkowskich Bagghofwund (182?). Kamienny sarkofag z wypukłorzeźbami na ścianach węższych (pobożności i miłości) na szerszej dwu geniuszków trzymających zawieszony wieniec, (dłuta Antoniego Schimsera).

19. Kaplica Krzyżanowskich przerobiona z dawnej Cetnerowskiej z cegły testowanej, w stylu gotyckim (proj. J. Lewińskiego i J. Kudelskiego).

Cmentarz Grodecki. W stronie południowo-zachodniej miasta dzielnicy II. (pl. B. C. 6, 7) istnieje od XVII. w., a od lat 20, nie chowają na nim umarłych. Na tym cmentarzu opuszczonym i zniszczonym, znajdujemy kilka grobów z pomnikami będącymi lepszymi utworami rzeźby jak :

Po prawej :

Distla (przez P. Eutelego) przedstawia geniusza śmierci i postać kobiecą pod krzyżem. Jana Machana († 1824) i jego córki Józefy († 1815). Dzieci Machana (1800) z przedstawieniem postaci kobiecej przy uwieńczonej urnie. Tu pod jednym z pomników znajdujemy wiersz :

»Przechodniu stań na chwilkę, uczcij te ostatki
Tu płaczą syny, córki dobrej matki.

Wszystko co najdroższego mieli w tym grobie
[się mieści,
Śmierć mi wszystko zabrała, nie wzięła boleści«.

Pośrodku cmentarza wznosi się okazały w stylu barokowym pomnik Arcybiskupów ruskich z koroną i gwiazdą na szczycie.

Z dalszych: Jana Nikitscha († 1837) przedstawia postać kobiecą z dzieciątkiem przy postumencie z urną, Ulatowskiego († 1836), postać kobiecą z lampką przy postumencie z urną. Daréeów († 1820) stela z urną z wypukłorzeźbą sceny ofiarnej. Pomniki w duchu grobowców dłuta Schimserów na cmentarzu Łyczakowskim.

Oprócz tych posiadał Lwów :

Cmentarz na Paparówce na północnym stoku góry zamkowej, (pl. M. N. 1), nad magazyna-

mi dworca Podzamecza. Większa część jest zabrana pod budowę dworca kolejowego, pozostała jest zupełnie zniszczoną.

Stary cmentarz izraelicki przy ul. Rappaporta przy szpitalu izraelickim (pl. G. 3) z wieloma nader gęsto rozsianymi kamiennymi płytami grobowymi pionowo ustawionymi, sięgającymi daleko wstecz.

Cmentarz Stryjski, rozszerzony 1880 r., w stronie południowej miasta w dzielnicy I. (pl. H. J. 9), zamknięty 1893 r.

Dawniejszy cmentarz Stryjski znajdował się w północnej stronie parku Stryjskiego (pl. K. L. 8), pomiędzy ul. Henryka Dąbrowskiego, Stryjską i Puławskiego, obecnie w przeważnej części zabudowany, prywatnymi budynkami.

Obecnie do grzebania zmarłych oprócz cmentarza Łyczakowskiego służy:

Cmentarz Janowski nowozałożony (1888), przy ulicy Janowskiej, (pl. A. B. 1, 2), przed rogatką Janowską.

Nowy cmentarz izraelicki w stronie północno-zachodniej miasta (pl. C. 1) z wieloma okazalszymi pomnikami.

VII. Powszechna Wystawa krajowa r. 1894 we Lwowie.

Podali T. Merunowicz i M. Kowalczuk.

Jedno ze zgromadzeń wystawców w 1877 r. powzięło uchwałę, wyrażającą zdanie, iż wystawy krajowe powinny odbywać się w Galicyi co lat 10 w tym celu, ażeby podawały możność stwierdzania osiągniętych rezultatów na drodze kulturnego rozwoju kraju.

W myśl tego programu urządzoną została najbliższa wystawa krajowa w 1887 r. w drugiej stolicy kraju w Krakowie, a następnie przypadałaby kolej znowu na Lwów — ale dopiero na rok 1897.

Czemuż przyspieszono ten termin — czemu urządzono wystawę krajową już teraz, w roku 1894?

Zaprawdę nie stało się to bez powodów wszechstronnie i głęboko rozważonych, w przekonaniu, iż to przedsięwzięcie przyniesie krajowi rzeczywisty i doniosłej wartości pożytek. Wszakżeż taka wystawa, jak ona obecnie przedstawia się na wzgórzu Stryjskiem, w naszych stosunkach nie mogła być urządzoną inaczej, jak tylko przy chętnem, jednomyślnem i ofiarnem współdziałaniu całego kraju, wszystkich warstw ludności.

U nas bowiem nie ma kapitalistów, którzyby chcieli — jak to gdzie indziej się dzieje, urządzić podobną wystawę jako przedsiębiorstwo spekulacyjne,

którego głównym celem byłoby osiągnięcie możliwie najwyższych zysków od włożonego kapitału.

Taka wystawa, to także nie jest „kosztowną zabawką” — jak niektórzy sądzą. Chociaż bowiem dyrekcyja dla pokrycia olbrzymich kosztów jej urządzenia, ażeby zachęcić jaknajliczniejsze masy publiczności do jej zwiedzania, musiała postarać się o rozrywki, fontanny, dekoracye, muzyki, to jednak właściwy cel wystawy jest o wiele wznioślejszy i poważniejszy.

Zgromadzenie przedstawicieli wszystkich okolic kraju, wszystkich warstw ludności, wszelakich zawodów, zwołane na dzień 29 czerwca 1892, jednomyślną i z rzadkim zapalem powziętą uchwałą, postanowiło urządzenie we Lwowie „Powszechnej Wystawy krajowej” w roku 1894, a wydana wkrótce potem odezwa komitetu wykonawczego określa cel jej w sposób następujący:

„Wystawa powszechna krajowa ma być świadectwem naszej pracy i obrazem naszego dorobku, ma ona przynieść i przyniesie też niewątpliwie znaczny zysk ekonomiczny dla kraju, a przemysłowi i rękodzielnym naszym otworzy bogate źródło materyalnych korzyści.

„Bez uroszczeń i bez złudzeń, przeciwnie, z całą odwagą prawdy, ale i z całą wiarą w siebie samych, w uczciwość naszych usiłowań i w zasoby naszego kraju, mamy się wszyscy, wszyscy bez wyjątku, złożyć na obraz tego, co znaczymy, co umiemy, co mamy.

„Uczyńmy wszyscy wszystko, aby i swoi i obcy znaleźli w niej miarę naszego postępu i naszej żywotności, aby świadczyła i swoim i obcym, i życzliwym i nieżyczliwym, że kroczymy statecznie naprzód, do światła i siły!

„Na wystawie tej poznają nas obcy, co wiele znaczy; poznamy sami siebie, co dużo więcej znaczy. Nie będzie nam wstyd naszych niedostatków, bo one nie zawsze przeciw nam, a pod niejednym względem za nami świadczyć będą — a jeśli Wystawa ten jeden tylko odniesie skutek, że kraj nabędzie rozumnej świadomości samego siebie, to pożytek już z niej będzie i wielki i płodny w dodatnie następstwa,

„Wystawa objąć ma cały obszar naszego społecznego życia: od twórczości artysty aż do trudu rolnika, od owoców badawczej inteligencji aż do domorodnego wyrobu wieśniaczej dłoni — wszystkie też warstwy i wszystkie zawody kraju powołane są do czynnej pomocy w dziele, które swoją zbiorową a organiczną całością niechaj da dowód, że tworzymy organizm z przyszłością.

„Miłość kraju poczęła to dzieło, honor i pożytek kraju będą hasłem pracy nad jego szczęśliwem dokonaniem.“

Cesarz przyjął protektorat nad Wystawą, gdy Sejm krajowy, władze państwowe, wszystkie najpoważniejsze instytucje publiczne zbiorowo, jak niemniej także najrozmaitsi przedstawiciele wszelakich warstw społecznych poparli czynnie to przedsięwzięcie bądź datkami pieniężnymi, bądź udziałem bezpośrednim w urządzeniu Wystawy. To jest dowodem niezbitym że Wystawa tegoroczna przychodzi do skutku nie dla zabawy, ani dla jakichkolwiek widoków partykularnych, ani też dla zaspokojenia próżnej miłości własnej mniej lub więcej licznego grona wystawców, ale że ci wszyscy, którzy poświęcają trud swój i pieniądze na jej urządzenie, i bez wahania ofiarowali swoją firmę dla podniesienia jej powagi ufają, że Wystawa przyniesie krajowi odpowiednie do wyłożonego trudu i kosztów, korzyści moralne i ekonomiczne.

Na czele komitetu głównego zajmującego się urządzeniem Wystawy stoi książę Adam Sapieha; jeneralnym dyrektorem Wystawy jest poseł dr. Zdzisław Marchwicki.

Koszta urządzenia Wystawy obliczone są w przybliżeniu na 600.000 zł. wa., z czego znaczną część pokrywają zasiłki ze skarbu publicznego kraju i państwa, ze strony reprezentacyj miast i powiatów, rozmaitych stowarzyszeń i zakładów publicznych, a wreszcie ofiary poszczególnych osób prywatnych.

Wystawa urządzoną jest w prześlicznym położeniu na wzgórzu Stryjskiem, na terenie obejmującym przeszło 30 morgów obszaru, który jednak potrzeba było znacznym kosztem przez odpowiednie wykopy i nasypy, regulację ścieku wód i t. d. przysposobić dla celów Wystawy. Ale też śmiało można powiedzieć, że malowniczością położenia mało która ze znanych nam wystaw może mierzyć się z naszą. Ma ona trwać od 1 czerwca do 1 względnie 15 października, i dzieli się na następujących 34 grup specjalnych, z których każda ma własny komitet urządzający i także odrębną komisję sędziów:

- Grupa I. obejmuje: Rolnictwo, ziemiopłody, narzędzia rolnicze, melioracye rolne i przemysł rolniczy, a pomieszczoną jest w pawilonie l. 34 (patrz plan sytuacyjny wystawy). Kółka rolnicze posiadają osobny pawilon l. 35. Ministerium rolnictwa także w osobnym pawilonie l. 30. Częściowo w pawilonach: arcyksięcia Albrechta l. 7, hr. Andrzeja Potockiego l. 85, ks. Eustachego Sanguszki l. 56, szopa l. 47.

- Grupa II. Chów koni w budynkach stajennych l. 37, pawilonach stajennych: br. Brunickiego l. 38, br. Romaszka-
na l. 39, hr. Siemieńskiego l. 50.
- „ III. Bydło, owce, trzoda chlewna,
i drób rozmieszczone będą w bu-
dynkach stajennych l. 37.
- „ IV. Ogrodnictwo ozdobne i warzywne,
sadownictwo i pszczelnictwo
w trzech cieplarniach l. 2, l. 2a i 2b
miejsce w około, w pawilonie Woliń-
skiego et Kaczyńskiego l. 95.
- „ V. Leśnictwo i przemysł leśny w al-
tanie Towarzystwa leśnego i miejscu
w około l. 72. W pawilonach: Mini-
sterstwa rolnictwa l. 30, br. Poppe-
ra l. 44, państwa Brody l. 53, Ło-
wieckim l. 54. Gródla l. 74, w szopie
tartakowej l. 47a. Częściowo w pawilo-
nach arcyksięcia Albrechta l. 7, Fun-
dacyi Skarbkowskiej l. 22. hr. An-
drzeja Potockiego l. 85 i ks. E. San-
guszki l. 56.
- „ VI. Łowiectwo, okazy zwierząt łow-
nych, broń i przybory łowieckie,
psy, w pawilonie l. 54.
- „ VII. Rybołówstwo w aquarium l. 69
z chatą rybacką l. 70.
- „ VIII. Górnictwo, hutnictwo, produ-
kcyja mineralna, kamieniarstwo, w pa-
wilonach: gł. przemysłowym l. 10,
Ministerstwa skarbu l. 45, arcyksię-
cia Albrechta l. 7, Lityńskiego l. 8.

- Grupa IX. Nafta, wosk ziemny, destylarnie nafty, fabryki cerezyny, asfalt, smary mineralne. etc. w kilku zabudowaniach l. 78.
- „ X. Wyroby młynarskie, gorzelniane, browarniane, cukrownicze likiery, oleje roślinne. w pawilonach: gł. przemysłowym l. 10, hr. Mierowej l. 6, hr. Romana Potockiego l. 16, Zimmera l. 22a, Szolca l. 24, Bałłabana l. 25, Brandstättera l. 26, Czyńskiego l. 27, Tłumackim l. 42, Kisielkowskim l. 75, Kondratowicz et Proux l. 76.
- „ XI. Konserwy, pieczywa, mleczne wyroby etc. w pawilonach: gł. przemysłowym l. 10, mleczarni Cegielskiego l. 41, w restauracyi Baczyńskiego l. 83.
- „ XII. Przemysł domowy, szkoły i warsztaty zawodowe w pawilonach: Wydziału krajowego l. 19, Ruskim l. 58, hr. Dębickiego l. 60, Częściowo hr. Romana Potockiego l. 16, hr. Andrzeja Potockiego l. 85.
- „ XIII. Przemysł keramiczny, rury wodociągowe i kanałowe, wyroby kafli i naczyń kamionkowych, wyroby galanteryjne z marmuru, granitu, alabastru etc. w pawilonach: gł. przemysłowym l. 10 Częściowo hr. Andrzeja Potockiego l. 85, fabryki cementu Szczakowieckiego l. 93.

- Grupa XIV. Wyroby metalowe, ślusarskie, kowalskie, zegarmistrzowskie optyczne, platerowane, galwanoplastyczne, złotnicze etc. w pawilonie gł. przemysłowym l. 10.
- „ XV. Stolarstwo, ciesielstwo, bednarnstwo, tokarstwo i snycerstwo w pawilonie gł. przemysłowym l. 10.
- „ XVI. Przyrządy przewozowe i okazy lakiernictwa w pawilonie gł. przemysłowym l. 10.
- „ XVII. Przędza, tkaniny, farbiarstwo, krawiectwo, tapicerstwo, szmuklerstwo, powroźnictwo, wyroby pończoszkowe etc. w pawilonach: gł. przemysłowym l. 10, Rojowskiego (hafty humenowskie) l. 5, Towarzystwa ткаckiego w Korczynie l. 15, częściowo w pawilonie architektury l. 87.
- „ XVIII. Skóry, wyroby skórzane, z sierci, szczeci i rogu w pawilonie gł. przemysłowym l. 10.
- „ XIX. Papiernictwo w pawilonie gł. przemysłowym l. 10.
- „ XX. Produkta chemiczne, sztuczne nawozy, świece, mydła etc. Aptekarstwo w pawilonie balneologicznym (sanitarnym) l. 21.
- „ XXI. Hala maszyn, maszyny poruszane siłą wody, pary, gazu i elektryczności, pawilon l. 28.

- Grupa XXII. Urządzenia elektrotechniczne, drobne motory etc., pawilony: l. 31, Zieleniewskiego l. 32, fontanna świetlana l. 82.
- „ XXIII. Wystawa etnograficzna przedstawiająca życie ludu wiejskiego, w chatach: z okolic Sokala l. 61, z Podola lepianka walcowana l. 63, cerkiew ruska l. 64, chata tatrzańska l. 65, chata huculska l. 66, chałupa nadniestrzańska l. 67. Dwór szlachecki l. 68, okazy etnograficzne z Jaworowa w pawilonie hr. Dębickiego l. 60, z okolic ruskich w pawilonie ruskim l. 58.
- „ XXIV. Praca i zadanie kobiet w społeczeństwie, w pawilonie l. 59.
- „ XXV. Sztuki piękne t. j. Obrazy, rzeźby, zabytki starożytności, w pawilonach: sztuki l. 94, Matejki l. 89, Panorama w zabudowaniu l. 4.
- „ XXVI. Architektura, budownictwo, pomieszkania, przemysł artystyczny, w pawilonach: architektury l. 87, szkolnym l. 18 i 19 amerykańskim l. 91.
- „ XXVII. Muzyka, narzędzia muzyczne, sztuka dramatyczna, teatr, w pawilonach: gł. przemysłowym l. 10, hali koncertowej l. 23, sala muzyki l. 9, 79.
- „ XXVIII. Literatura, dziennikarstwo, okazy sztuki reprodukcyjnej, drukarstwo, litografia i giserstwo, w pawilonie dziennikarskim, l. 3 sprzedaż dzienników w pawiloniku l. 96.

- Grupa   XXIX. Szkolnictwo ludowe i średnie w pawilonie Namiestnikowskim l. 18, Uniwersytet i Politechnika w pawilonie l. 17, krajowe szkoły zawodowe, przemysłowe i uzupełniające w pawilonie Wydziału krajowego l. 19.
- „   XXX. Gimnastyka, towarzystwa gimnastyczne na boisku i zabudowaniach l. 51, 52, straż pożarna i pożarnictwo przy bramie l. 12.
- „   XXXI. Szpitale, zakłady dobroczynne, ubezpieczenia od wypadków, w pawilonach: sanitarnym l. 21, Fundacyi Skarbkowskiej l. 22. Urządzenia miejskie tj. regulacya, kanalizacya, oświetlenie, bruki etc. miast, w pawilonie miasta Lwowa l. 90.
- „   XXXII. Urządzenia komunikacyjne, kolejowe, tramwajowe, drogowe, przyrządy przewozowe, statystyka komunikacyi i handlu, w pawilonach: gł. przemysłowym l. 10, hali maszyn l. 28, Ministerstwa rolnictwa l. 30.
- „   XXXIII. Banki, kasy oszczędności, związki stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych etc. w pawilonie l. 57.
- „   XXXIV. Zbiór patentów na wynalazki, uzyskanych przez Polaków, w pawilonie gł. przemysłowym l. 10.

Opis budynków wystawowych.

Lewa strona środkowej alei, wstępując przez bramę główną:

1. Brama główna w stylu empire tynkowana (proj. Z. Gorgolewski, wykonał majster ciesielski J. Gryglaszewski).
2. Ciepłarnia konstrukcyi żelaznej (fabrykant Herman Fritsche z Lipska) dla pomieszczenia okazów grupy IV.
  - 2a. Ciepłarnia jak poprzednio (fabrykant M. G. Schott z Wrocławia)
  - 2b. Ciepłarnia K. Klimowicza.
3. Pawilon dziennikarski z drzewa szalowany od wewnątrz (proj. D. Krzyczkowski, wykonał J. Bałaban i W. Podhorodecki) dla pomieszczenia grupy XXVIII.
4. Panorama bitwy Racławickiej, konstrukcyi żelaznej, tynkowana i ozdobiona gipsaturą renesansową (proj. L. Ramuła, wykonał majster murarski K. Smoleński).
5. Pawilonik Rojowskiego dla pomieszczenia haftów humenowskich.
6. Pawilon młynarski hr. Mierowej.
7. Pawilon arcyksięcia Albrechta z drzewa w stylu góralskim (proj. Albina Prokopa, wykonany przez majstra ciesielskiego L. Petereka z Opawy). dla pomieszczenia wyrobów i produktów z Żywca.
8. Pawilony Lityńskiego (proj. J. Peroś) na pomieszczenie okazów farb, lakierów itp.
9. Pawilonik dla muzyki z drzewa (wykonał J. Gryglaszewski).
10. Pawilon główny przemysłowy (proj. Fr. Skowrona, wykonali majstrowie ciesielscy Z. Krykiewicz i J. Gryglaszewski, polichromię bracia Fleck) dla pomieszczenia grup VIII., X., XI., XIII., XIV., XIX.

11. Dom administracyi i biur technicznych wystawy w prywatnej willi wynajętej na czas wystawy.
12. Brama boczna od ul. św. Zofii, po obu stronach pogotowie pożarne i policyjne w pawilonikach.
13. Pawilon dla poczty i telegrafów.
14. Kawiarnia arabska w stylu arabskim B. Brzezickiego (proj. J. Peroś).
15. Pawilon Towarzystwa tkackiego w Korczynie (wykonał majster ciesielski H. Müller).
16. Pawilon hr. Romana Potockiego (proj. J. Cybulski, wykonał majster ciesielski Perediatkiewicz) dla pomieszczenia okazów fabryki likierów łańcuckich i sukna sieraczkowego.
17. Pawilon szkolny Uniwersytetu i Politechniki (proj. Z. Gorgolewskiego, wykonali majstrowie ciesielscy Z. Krykiewicz i J. Gryglaszewski).
18. Pawilon Rady szkolnej krajowej, zbudowany kosztem Namiestnika hr. K. Badeniego (w stylu renesansu niem. (proj. Z. Gorgolewski, wykonawcy poprzedni) dla pomieszczenia jednej części grupy XXIX. t. j. szkolnictwa ludowego i średniego.
19. Pawilon Wydziału krajowego (proj. poprzedni autor wykonał H. Müller) dla pomieszczenia z grupy XXIX. krajowych szkół przemysłowych, zawodowych i uzupełniających.
20. Restauracya (proj. i wykonanie J. Dolińskiego).
21. Pawilon sanitarny i balneologiczny (wykonali majstrowie ciesielscy Z. Krykiewicz i J. Gryglaszewski) dla grupy XX. i częściowo XXXI.
- 21a. Szpital polowy przenośny.
22. Pawilon fundacyi Skarbkowskiej w stylu szwajcarskim (proj. M. Kowalczyk, wykonał A. Perediatkiewicz) dla pomieszczenia wyrobów zakładu w Drohowyżu i produktów dóbr fundacyjnych.
- 22a. Pawilon cukierniczy J. Zimmera (sprowadzony z Wiednia od Tommasoniego).
23. Hala koncertowa ryglowa i wewnątrz wyprawiona z galeryami w około (proj. Fr. Skowron i K. Boublik, wykonał J. Doliński) dla grupy XXVII.
24. Cukiernia Szolca w stylu maurytańskim (projekt Z. Gorgolewskiego).

25. Pawilonik Sołkowskiego w Kryśowicach.
26. dtto Brandstättera.
27. dtto Czyńskiego z Jarosławia.
28. Hala maszyn, konstrukcyja z fabryki arcyksięcia Albrechta w Cieszynie. dla pomieszczenia maszyn krajowych i zagranicznych, grupa XXI.
29. Kotłownia dla hali maszyn.
30. Pawilon ministerstwa rolnictwa dla pomieszczenia okazów dóbr państwowych (proj. inż. Holzmüller, wykonał majster ciesielski J. Jun z Ustrzyk).
31. Drobne motory z ścian ryglowych (proj. biuro wystawy, wykonał J. Doliński).
32. Pawilon żelazny fabryki maszyn Zieleniewskiego z Krakowa.
33. Restauracya drugorzędna Fr. Schleichera.
34. Pawilon rolnictwa (proj. Z. Dobrowolski, wykonał majster ciesielski H. Müller).
35. Domek Kółek rolniczych. pokryty dachówką (proj. i wykonanie J. Lewińskiego).
36. Wieża wodna, budynek okrągły murowany z cegły i kamieni w stylu średniowiecznym (proj. M. Łużecki, wykonał J. Bałaban i W. Podhorodecki).
37. Stajnie dla pomieszczenia koni, bydła, trzody chlewnej, owiec etc. (wykonał H. Müller).
38. Stajnia br. Brunickiego z Zaleszczyk.
39. dtto br. Romaszkana z Horodenki.
40. Miejsce na wiatrak.
41. Mleczarnia Cegielskiego z Poznania.
42. Pawilon w stylu gotyckim cukrowni w Tłumaczu (proj. J. Bałaban i W. Podhorodecki i wykonał J. Boznański).
43. Miejsce dla firmy pod l. 46.
44. Pawilon Poppera dla okazów tartaku parowego z Wygody.
45. Pawilon ministerstwa skarbu dla okazów monopolu państwowego soli i tytoniu (proj. T. Hödl, wykonał majster ciesielski J. Śladek).
46. Pawilonik przeznaczony dla wyrobów maszyn rolniczych firmy Clayton et Shuttleworth.
47. Szopa na maszyny rolnicze (wykonał majster ciesielski K. Hroboni).

- 47a) Szopa na tartak parowy Exnera (wykonawca poprzedni).
- 47b) Szopy na paki przysłanych przedmiotów.
- 48. Magazyn i rampa kolei żelaznej.
- 49. Miejsce na małe pawiloniki.
- 50. Stajnia hr. Siemieńskiego-Lewickiego (proj. J. Lewiński, wykonał H. Gruber).

Prawa strona głównej alei poczynając od końca i zwracając się na prawo.

- 51., 52. Wieża, trybuny, boisko gimnastyczne (proj. biura wystawowego, wykonał H. Müller).
- 53. Pawilon państwa Brody, dla pomieszczenia wyrobów lasowych (wykonał majster ciesielski Boznański).
- 54. Pawilon łowiecki i leśnictwa dla grupy V. (proj. M. Łużecki, wykonał J. Doliński)
- 55. Pawilonik cegielni lwowskiej zwanej Stillerówka.
- 56. Pawilon marszałka krajowego ks. Eustachego Sanguszki dla pomieszczenia płodów i wyrobów dóbr książęcych (proj. K. Zaremba z Tarnowa).
- 57. Budynek związku stowarzyszeń zarobkowych, gospodarczych, kas oszczędności i banków (proj. i wykonanie J. Dolińskiego).
- 58. Budynek piętrowy ruski, dla etnografii i wyrobów Rusi galicyjskiej (proj. i wykonanie J. Lewińskiego).
- 59. Pawilon pracy kobiet (wykonał majster ciesielski J. Sladek pod kierunkiem biura wystawy).
- 60. Pawilon hr. Dębickiego z Jaworowa dla okazów przemysłu domowego i etnografii (proj. Mustachewicza, wykonał majster jaworowski S. Momrek).
- 61. Chata wiejska kryta słomą z okolic Sokala (wykonana przez wieśniaków z tamtych okolic).
- 62. Brama od ulicy Stryjskiej (proj. M. Łużecki).
- 63. Chata podolska, walcowana z gliny i pokryta słomą (wykonana przez wieśniaków z Podola).
- 64. Cerkiew drewniana z opulek sosnowych na węgły z trzema kopułami w stylu starodawnych galicyjskich cerkwi drewnianych (wykonana przez hucłów).
- 65. Chata tatrzańska, pokryta gontami (wykonana przez górali tatrzańskich).

66. Chata huculska, pokryta dranicami z gankiem wzdłuż chaty (wykonana przez tych samych co l 64).
- 67 Chata nadniestrzańska w słupy przegradzane chrustem, a wylepiona gliną, okaz najuboższej chaty galicyjskiej.
68. Dwór szlachecki wiejski (na motywach swojskich proj. J. Zachariewicza. wykonali majstowie ciesielscy Z. Krykiewicz i J. Gryglaszewski). Obok mają przyjsć chaty: krakowska i mazurska.
- 69., 70. Aquarium dla okazów ryb. obok chata rybacka pokryta trzcina i szuwarem (proj. i wykonanie J. Perosa).
- 71., 71a. Ryzy do spławiania drzew z gór i potok górski.
72. Altana gal. Towarzystwa leśnego z grządkami w około dla okazów leśnych.
73. Pawilon perfumeryi Górnego i Pilarskiego.
74. Budynek Grödlu dla pomieszczenia wyrobów tartakowych z okolicy Skolego.
- 74a. Masarnia Jankowskiego.
75. Altana z prętów żelaznych własność browaru Kiselki dla sprzedaży okazów wyrobów browarniczych.
76. Pawilonik w formie flaszki, postawiony przez Chaszewskiego reprezentanta firmy wyrobu koniaku Kondratowicza et Proux w Cognac
77. Jadłodajnia (Kosthalle) dla sprzedaży przekąsek śniadaniowych (proj. Z. Dobrowolski).
78. Pawilony, wieże i szopy nafcierskiego przemysłu w Galicyi
79. Nyża dla muzyki.
80. Kawiarnia (proj. biura wystawowego).
81. Trafiki i sprzedaż przyborów do palenia Niemojowskiego.
- 82 Fontanna świetlna elektryczna (proj. i wykonanie Krizika z Pragi i inż. Göbla).
83. Restauracya pierwszorzędna J. Baczyńskiego (proj. G. Peżański, wykonał J. Doliński).
84. Restauracya wiedeńska pokryta blachą (proj. Boublík, wykonał majster ciesielski H. Müller).
85. Pawilon Andrzeja Potockiego z Krzeszowic dla pomieszczenia płodów i wyrobów dóbr krzeszowickich (proj. Gorgolewski, wykonali Z. Krykiewicz i J. Gryglaszewski).

86. Budynek browaru Götza w Okocimie, styl niemiecki renesans (proj. T. Prylińskiego, wykonali J. Bałaban i W. Podhorecki).
87. Budynek architektury w stylu greckim o porządkach doryckich i jońskich (proj. Fr. Skowrona, wykonali J. Bałaban i W. Pohorodecki).
88. Wodotrysk wodny (proj. i wykonanie inż. Göbla).
89. Pawilon żelaznej konstrukcyi, wykładany dylami gipsowymi dla pomieszczenia obrazów mistrza Jana Matejki (proj. Fr. Skowron, konstrukcyę wykonali Piotrowicz i Schumann).
90. Pawilon miasta Lwowa dla okazów grupy XXXI. (proj. J. Hochberger, wykonał H. Müller).
91. Dom mieszkalny polsko-amerykański, obok 92 restauracya (proj. T. Mostowski, wykonał K. Hrobni).
93. Wieża w stylu średniowiecznym fabryki cementu z Szczakowej (proj. E. Gotthilf).
94. Pałac sztuki dla pomieszczenia zbiorów starożytności, dzieł sztuki pięknej, murowany budynek w stylu baroka włoskiego (proj. Fr. Skowron, wykonał Choloniewski).
95. Pawilonik kwiatowy Wolińskiego i Kaczyńskiego w stylu francuskiego renesansu późnego (proj. J. Peroś).
96. Kiosk dla sprzedaży dzienników.
97. Kantyna.
98. Brama wstępna do parku stryjskiego (proj. A. Zachariewicz).
99. Szlak kolei elektrycznej doprowadzonej do gł. bramy wystawowej (wykonała firma wied. Siemens et Halskie).
100. Szlak kolei żelaznej dla sprowadzenia i odwożenia materiałów i przedmiotów wystawowych.

Komunikacyę na placu wystawy, ułatwią znakomicie dwie linie kolejowe. Urządzoną zostanie przede wszystkim kolej wąskotorowa. Za punkt wyjścia dla niej obrano plac u lewego skrzydła pałacu sztuki Grzbietem wzgórza potoczy się ta kolej aż do krańców działu na-

fciarskiego, przebiegnie więc przestrzeń długości mniej więcej kilometra. Ztąd znów w prostej linii przewiezie pasażerów kolej napowietrzna (Luftseilbahn) na pole etnografii, co czyni dalszych 200 metrów.

Wystawy czasowe. W ciągu czteromiesięcznego trwania wystawy kraj. tj. w czasie od 1. czerwca do końca września b. r. odbywać się będą na placu wystawowym specjalne wystawy czasowe (okresowe), których terminy zostały już stanowczo przez dyrekcję naznaczone.

Należą tu:

1 Wystawa koni, która się odbędzie w czasie pobytu cesarza we Lwowie.

2. Wystawa bydła rozplodowego, mlecznego wraz z konkursem mleczności, opasowego i pociągowego z próbami pociągowymi od 21. do 27. czerwca.

3. Wystawa owiec i nierogacizny (sztuk opasowych i rozplodowych) od 8. do 12. czerwca.

4. Wystawa ptactwa domowego tuczonego i ozdobnego, królików itd. od 27. do 30. września.

5. Wystawa psów (krajowych i pozakrajowych) od 21. do 23. września.

6. Wystawa okresowa płodów rolniczych z roku bieżącego od 20 sierpnia do końca września.

7. Wystawy okresowe z zakresu sadownictwa i ogrodnictwa: a) od 1. do 10. czerwca. b) od 26. czerwca do 5. lipca, c) od 1. do 10. sierpnia. d) od 25. sierpnia do 10. września, e) od 24. do 30. września.

Pożądanem jest, ażeby projektowane w rozmaitych kołach zjazdu fachowe w czasie wystawy brały na uwagę porę pokrewnych im wystaw okresowych.

Osobna komisya ukończyła właśnie podjęte na szeroką skalę zabiegi celem zapewnienia publiczności przyjezdnej jak najdalej idących ulg kolejowych.

Aby umożliwić gościom dłuższy pobyt we Lwowie, postarano się o pozwolenie zakupna biletów powrotnych na pięć dni. W każdą niedzielę i święto dodatkowo kursować będą ze Lwowa o godz. 11.35 w nocy odchodzące pociągi lokalne w kierunku do Stryja aż po Sambor. Komunikacya między Krakowem z jednej strony, a Czerniowcami z drugiej, będzie bardzo dogodną. Mianowicie co soboty odchodzić będzie o godz. 9. wieczorem pociąg z Krakowa, a o 12. w nocy z Czerniowiec. Pociągi wrócą

na miejsce w niedzielę w nocy, pierwszy o godz. 11, drugi o 12. Do tych pociągów wydawane będą bilety po cenach zniżonych podług następującej taryfy: strefa 14. (251 kilometrów) 50 proc., 13. 40 proc., 12. i 11. 30. proc., 10. i 9. 20 proc., 8., 7. i 6. 10 proc. Dla szlaków bocznych zniżenie to samo. Dla pociągów osobnych wydawane będą cedułowe bilety powrotne, połączone z oddzielić się dającym kuponem, który stanowi bilet wstępu na wystawę.

Sprzedaż biletów zniżonych urządzoną będzie w Wiedniu, Bernie, Pradze, Cieszynie i Peszcie.

Skorowidz alfabetyczny.

	Str.
Adwokaci	32
Apteki	27
Architekci	36
Archiwa	20
Archiwum map	141
Arcybiskupstwo obrz. łać. budynek	119
„ „ „ gr. kat.	128
Arsenał królewski	114
„ „ „ miejski	116
Arsenał Sieniawskich	131
Asekuracje	37
Audyencye i posłuchania	48
Banki	38
Bank hipoteczny, budynek	135
„ „ krajowy „	134
„ „ kredytowy gal.	134
„ „ kredytowy ziemski	135
Bazar krajowy centralny	38
„ „ „ miejski targowy	121
Biblioteka hr. Baworowskiego	19
„ „ „ „ budynek	131
„ „ „ „ Dzieduszyckiego	17
„ „ „ „ Zakładu im. Ossolińskich	14
„ „ „ „ „ budynek	133
„ „ „ „ „ Pawlikowskich	19
„ „ „ „ „ Politechniki	19, 129
„ „ „ „ „ Uniwersytecka	18, 137
Biuro informacyjne kolejowe	1
„ „ c. k. Sądu krajowego i tabuli	107
Budynek c. k. Namiestnictwa	117
Castrum	107
Centralna stacya kolei elektrycznej	132

	Str.
Cerkwie	38
„ OO. Bazylianów, budynek	123
„ św. Ducha (seminarium gr.)	132
„ św. Mikołaja	122
„ nowa obok Narodnego Domu	107
„ św. Piotra i Pawła	142
„ św. Piatnicy (Paraskiewy)	124
„ Orientalna (gr. nieun.)	118
„ Wołoska pod tyt. Wniebowzięcia N. P. Maryi	114
Cetnerówka	144
Cmentarze	144
„ Grodecki	151
„ Izraelicki nowy	153
„ „ stary	152
„ Janowski	153
„ Łyczakowski	144
„ na Paparówce	152
„ Stryjski nowszy	152
„ „ stary	153
Cukiernie	7
Cytadela	131
Czerwony klasztor	118
Czytelnia akademicka	39
„ dla kobiet	39
Doktorowie wszech nauk lekarskich	28
Domy bankowe i kantory wymiany	9
Dom Fredrów	137
„ inwalidów wojsk.	125
„ narodny	107
„ Prokuratoryi skarbu	109
„ przytułku dla biednych	126
Domy zajezdne (hotele)	5
Dorożki i fiakry	2
Dworce kolejowe	1
Dyrekcya skarbu	135
Dzienniki i czasopisma	25
Filie pocztowe	8
Gimnazya	39
Gimnazyum Franciszka Józefa	137
„ IV.	129
„ niemieckie	119
Gmach c. k. Dyrekcyi skarbu	135

	Str.
Gmach banku hipotecznego	135
„ Politechniki	129
Gmach c. k. Sądu krajowego	137
„ sejmowy	133
„ Towarzystwa kredyt ziemskiego	135
„ „ gimnastycznego »Sokoł«	136
„ Uniwersytetu	136
„ wydziału medycznego	143
„ zakładu narod. im. Ossolińskich	132
Góra Franciszka Józefa (Wysoki Zamek)	12, 61, 142
„ Łysa Lwa (Piaskowa)	142
„ Sprawiedliwości (tracenia)	62, 126
„ Wronowska	61, 131
Grand Hotel	135
Hala targowa miejska	138
Handle delikatesów i pokoje do śniadań	6
Hetmańskie wały	137
Historia miasta	67—97
Hotele (domy zajezdne)	5
„ Grand-hotel (budynek)	135
„ Krakowski	140
„ Metropôle	140
„ Warszawski	140
Inspektorat miar i wag	40
Instytut Stauropigiański	115
„ chemiczno-mineralogiczny	137
Internat OO. Zmartwychwstańców	143
Inżynierowie, architekci i geometrzy	36
Izba handlowo-przemysłowa	138
Kamienice: Ambrożego Przychylnego	116
Anczewskich	100
Arcybiskupów łąć.	99
Bandinellego	100
Banku kredytowego	134
Brykczyńskiego	134
Gotycka (Sapiehów)	133
Korniaków (Sobieskiego)	99
Korytowskiego Felicjana	100
przy ul. Kraszewskiego	133
narożna ul. Łyczakowskiej	141
Massarich	99
przy ul. Ormiańskiej l. 28	109

	Str.
Kamienice : przy ul. Ruskiej l. 20	116
w Rynku l. 20	99
przy ul. Słowackiego	133
Towarzystwa asek. krak.	134
Kaplice	40
PP. Bazylianek	25
Ogrojcowa	105
PP. Karmelitanek	142
OO. Zmartwychwstańców	143
Kasa Oszczędności	134
Kasyno mieszczańskie	135
„ narodowe	40
„ wojskowe	137
Klasztory	40
PP. Bazylianek	25
OO. Bazylianów	123
PP. Benedyktynek łącz.	120
„ „ „ „ orm.	25
OO. Bernardynów	138
PP. Bernardynek	140
OO. Dominikanów	113
PP. Franciszkanek	141
OO. Franciszkanów	118
OO. Jezuitów	105
PP. Karmelitanek	142
OO. Karmelitów	118
SS. Miłosierdzia	120
OO. Misyjonarzy	125
PP. Sacre-Coeur	128
PP. Sakramentek	143
OO. Teatynów	118
PP. Teresyanek (SS. Opatrzności)	130
OO. Trynitarzy	136
OO. Zmartwychwstańców	143
Kastelówka	130
Kawiarnie	6
Klimat miasta	63
Klinika położnicza	143
Koleje żelazne	1
Komenda jeneralna	140
Koncerty	11

	Str.
Konsystorz metropolitalny obrz. łac.	23
„ „ „ grec.	24
„ „ „ ormiań.	25
Kortumówka	125
Kościóły :	45
Katedra obrz. łac.	100
„ „ grec.	127
„ „ orm.	108
Kościół św Anny	126
„ św. Antoniego	141
„ PP. Benedyktynek łac.	120
„ OO. Bernardynów	138
„ PP. Bernardynek	140
„ OO. Dominikanów	113
„ Ewangelicki	144
„ PP. Franciszkanek	141
„ OO. Franciszkanów	118
„ św. Jana Chrzciciela	122
„ OO. Jezuitów	105
„ PP. Karmelitanek	142
„ OO. Karmelitów	118
„ św. Kazimierza	120
„ św. Łazarza	131
„ św. Marcina	124
„ św. Maryi Magdaleny	130
„ N. P. Maryi Śnieżnej	121
„ św. Mikołaja	136
„ Ofiarowania N. P. Maryi	119
„ PP. Sakramentek	143
„ św. Wojciecha	142
„ Wszystkich świętych (Benedyktynek łac.)	120
„ św. Zofii	144
Koszary :	42
Czerwony klasztor	118
garnizonowe więzienie (pomisyonarskie)	125
w dawnym pałacu Jabłonowskich	144
żandarmeryi	131
Księgarnie	9
Kąpiele	7
Laboratorium chemiczne Politechniki	128
„ „ Uniwersytetu	137
Lasek „ cesarski (Łonszanówka)	61, 142

	Str.
Lasek Węgliński	144
Lekarze	28
Ludność miasta	64, 68
Łazienki św. Anny	133
„ Dyany	133
„ wodolecznicze Kisielki	8
„ „ Maryówka	8
„ „ dra Majewskiego	8
Łaźnia parowa Duchęńskiego	7
„ „ miejska	8
Magazyn zbożowy (dawny)	119
Magistrat w Ratuszu	98
Mieszkania prywatne	5
Muzea naukowe Uniwersytetu	21, 137
„ „ Politechniki	22, 129
Muzeum im. Lubomirskich	15
„ „ Dzieduszyckich	16
„ „ Przemysłowe	17
Namiestnictwo	117
Nazwa miasta	61
Notaryusze	35
Nowy świat	130
Obserwatorium astronomiczne	129
Ogród botaniczny	137
„ miejski	11
„ strzelecki	12, 118
Omnibusy	4
Opis budynków wystawowych	163
Pałace: Arcybiskupstwa obrz. gr.	128
„ „ obrz. łać.	119
„ „ obz. orm.	109
„ Gołuchowskich	127
„ Namiestnikowski	117
„ ul. Ossolińskich	132
„ Potockich	132
„ Sapiehów	132
„ Siemieńskiego	143
„ Ulanieckich (Biesiadeckich)	138
Park stryjski (Kilińskiego)	11
Piwiarnie i winiarnie	6
Plantacye miejskie	13
Pływalnia wojskowa	132

	Str.
Szpitala : krajowy powszechny	142
wojskowy	141
im. św. Zofii (dla dzieci)	142
Tabula krajowa	107
Taryfa posługaczy kolejowych	1
„ fiaków i dorożek	2
Teatr hr Skarbka	10, 107
„ letni	10, 119
Towarzystwa ubezpieczeń (asekuracye)	37
Tramwaj elektryczny	3
„ konny	3
Tytonie i cygara	7
Uniwersytet	21, 136
Urzędy	47
Wały Hetmańskie	13, 137
„ Gubernatorskie	13, 117
Wille: Bizanca	127
Jełowickich	131
na Kastelówce	130
Masłowskich	131
Potulickich	127
Rawskiego	127
Rychtera (dawniej)	143
Styki	127
Zachariewicza	131
Wydział krajowy (gmach sejmowy)	133
Wysoki Zamek (góra Franciszka Józefa)	12, 61, 142
Wystawa krajowa (powszechna)	154
Wystawa sztuk pięknych (nieustająca)	18
Zakłady kąpielowe	7
Zakład narodowy im. Ossolińskich	14
„ nieuleczalnych	142
Zakłady przewozowe i spedycyjne	9
Zakład sierót miejskich	141
Zakłady wodolecznicze	18
Zakład wychowawczy św. Antoniego	142
„ „ OO. Zmartwychwstańców	143
Zakłady zastawnicze	9

INSERTY.

SPIS

członków Stowarzyszenia budowniczych we Lwowie

- Bauer Bronisław, ul. Bema.
Bodaszewski Łukasz, ul. Bielowskiego l. 2.
Bałaban Jakób Ignacy, ul. Sobieskiego l. 4.
Breiter Wacław, ul. Sykstuska l. 50.
Chołoniewski Stanisław, ul. Pańska l. 9.
Cybulski Julian, ul. Gołębia l. 11.
Doliński Jan, ul. Św. Mikołaja l. 2.
Ertel Jan, ul. Krótka l. 1.
Fechter Michał, ul. Zielona l. 3.
Godowski Władysław, ul. Kochanowskiego l. 7a.
Goebel Robert, ul. Jana III. l. 3.
Gołab Andrzej, ul. Łyczakowska l. 134.
Grochowski Adolf, ul. Łyczakowska l. 1.
Grzybiński Jan, ul. Trzeciego Maja l. 5.
Haar Wojciech, ul. Łyczakowska l. 25.
Hołejko Michał, ul. Zamarstynowska l. 36.
Janowski Kajetan, Rynek l. 3.
Jaremowicz Emanuel.
Jeleński Michał Adam, w Lisku-Łukawicy.
Kamieniobrodzki Alfred, ul. Kopernika l. 58.
Karasiński Jan, ul. Kościopalni l. 15.
Kędzierski Zygmunt, ul. Ochronek l. 4.
Kowalczuk Michał, ul. Kalecza l. 6.
Kroch Salomon, ul. Podleńskiego l. 4.
Kuhn Adolf, ul. Zimorowicza l. 6.
Kunicki Antoni, ul. Zborowska l. 8.
Kuźniewicz Wincenty, ul. Zamojskiego l. 10.
Lewiński Jan, pl. Kapitulny l. 7.
Łuszczkiewicz Napoleon, ul. Fredry.
Marek Władysław, ul. Bema l. 9.
Müller Ignacy, ul. Zamojskiego l. 16.
Mostowski Tadeusz Adam Dołęga. Teatralna l. 6.
Rawski Teodor, Rynek l. 26.
Podhorodecki Włodzimierz Józef, ul. Sobieskiego l. 4.
Perediatkiewicz Karol, ul. Panieńska l. 3.
Peroś Jan Ludwik, ul. Chorążczyzna l. 24.

Rawski Wincenty, ul. Pańska l. 6.
Riemer Salomon, ul. Karola Ludwika l. 31.
Salwer Henryk, ul. Sykstuska l. 13.
Schulz Jan, ul. Żółkiewska l. 50.
Silberstein Maurycy, ul. Podleńskiego l. 4.
Sułkowski Zygmunt, ul. Halicka l. 15.
Szczepański Ludwik, ul. Halicka l. 15.
Warchałowski Leopold, ul. Ormiańska l. 4.
Winiarz Ignacy, ul. Kopernika l. 57.
Zagórski Albin.

Kancelarya Stowarzyszenia, ul. Wałowa l. 14.

Alfabetyczny wykaz członków Towarzystwa dla rozwoju i upiększenia miasta.

Adamowski Tomasz, rzeźnik.
Andrzejowski Karol, pułkownik.
Bałaban Józef, st. radca skarb.
Barański Franciszek, radca wyż. sądu.
Baranowski Mieczysław, insp. szkół.
Barącz Tadeusz, art. rzeźbiarz.
Barszczewski Antoni, majster szewski.
Bank hipoteczny we Lwowie.
Barten Angelo, kasyer.
Bardach Ferdynand Stanisław, kupiec.
Beeth Maurycy, prywatyzujący.
Bett Maksymilian dr, lekarz.
Beneszek Eugeniusz, em rad. Nam.
Bełtowski Julian, profesor.
Bednarski Szczesny, wł. druk.
Białoskórski Ludwik, nadradca sąd.
Bielański Władysław, szef asek.
Bieliński Stanisław dr., adwokat.
Bieniecki Aleksander, cukiernik.
Biskupski Ignacy, urzędnik asek.
Błażek Adam, dyr. ogrodu botan.

Blumenfeld Adolf, aptekarz.
Bojarski Alfred, em. inż. mag.
Bobrzyński Michał dr., wicepr. Rady szkol.
Bojanowski Antoni, kamieniarz.
Bohdan Hipolit, prezes banku kraj.
Boberski Józef. wł. realności.
Brykczyński Stanisław, właśc. dóbr.
Bronikowski Kazimierz, prof. szk. przem.
Braunseis Józef, radca bud.
Budweiser Karol, drukarz.
Buynowski Włodzimierz, adjunkt Wydz. kraj.
Burzyński Bolesław, koncepista dyr. policyi.
Byk Emil dr., adwokat.

Cetwiński Stanisław, radca magistr.
Chamiec Jaksa Antoni, zast. marszał. kraj.
Chowaniec Józef, inż. mag.
Chmielewski Jan Józef, urząd. apel.
Chmielowicz Jan, majster murar.
Ciesielski Teofil dr., profesor.
Cybulski Julian, architekt
Czajkowski Robert dr., adwokat.
Czajkowski Jan dr., prezes izby adwok.
Czajkowski Marcelli, radca dworu.
Czerwiński Stanisław, starosta.
Czołowski Aleksander dr., kustorz arch. miejs.
Czeszer Józef dr., adwokat
Czerwiński Tomasz, rewident rachun.
Czapelski Tadeusz, literat.
Czerminger Rudolf, kapitan.

Deyczakowski Franciszek, rewident rachun.
Deyma-Sulima Alfred, dyrektor kolei.
Dniestrzański Seweryn dr., radca szkol.
Dobrowolski Nieczuja Tadeusz, radca.
Dunikowski Emil dr., prof. uniwersytetu.
Duleba Władysław dr., adwokat.
Dybuś Andrzej, majster murar.
Dydyński Antoni, komisarz mag.
Dziedzicki Ludwik, dyrektor semin. żeń.

Fafara Julian, dyr. szk. wydz. żeń.
Franz Antoni, właśc. fabryki i real.
Franke Jan, radca szk.

Geistlener Adolf, radca dworu.
German Ludomir dr., radca szkolny.
Gilmreiner Karol, star. radca skarb.
Gizowski Juliusz, zast. prokuratora.
Glanż Józef, dyr. dóbr. państw.
Głowacki Henryk, wł. dóbr i real.
Goldman Bernard dr. urzęd. bank.
Gostkowski br. Roman, prof. polit.
Gołab Jędrzej, budowniczy.
Gorecki Władysław dr., adwokat.
Gotlieb Henryk dr., adwokat.
Godlewski Józef, właśc. dóbr.
Góra Julian, majster kamieniarski.
Gostkowski br. Władysław, urzędnik kolejowy.
Gryglaszewski Jan, majster ciesielski.
Grubski Edward, majster ciesielski.
Grünberg Jakób, właśc. real.

Hawryszkiewicz Sylwester, radca budowl.
Hausmann Jan ks., kanonik.
Hausmann Berish Adolf, właśc. real.
Harasimowicz Marcelli, artysta malarz.
Hauptfleish Marcelli, fryzyer.
Halicki Wojciech, majster murarski.
Hauser Adam, cukiernik.
Herzmanek Leon, emeryt. radca rach.
Hillich Marcin, ogrodnik
Hild Jan, radca dworu.
Hoszard Franciszek dr., członek Wydz. kraj.
Hołyński Leontyn, radca wyż. sądu.
Horodyński Roman, urzędnik. asek. krak.
Hołyński Mikołaj, emerytowany starosta.
Horowitz Samuel, bankier.
Hordyński Eugeniusz, asystent.
Hryniewicz Bruno, urzędnik poczt.
Hroboni Kazimierz, majster ciesielski.

Jabłonowska Seweryna, żona starszego radcy.
Jaworski Józef, zastępca naczeln. izby obrachun.
Januszewski Jan, inżynier kolei państw.
Jägerman Józef, emeryt. profesor politechniki.
Jägermann Antoni, radca nam.
Jasiński Władysław dr., lekarz.
Janowski Ambroży, radca sądu kraj.

Jেকেles Maurycy dr., adwokat.
Jeleń Jan dr., naczelnik filii banku.
Jendl Teodor dr., lekarz.
† Jurkowski Ludwik ks., infułat.

Issakowicz Izaak, Ekscel. Arcybiskup orm.
Iwanicki Karol, kontrolor kasy m.
Izdebski Mikołaj. urząd. asek. krak.

Kalinowski Franciszek, urzędnik asek.

Kaczyński Tomasz, ogrodnik.

Kadyi Henryk dr., c. k. profesor.

Karasiński Marcin, właściciel realności.

Karasiński Jan, budowniczy.

Kamieniobrodzki Alfred, budowniczy.

Kiernig Franciszek, radca sądu.

Klimowicz Antoni, ogrodnik.

Klimowicz Domicela, właśc. realności.

Kleeberg Juliusz dr., radca nam.

Kłak Wiktor, profesor.

Komarnicki Mieczysław, rewident.

Kowalczuk Michał, docent politechniki.

Kobielski Franciszek, kawiarz.

Konopacki z Polkowa Leopold.

Korytowski Witold, prez. kraj. dyrekcji skarbu.

Koczyndyk Dymitr, buchalter.

Kostro Władysław, urzędnik banku hipot.

Kościelecki Jędrzej, oficjał kasy kraj.

Kreyser Oskar, kupiec.

Krach Jan, majster murarski.

Krechowiecki Adam, c. k. starosta.

Krzyżanowski Kalikst, aptekarz.

Krygowski Kazimierz dr., adwokat.

Kroch Jakób Salomon, budowniczy.

Kubala Ludwik dr., prof. gimn.

Kuźniewicz Wincenty, budowniczy.

Kulczycki Roman dr., dyr kasy chorych.

Langhauz Józef, koncepista

Lachowicz Zdzisław dr., lekarz.

Lateiner Anna, żona dra med.

Lazarus Maurycy, dyrektor banku.

Lewiński Jan, budowniczy.

Lewicki Bolesław, literat.

Lewandowski Roman, artysta-rzeźbiarz.

Legieżyński Leon, majster murarski.
Lemberger Ignacy, zarząda apt.
Lewicki Antoni, radca nam.
Leżański Ryszard dr., kand. adw.
Lewicki Jan, radca szkolny.
Lewandowski Romuald Aleksander, adjunkt sądu.
Lenard Jan, stolarz.
Lewicki Julian, urzędnik Tow. kraj. ziem.
Leski Zygmunt, kominiarz.
Lilien Edward dr., adwokat.
Lidl Jan, wiceprezydent nam.
Lilien Adolf dr., dom bankowy.
Löwin Szymon, prywatyzujący.
Lukas Antoni, inżynier.

Łączyński Zdzisław, urząd. asek. krak.
Łoziński Władysław, prezes konserwatorów.
Łoś hr. Włodzimierz, radca dworu.

† Mandyczewski Teofil, radca namiest.

Marchwicki Zdzisław dr., dyr. banku.

Markowski Julian artysta-rzeźbiarz.

Machnicki Jan, majster murarski.

Mazurak Andrzej ks., kanonik.

Mayer Wojciech, kandydat notaryalny.

Max Henryk dr., adwokat.

Małachowski Godzimir dr., adwokat.

Malinowski Wiktor, star radca rachunkowy.

Marconi Leonard, prof. politech.

Makarewicz Romuald, dyrektor tow. offic.

Mauthner Gustaw, radca nam.

Maryański Aleksander dr., adwokat.

Marynowski Edward, sekretarz.

Makan Jan, stolarz.

Makowicz Michał, majster murarski.

Markiewicz Stanisław, kupiec.

Mardyrosiewicz Jan ks., kanonik.

Mazur Dawid, fotograf.

Merunowicz Józef dr., protomedyk.

Merunowicz Teofil, poseł na sejm.

Misiński Karol, radca sądu kraj.

Mikuliński Bolesław, krawiec.

Mielnicki Józef ks. dr., wice-rektor.

Mierowa hr. Felicja, właśc. dóbr.

Morgenbesser Hipolit, sekretarz tow. gospod.

Moraczewski Maciej, nadradca budow.
Motylewski Zygmunt, inżynier.
Mozer Franciszek, krawiec
Motylewski Stanisław, rzeźnik.
Mrażek Bronisław, piekarz.
Münnich Tadeusz, prof. szkoły przem.
Mściwujewski Mieczysław, urzędnik poczt.

Naszkiewicz Jan, majster malarski.
Nirenstein Maurycy, bankier.
Niemczynowski Stanisław, krawiec.
Niemiec Jan, c. k. kapitan.
Nowakowski Stanisław, urzędnik Wydz. kraj.

Obmiński Stanisław dr., adwokat.
Opalek Józef, dyrektor szkoły miejs.
Opolski Wiktor, radca zdrowie.
Osmulski August, kapitan.

Pawłowski Mikołaj ks., proboszcz.
Pawlikiewicz Onufry, emeryt. urzędnik.
Pawlikiewicz Emil, likwidator.
Pelz Ignacy, emeryt. c. k. gł. kasyer.
Piszek Franciszek, notaryusz.
Piżl Jan, starszy radca rachun.
Piątkowski Kazimierz, ogrodnik.
Piątkowski Juliusz, radca wyż sądu
Piasecki Jan, urzędnik asek.
Pinder Karol, urzędnik banku kredyt.
Pisek Wilhelm, dr., lekarz.
Płazek Edwin dr., radca nam.
Pomianowski Aleksander dr., adwokat.
Poglies Karol, radca dworu.
Popiel Sulima Antoni, artysta-rzeźbiarz.
Posner Dawid, dyrektor banku.
Preyer Robert, kupiec.
Preyer Joanna, właśc. realności.
Prebendowski Ludwik, urzędnik asek.
Puffi Leon, właśc. realności.

Rawski Wincenty, architekt.
Rapp Bernard, właśc. realności.
Rewakowicz Henryk, redaktor.
Reprezentacya towarzystwa sztuk pięknych.
Riedl Edmund, kupiec.

Riemer Salomon, budowniczy.
Röhring Arnold, dyr. ogrodu miejskiego.
Rottmann Maurycy, właśc. realności.
Roiński Emanuel dr., adwokat
Rosenberg Edward, poborca podatkowy.
Robakowski Józef, urzędnik kasy gł. kraj.
Rutkowski Wojciech, urzędnik bankowy.
Rucker Jan, aptekarz.
Rzędowski Józef, właściciel domu komisowego.
Rybiński Jan, majster szewski.

Sachanek Adolf, emeryt. radca rach.
Samolewicz Zygmunt dr., radca szkolny.
Salwer Henryk, budowniczy.
Sakowicz Kazimierz, zarządca cegielni.
Schulz Jan, budowniczy.
Schulz Karol, budowniczy.
Schilling Edward, kupiec.
Schilling Walenty, dzierżawca hotelu.
Schiffner Antoni, emerytowany radca dworu.
Schabenbeck Apolinary, radca sądu kraj.
Schayer Karol, kupiec.
Schapira Jakób, rytownik.
Schubert Romuald dr., radca sądu.
Schellenberg August, bankier.
Schirmer Józef, piekarz.
Setti Karol, radca dworu
Seferowicz Jan, radca dworu.
Simonowicz Jakob, Ekscel., prez. sądu.
Skałkowski Tadeusz dr. poseł.
Sklepiński Karol, właściciel apteki.
Śliwiński Jan, publicysta.
Sokołowski Stanisław, sekretarz.
Sołowij Tadeusz dr., adwokat.
Sochanik Stanisław dr., lekarz
Sroczyński Tadeusz, zarządca handlu.
Styka Jan artysta-malarz.
Starzecki Franciszek, introligator.
Stahl Henryk, starszy inżynier namiest.
Stroner Adolf, naczelnik izby obrachun.
Strzelbicki Kazimierz, starszy radca magistratu.
Stroynowski Edward dr., lekarz.
Słuszkiewicz Władysław, st. inspektor.
Strzelecki Feliks, jubiler.

Stowarzyszenie konc. budow.
Stowarzyszenie szynkarzy, kawiarzy etc.
Sułkowski Zygmunt, budowniczy.
Szydłowski Marceli, urzędnik pryw.
Szustrowski Karol, majster murarski.
Szabel Leopold, radca namiest.
Szatkowski Henryk, urzędnik asek. krak.
Szpilmann Józef, prof. weter.
Skowron Albert, kupiec.
Szwed Franciszek, nauczyciel.
Szawłowski Tadeusz, radca namiest.

Teichmann Teofii Wincenty, restaurator.
Tchórznicki Aleksander, wice-przezydent sądu.
Thullie Stanisław, kupiec.
Thom Leon, właśc. młyna parowego.
Tołoczko Lucyan, kasyer magistr.
Towarzystwo wzaj. kredytu we Lwowie.
Towarzystwo wzaj. ubezpieczeń w Krakowie.
Turzański Karol ks., kanonik.
Tumer Adolf, major.
Tygier Zygmunt, prywatyzujący.

Walichiewicz Michał, rymarz.
Wąsowicz Dunin Mieczysław dr., chemik miej.
Wagner Franciszek, dyr. urz. pom. nam.
Warchałowski Leopold, budowniczy.
Wczelak Józef } właściciele fabryki i real.
Wczelak Franciszek }
Weigel Józef dr., lekarz.
Weinreb Marek, kupiec.
Webersfeld Edward, urzędnik magistr
Werner Arnold, kupiec.
Winter Kornel, radca dworu.
Winiarz Karol, właśc. drukarni.
Wiśniowiecki Tadeusz, profesor.
Wieczyńska Katarzyna, właśc. realności.
Włoszyński Ferdynand, adjunkt magistr.
Włoszyński Edmund, piekarz.
Wojcicki Stanisław, adjunkt budown.
Woliński Mikołaj, ogrodnik.
Wurst Karol dr., notaryusz.
Wygrzywalski Jan, likwid. asek. krak.

Zacharjewicz Julian, prof. politechniki.
Zaleski Filip, Ekscel., emeryt. minister.
Załoński Wincenty, kasjer kolei.
Załoziński Roman, docent politechniki.
Zimmer Józef, właśc. cukierni.
Zygadłowski Alfred dr., starszy radca skarb.
Żak Henryk, naucz. szkoły przemysł.
Żabokrzycki Aleksander, inżynier.

Wyciąg ze statutu Towarzystwa dla rozwoju i upiększenia miasta.

---

§ 2. Celem Towarzystwa jest działalność w kierunku upiększenia i rozwoju miasta Lwowa pod względem estetycznym, sanitarnym i komunikacyjnym.

Członkami mogą być: osoby bez różnicy płci i osoby prawne, a dzielą się na honorowych, założycieli i zwyczajnych. Pierwszych mianuje walne zebranie za szczególne zasługi około rozwoju miasta, drudzy stają się za opłatą 100 zł. naraz; zaś zwyczajni płacą wpisowe 1 zł. i miesięcznie 25 ct.

Biuro Towarzystwa. Ulica Wałowa l. 14.

TOWARZYSTWO WZAJEMNEGO KREDYTU

we Lwowie (nad Centralną kawiarnią)

przyjmuje wkładki oszczędności na

5 1/2 o/o

**i udziela członkom swoim kredytu na mierny
procent.**

Bliższych informacyi udziela Dyrekeya w godzinach
urzędowych od 9 z rana do 2 z południa.

GALICYJSKI

BANK KREDYTOWY

począwszy od dnia 1. lutego 1890

wydaje

4 $\frac{1}{2}$ % Asygnaty kasowe

z 30-dniowym wypowiedzeniem — i

3% Asygnaty kasowe

z 8-dniowym wypowiedzeniem,

wszystkie zaś znajdujące się w obiegu 4% Asygnaty kasowe z 90-dniowym wypowiedzeniem oprocentowane będą począwszy od dnia 1. maja 1890 po 4% z 30-dniowym terminem wypowiedzenia.

Lwów, dnia 31. stycznia 1890.

Dyrekcya.

WINCENTY KUŹNIEWICZ

upow. budowniczy miejski

Lwów, ul. Zamojskiego l. 10 ,

przyjmuje wszelkie budowy tak w miejscu jak i na prowincyi pod najprzystępniejszymi warunkami, wykonuje plany i kosztorysa i pośredniczy w zakupnachs realności.

Kasa chorych

król. stoł. miasta Lwowa

założona na podstawie ustawy z 30. marca 1888
istnieje od 1. sierpnia 1889 r.

Zwraca uwagę na swój dział ubezpieczenia

na wypadek choroby

wprowadzony z dniem 1. kwietnia 1894 r.
a to dla żon i dzieci członków Kasy chorych
tak przymusowych jak i dobrowolnych za
opłatą miesięczną **15 ct.** od osoby.

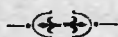
Dział ten zaleca się swą praktycznością, łatwiej bowiem składać drobną opłatę miesięczną, aniżeli w czasie choroby w rodzinie ponosić naraz znaczne koszta leczenia.

Z powodu parcelacyi ogrodu
zupełna wysprzedaż
po najtańszych cenach

bogatych zapasów drzew i krzaków owocowych, drzew liściastych i szpilkowych, krzewów, roślin różnorodnych do upiększenia ogrodów, tudzież róż (z wszystkich klas) w wielu gatunkach, palm w bardzo wielkim wyborze, truskawek, szparagów itd.

Zakładu ogrodniczo-handlowego
M. HILLICHA

we Lwowie przy ul. Piekarskiej l. 25

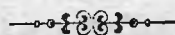

Adres dla telegramów „Hillich-Lwow“.

Rok założenia 1864.

Na żądanie cenniki franco.

Mam jeszcze 39 parcel budowlanych
w różnych cenach do sprzedania.

Na sezon Wystawy

rozszerzyłem moją pracownię malarską.

JAN REICHEL

malarz

ul. Łyczakowska l. 15 na dole.

(Dom Wgo Smutnego)

przyjmuje wszelkie roboty malarskie,
jakoto :

kościelne, pokojowe, dekoracyjne itp.,

zarazem wykonuje starannie wszelkie
roboty w zakres malarstwa wchodzące,

maluje fasady na różne sposoby

po cenach przystępnych.

Pracując przez lat kilkanaście pod
kierownictwem pierwszorzędných architek-
tów nabyłem dostateczną wprawę.

**Polecam przeto mój artystyczny
Zakład Szanownej P. T. Publi-
czności.**

NOWO OTWORZONY
HANDEL TOWARÓW BŁAWATNYCH
modnych i płóciennych
pod firmą
SZYMON HERMANN
ul. Krakowska l. 30
poleca najtaniej
materye wełniane, szyfony, szirtyngi
Benedykta Schrolla.

Wielki wybór bielizny stołowej, oraz koców,
dywanów, kapy na łóżka, portiery i firanek.

Wszystko w najlepszych gatunkach.

Gdy mi potrzeba inserować

w dziennikach lwowskich i innych
krajowych, jako też w zagranicznych.

to załatwiam to zawsze

najtaniej przez

 Centralne biuro ogłoszeń

Lwów, Kopernika l. 11.

STACHIEWICZ & ABRYSOWSKI

we Lwowie, Rynek 32

polecają

w największym wyborze materye jedwabne i wełniane na
suknie damskie.

Próby posyłamy na żądanie odwrotną pocztą.

PRACOWNIA SUKIEN MĘZKICH

we Lwowie, ul. Sykstuska l. 31.

Przyjmuje wszelkie zamówienia, wykonuje je
nadzwyczaj starannie i pospiesznie

po możliwie niskich cenach

oraz przyjmuje czyszczenie i wszelkie
reperacye.

Na żądanie wykonuje garnitury w ciągu 24 godzin.

Polecając się łaskawym względem Szan. P. T.
Publiczności kreślę się

Z poważaniem

Franciszek Lutman.

Urządzenia kompletne
do kuchni i domu

Wyroby nożownicze. Narzędzia gospo-
darcze. Narzędzia rzemieślnicze

poleca

ANTONI HALSKI

handel żelazny.

Lwów. Plac Maryacki l. 9.

Osobny magazyn mebli żelaznych
na I. piętrze

Główny skład
NASION i ROŚLIN
J. STACHIEWICZA

poleca

całkiem świeżego zbioru nasiona
jarzyn, kwiatów, traw, roślin pastewnych, konieczyń
krajowej i oryginalnej, lucerny francuskiej, nasiona
leśne, krzewów itp.

DRZEWA OWOCOWE I OZDOBY DO PARKÓW.

Od września do końca grudnia

Hyacenty, Tulipany, Narcyzy, Tacety, Jonskwile, Krokusy, Lilie itd.

W każdej porze roku

**Bukiety i Gierlandy ze świeżych, sztucznych i zasuszonych
kwiatów.**

Wience pogrzebowe z kwiatów świeżych i robionych
z szarfami i napisami

p o n a j t a ń s z e j c e n i e.

FRANCISZEK ZIMMER

złotnik

Lwów, ul. Sykstuska l. 13

poleca

Wyroby złote i srebrne
odznaczające się trwałością i dobrym smakiem.

Również uskutecznia reparacye.

Zamówienia z prowincyi wykonuje bezzwłocznie.

Z A K Ł A D

introligatorsko-galanteryjny

ALEKSANDRA GETRITZA

Lwów, ul. Trybunalska l. 16

przyjmuje wszelkie roboty w zakres tego zawodu wchodzące

książki do modlenia, handlowe i gospodarcze, mszały, ewangelie, albumy, portefeille, teki na adresy i dyplomy, ramy skórzane, pluszowe i drewniane (baroc), kartony wgłębiane (passepartouts), szkatuły na srebro stołowe, pudełka (etuis) na klejnoty, wachlarze, ekramy, oraz wszelkie wyroby ozdobione haftami, jak: pugilaresy, podzegarki, ściennie kosze, mapy do naklejania na płótno i t. d.

Ważne dla Pałących!

Perforowane bibułki cygaretowe

„MIKADO“

prześcigają dobrocią wszystkie gatunki, dotychczas w obiegu będących francuskich bibulek cygaretowych.

Perforowanie albowiem, zastępuje klejenie bibulek przez co wszystkie nieprzyjemne odory, przy paleniu są usunięte, co przy paleniu nieperforowanych bibulek skonstatować można.

Te bibułki perforowane zostały przez najwybitniejszych rzeczoznawców za najlepsze uznane, a perforowanie we **Francyi, Austrii i Węgrach** patentowane.

Bibułki te są do nabycia we wszystkich trafikach i lepszych sklepach galanteryjnych.

Droguerya

pod kotwicą

JAKÓBA RECHENA

magistra farmacyi

we Lwowie

Hotel Warszawski

poleca Szan. P. T. Publiczności

Materyały apteczne

Środki uniwersalne i specyficzne

Perfумы krajowe i zagraniczne

SKŁAD OPATRUNKÓW

I INSTRUMENTÓW CHIRURGICZNYCH

z renomowanych fabryk.

Ceny fabryczne.

CUKIERNIA J. WIERZBICKIEGO

we Lwowie, ul. Akademicka l. 5.

Na sezon letni

WERANDA PRZED CUKIERNIĄ

gdzie podaje znane z dobroci lody, kawę, czekoladę oraz różnorodne napoje chłodzące.

ADOLF SILBERSTEIN

optyk i mechanik

we Lwowie, ul. Karola Ludwika l. 9
i róg ul. Sykstuskiej.

**Główny skład dla Galicyi z pierwszorzędných fabryk,
przyrządów optycznych, mechanicznych, fizykalnych,
matematycznych.**

Urządzenia dzwonków elektrycznych i telefonów w miejscu i na prowincyi.

Wszelkie naprawy mechaniczne, optyczne, uskutecznia się w najkrótszym czasie i po najumiarkowańszych cenach.

FRANCISZEK MUCHA

malarz pokojowy i dekoracyjny

L w ó w.

Łyczakowska l. 15.

B. HALPERN

zegarmistrz

Lwów, ul. Hetmańska l. 10

poleca swój obfity

SKŁAD ZEGARKÓW

szwajcarskich, kieszonkowych, wiedeńskich,
ściennych i szwarzwalderskie

jakoteż wielki wybór

Łańcuszków złotych, srebrnych i metalowych.

Wszelkie reparacye przyjmuje i takowe
jak najlepiej i najtaniej wykonuje.

Mały wyciąg z Cennika :

Remontoary	niklowe	od 10 koron i wyżej		
„	srebrne	16	„	„
„	złote	60	„	„

Obstalunki z prowincyi uskutecznia się
odwrotną pocztą.

Za zaliczką z powodu równobrzmiącej
firmy, upraszam dokładnie adresować.

Z poważaniem

B. Halpern.